

Rudolf Steiner

UNIVERSUL PĂMÂNTUL ȘI OMUL

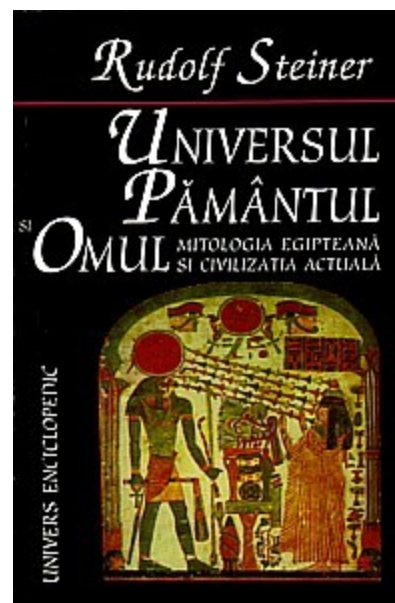
MITOLOGIA EGIPTEANĂ
ȘI CIVILIZAȚIA CONTEMPORANĂ

GA 105

Unsprezece conferințe ținute de Rudolf Steiner
de la 4 la 16 august 1908 la Stuttgart
Prefață de Marie Steiner

Traducerea: Cristina Muică

Rudolf Steiner
L'Univers, la Terre et l'Homme
la Science Spirituelle, Paris

© Toate drepturile pentru traducerea în limba română sunt rezervate
[Editurii UNIVERS ENCYCLOPÉDIE](#)

PREFAȚĂ

Ciclul de conferințe pe care le publicăm acum în volum după stenogramă a fost susținut de către Rudolf Steiner în 1908 la Stuttgart. Drept moto le poate servi următoarea idee:

„Epoca noastră nu trebuie să zămislească o înțelepciune antică; ci o înțelepciune nouă care să fie capabilă nu numai să urce în trecut, ci și să acționeze profetic, ca o Apocalipsă, privind spre viitor.”

Cu un an înainte, la memorabilul Congres general al Societății teosofice de la München, el insistase foarte clar asupra orientării pe care o preconiza pentru a amplifica și însufleți mișcarea teosofică, care era atunci în pericol să se împotmolească în particularism și care, saturată de concepții orientale, nu ținea seama de natura interioară și de structura europenilor. De aici se iveau neînțelegeri serioase. Rudolf Steiner a opus acestei situații un lucru pozitiv: învățătura sa de anvergură universală, care ținea seama de întreaga evoluție istorică a omenirii. La congresul de la München el a dat pentru prima oară acestui expozeu spiritual o expresie artistică corespunzătoare. Pereții sălii erau decorați cu un material printre cutele căruia apăreau simboluri reprezentând calea spirituală a rosicrucienilor. Aceste motive, reluate în formă de coloană, anunțau deja viitorul*.

* Mai târziu au fost reproduse, sub forma coloanelor de lemn masiv care susțineau cupola, în interiorul sălii de la Goetheanum. (n. a.)

Cu acel prilej a fost reprezentată drama-mister reconstituită de către Edouard Schure „drama sacră de la Eleusis”, care reînvia spiritul antic grec. De asemenea au fost evocate scene ale mitologiei germano-druide. Toate acestea, străine de orientalism, li s-au părut erezii adeptilor devotați ai teosofiei anglo-hinduse. Aceste inovații au scandalizat pe unii participanți. Îndrăzneala de a porni pe poteci neumblate se lovea de tendințele de imperialism spiritual ale persoanelor din conducerea Societății teosofice. Curentul de independență care-și croia drum trebuia ținut în frâu.

În acest fel s-a anulat acordul prin care Rudolf Steiner consimțise să fie ghidul și instructorul grupului de teosofi germani, care până atunci nu avusese nici un conducător. El pusese condiția ca în sânul acestei societăți să poată realiza ceea ce considera că este de datoria lui: să facă să pătrundă în mentalitatea europeană ceea ce poate aduce lumină asupra misterului lui Christos, cale care, de la Christos încoace, este calea esoterismului occidental. Când cercurile teosofice conducătoare și-au dat seama de știința și facultățile sale spirituale neobișnuite, datorită cărora își putea realiza această misiune, au căutat metode care să stânjenească această activitate. S-a anunțat reîncarnarea lui Christos în corpul fizic al unui tânăr hindus și a fost pregătită cu grijă ambianța din care, peste câțiva ani, urma să apară Krishnamurti, ca învățător al lumii.

S-a spus că apariția lui Krishnamurti ar fi forțat (ca să zicem așa) pe Rudolf Steiner să releve misterele creștine asupra cărora în alte condiții ar fi păstrat tăcerea. Această afirmație contrazice alcătuirea organică a învățăturii sale, învățătură care are o conștiință a scopului său atât de ratională și de senină. Rudolf Steiner considera că este de datoria sa să indice oamenilor calea de inițiere care corespunde situației *actuale* a stării lor de conștiință. Pentru a urma această cale era necesar să cultive, alături de studiul respectuos și admirativ al înțelepciunii antice, simțul formelor sub care această înțelepciune poate fi dată sufletelor în care apar noi facultăți, simțul că aceste forme sunt supuse legii care determină creșterea, înflorirea și dispariția, astfel ca o viață nouă să-i urmeze întotdeauna morții. Astfel, metamorfoza, evoluția care duce pe nesimțite de la apariția la dispariția lucrurilor, stă la baza oricărei vieți, a perpetuării ei. Trebuia deșteptată nu numai admirația, ci și înțelegerea sensului istoric al revelațiilor din primele timpuri. Raporturile misterioase care există între diferite epoci ale civilizației trebuiau scoase la iveală. Nimeni n-a vorbit mai convingător decât Rudolf Steiner de această înțelepciune primordială care a coborât din înălțimi spirituale către oameni; nimeni înaintea lui nu a arătat într-un limbaj accesibil pentru lumea contemporană felul cum se reflectă existența universală în fiecare ființă individuală, în microcosmosul uman. Și toate aceste linii se uneau în centrul evoluției umane, prin pogorârea spiritului solar al lui Christos în trupul lui Iisus din Nazaret, act prin care forțele solare au putut pătrunde pentru întâia oară în întregime planeta noastră, lucrând la spiritualizarea sa, chemând omul să colaboreze la această sarcină și dându-i și posibilitatea să o facă. Prin moartea care s-a înfăptuit pe Golgota s-a realizat o acțiune mistică de importanță decisivă, unică, care nu cere o repetare, căci atunci ar fi fost zadarnică.

Pentru a pune aceste adevăruri la îndemâna oamenilor a fost nevoie ca edificiul să fie construit cu sârg, piatră cu piatră. Temelia fusese stabilită înainte ca tânărul Krishnamurti să fie prezentat europenilor. În ciclul de conferințe din anul 1908, drumul este deja parcurs în întregime; legăturile logice se continuă dintr-o epocă în alta și evenimentul central este pus în lumină din plin. Desigur o serie de împrejurări pot grăbi momentul când un adevăr trebuie să fie enunțat; poate fi nevoie ca anumitor pretenții să li se impună forța faptelor pe care personal ai fi preferat să le lași să vorbească de la sine. Dar aceasta nu înseamnă că ce s-a făcut nu ar fi fost făcut, dacă acest motiv nu ar fi existat, căci ceea ce s-a făcut are rădăcini care pornesc din necesitățile supreme ale evoluției actuale a lumii. Această misiune a fost asumată în deplină cunoștință a răspunderilor și sacrificiilor personale pe care le implica.

Societatea teosofică s-a închis în fața acestui aport de înțelepciune nouă; ea a respins ceea ce

i-ar fi adus o înnoire, ceea ce ar fi putut adăuga respectului față de o înțelepciune antică demnă de admirație, sensul devenirii istorice; ceea ce ar fi dus la o cunoaștere matură a Indiei primitive, apoi a vechii Persii, a Caldeei și Egiptului, până la înțelegerea misterului poporului ales, a cauzelor acestei alegeri; ea a respins ceea ce ar fi putut să o facă să înțeleagă misterele Asiei Mici și ale sudului Europei, așteptările popoarelor din centrul și nordul Europei, în sfârșit evenimentul culminant al Golgotei, datorită căruia misterele ascunse apar în sfârșit în planul istoriei omenirii.

În sânul acestei evoluții a întregii omeniri se dezvoltă individul. El trebuie să învețe să găsească în sine însuși centrul științei sale, pe care îl resimțise la început în Spiritul universal. Drama sa este desprinderea progresivă din lumea spirituală - tragedia destinului său este căutarea, rătăcirile, bâjbăitul prin noaptea produsă de dispariția spiritului și de tenebrele materialiste. Trebuie să înțelegem aceste lucruri dacă vrem să ne înțelegem pe noi înșine. O lumină strălucește în întunericul acesta:

cea a esoterismului creștin, care s-a aprins în Palestina și a migrat în Europa. Ea a răspândit o minunată strălucire deasupra Irlandei, și cu toate că Biserica grefată pe imperialismul roman a stânjenit activitatea călugărilor irlandezi, razele acestei lumini au supraviețuit în taină, alimentând anumite curente spirituale. De aici a pornit spiritul cavalerismului, ca și confreriile care au căutat în comun calea spiritului. Mistica germană este floarea splendidă a unei vieți interioare profunde. Dar pentru ca să se mențină la nivelul a ceea ce urma să iasă la lumină în mod irezistibil, în primul rând cucerirea lumii accesibile simțurilor prin știință, și pentru a evita întunecarea totală a spiritului uman de către materialism, mai trebuia încă ceva, care să poată pune în spirit, în locul *credinței*, certitudinea *cunoașterii*. Aceasta a fost misiunea rosicrucienilor. Școlile lor au ținut seama de noile forțe ale conștiinței apărute într-o eră nouă. Esoterismul rosicrucienilor, cu luptele sale profunde inspirate dintr-o nouă forță a cunoașterii umane, cu dificultățile vieții și încercările spirituale pe care le impunea discipolilor, ridică ici-colo vâlul de mister pe drumurile pe care ni le indică. De aici se ivește tăria unei noi stări de conștiință a spiritului, care poate triumfa asupra materialismului prin cunoaștere. Eul omului se întărește prin această luptă aprigă pentru a-și regăsi percepția spirituală directă, pe care o poseda odinioară, dar pe care apoi a pierdut-o; acest Eu o poate recăpăta astăzi, dacă moare în propriul său egoism, pentru a renaște în ființa sa adevărată. Din acel moment va putea, dacă trăiește în starea de conștiință deplină a omului, să-l ridice către divinitate și să se unească cu ea. Dar pentru ca această ascensiune să fie posibilă, trebuia ca Eul divin să coboare pe pământ, și acest lucru l-a făcut *o dată*. Este esențial să se înțeleagă, în unicitatea sa, acest eveniment care este punctul de cotitură decisiv pentru destinele pământenilor.

Învățătura rosicrucienilor a simțit aceasta: „*In Christo morimur*”. Murim întru Christos pentru a învia, dar a învia în spirit. „*Per Spiritum Sanctum reviviscimus*”. Prin moartea întru Christos atingem viața adevărată, ne redeșteptăm în spiritul care ne-a zămislit odinioară.

Individul a trebuit să se nască, să se înțeleagă, să se simtă ca un centru, să se desprindă de sine însuși, să se depășească, să învețe să moară, pentru a dispune de sine ca Eu liber care recunoaște în Eul divin centrul ființei sale.

Acestea sunt căile esoterismului occidental. Europeanul nu le poate evita. Sarcina sa de ieri a fost să-și întărească personalitatea, prizonieră a egoismului său. Dar cea de astăzi este să triumfe asupra acestui egoism, să-l transforme, să-l facă să treacă printr-o metamorfoză superioară pentru ca să nască un Eu liber, eliberat de instinct, puternic și care să realizeze îndumnezeirea sa.

Numai stăpânirea fortelor sale conștiente îi permite acest lucru, prin mijlocirea cunoașterii sale. Trebuie să dorească să recunoască ceea ce este infinit de mic în marele infinit. Nu se pot exclude din evoluția omenirii epoci întregi, de importanță majoră. Va obține toate forțele

dacă are voința de a realiza această cunoaștere a universului, a pământului și a omului, căci aceasta este cunoașterea adevărată a rosicrucienilor. Acum ea se numește Antroposofie. Se manifestă și este predată pe față. Nu ascunde nimic; știe că a venit vremea când ceea ce până acum s-a învățat în cadrul unor societăți secrete trebuie să intre în planul istoriei.

Antroposofia ar fi putut foarte bine să se considere inclusă în adevărata teosofie, căci ea arată cum a coborât omul din înălțimi divine și cum își regăsește calea spre Dumnezeu. În sine, aceasta nu este altceva decât: „Ne tragem din Dumnezeu. *Ex Deo nascimur*. Ne vom întoarce la Dumnezeu, când îl vom primi pe Christos în noi.” Însă oamenii au nevoie să deosebească prin nume diferite diversitatea țărilor lor. Au apărut societăți care nu mai exprimă esența acestuia spirit și pot deveni chiar opusul lui. În fața unui astfel de exemplu ca înscenarea unui pseudo-Christ de către Societatea teosofică nu ajunge să fie folosite mijloacele de care dispunem pentru reprezentarea adevărului. Căci prin armele care luptă împotriva acestui adevăr oamenii sunt împinși într-o cursă pe care nu o bănuiesc. Pornind de la acest sentiment de responsabilitate, Rudolf Steiner a declarat că este imposibil să mai folosească în continuare termenul de teosofie sau de teosof în ciclurile sale de conferințe, tipărite la cererea membrilor. Societatea de teosofie a rămas legată de dogmele sale orientale și a refuzat să se lase pătrunsă de cunoașterea adevărilor christice. Dar această cunoaștere era ceea ce trebuia să aducă oamenilor o societate teosofică adevărată. Cele ce nu au fost primite de către Societatea teosofică au fost preluate de un cerc de persoane care și-au luat numele de antroposofi. Noi, *antroposofii*, suntem reprezentanții acelor adevăruri de la care așteptam o înnoire, o întărire a mișcării care și-a luat numele de „Societate teosofică”. De acum înainte se pune problema evitării erorilor datorate utilizării unor termeni care și-au pierdut valoarea ca urmare a intoleranței și dogmatismului. Cei care căutau o înțelegere a adevărilor creștine nu trebuiau să primească de la noi îndrumări false. Aveam această datorie pătrunsă de sentimentul răspunderii noastre față de lumea spirituală. Altfel, domeniul erorii s-ar fi extins. De aceea a fost necesar ca la publicarea ciclurilor de conferințe să se înlocuiască, oriunde sensul o permitea, termenul de teosofie cu cel de antroposofie sau de știință spirituală. Altfel cum ne-am fi putut recunoaște în această confuzie de societăți care își revendică nume care au un prestigiu antic, dar care adesea au devenit o caricatură a ceea ce evocă aceste nume respectabile? Din moment ce aceste cicluri sunt publicate, este o datorie față de lumea spirituală și față de oameni să existe posibilitatea de a se face o distincție foarte clară și să nu se creeze iluzii. Am făcut acest lucru cu toată rezerva posibilă.

Era de asemenea o datorie față de memoria lui Rudolf Steiner să clarificăm împrejurările în care s-a produs conflictul care a căutat să umbrească activitatea realizată de el în spirit universal și în sensul esoterismului creștin. Această separare a provocat un *salto mortale* neașteptat, prin care o societate care vedea culmea oricărei înțelepciuni în doctrinele tibetane, hinduse și budiste, dar nu vedea în misterul Golgotei decât destinul unei ființe, sublimă fără îndoială, dar neajunsă încă la maturitate deplină („Karma sa mai cerea încă sânge”, s-a zis) a vrut să ia cu forța cărma care dintr-o dată îi scăpa. Cu pseudo-Christosul său, căruia i-a mai dat și alte nume când împrejurările au cerut aceasta și când era vorba de cucerirea membrilor unei alte credințe, ea a vrut să liniștească inimile occidentale și să pună astfel în contact gândirea europeană cu sursele unei spiritualități anterioare lui Christos.

Să încheiem aceste reflecții cu cuvintele lui Rudolf Steiner, care se leagă direct de cele cu care am început.

„Vedem înțelepciunea antică pe care o păstrează misterele civilizațiilor ce s-au scurs; dar înțelepciunea noastră trebuie să aibă un caracter de Apocalipsă (revelație prezentă) și noi aceasta o sădăm. Ne trebuie un principiu nou de inițiere pentru a putea reface unitatea primordială a omului cu lumea spirituală. Aceasta este misiunea mișcării universale a Antroposofiei.”

CONFERINȚA I

Introducere • Marile curențe ale civilizației • Raporturi între Atlantida, Egiptul antic și civilizația contemporană • Evoluția reflectată în stilurile epocilor succesive

Stuttgart, 4 august 1908

Conferința de astăzi va constitui un fel de introducere în subiect. Tema abordată este extrem de vastă. Universul, Pământul și Omul reprezintă ansamblul a tot ce se poate cunoaște în lumile vizibile și invizibile. Când acordăm cuvântului *Univers* întreaga sa grandoare și demnitate ne simțim transportați în spațiul nemărginit al cosmosului. Cuvântul *Pământ* evocă scena activității noastre ca oameni, locul unde trebuie să trăim și căruia trebuie să-i înțelegem misiunea și țelul. În sfârșit cuvântul *Om*, în sens ocult, ne amintește de esența la care s-au gândit misticii din toate timpurile când au pronunțat injoncțiunea: „Omule, cunoaște-te pe tine însuși!”

Cât despre subtitlul nostru, acesta este justificat prin însăși amploarea subiectului pe care îl vom aborda, căci studiind în mod special raporturile care există între minunata civilizație egipteană și civilizația noastră ne dăm seama ce forțe misterioase impregnează existența umană. Din epoca egipteană și până în prezent, avem sub ochi trei mari epoci de aspirații și căutări omenesti, de eforturi și de viață morală. Când vorbim despre Egipt în sensul științei spirituale, ne gândim la acea îndelungată civilizație care s-a stabilit în nord-estul Africii, pe malurile Nilului, și care a durat până în secolul VIII înainte de Christos.

Ea a fost înlocuită de civilizația greco-latină având drept unul dintre centre poporul grec, atât de măreț prin cultul frumuseții, celălalt centru fiind puternicul popor roman. Știm că în această perioadă a avut loc marele eveniment al evoluției terestre, venirea lui Iisus Christos pe Pământ. A urmat epoca în care ne găsim acum.

La aceste trei epoci face aluzie subtitlul conferințelor noastre, căci vom arăta forțele misterioase care leagă epoca egipteană de a noastră; vom explica că în acele timpuri au fost sădiți unii germeni în evoluția omenirii și că acești germeni, care au rămas latenți în timpul epocii greco-latine, au rodit în mod cu totul deosebit în epoca noastră. Tot ceea ce se deșteaptă acum în sufletele noastre, gândurile care sunt „în aer”, ideile care îi inspiră pe savanți, provin din germenii sădiți în evoluție în cursul vechii epoci egiptene, dar oamenii nu-și dau seama de acest lucru.

Cunoașteți cu toții, mai mult sau mai puțin, dispozitivul cu ajutorul căruia funcționează telegraful. Aparatele sunt legate între ele prin fire, și chiar fără a ști prea multe detalii, înțelegeți că forța care pune în funcțiune aparatele este de aceeași natură cu cea care parcurge firele. Vă amintiți că firele sunt legate între ele printr-o derivație care pătrunde în pământ, sub acțiunea unei forțe mai mult sau mai puțin cunoscute. Deci Pământul este cel care stabilește contactul invizibil între fire.

Un fapt analog și la fel de misterios există și în evoluția omenirii. În ce privește firele care se află la suprafață, istoria ne arată în ce mod se leagă între ele în realitate. Ea ne arată, ajutată de ocultism, ce s-a petrecut pe pământul străvechi al Egiptului. Vedem cum firele care vin dinspre această civilizație traversează epoca greacă, pe cea romană, pe cea creștină, și ajung în vremea noastră. Putem urmări astfel rețeaua de la suprafață. Dar mai există și o influență subterană, ascunsă, pe care vechea epocă egipteană o exercită asupra epocii noastre și multe fapte misterioase se explică dacă înțelegem această influență.

Astăzi vom trasa numai direcțiile principale ale subiectului nostru.

Când este evocat Egiptul antic și unele dintre monumentele atât de grandioase care îl marchează, ne gândim, de exemplu, la piramide sau la figura minunată și enigmatică a Sfînxului. În epoca greacă templul cunoaște o arhitectură foarte deosebită și capodoperele sculpturii reprezintă perfecțiunea desăvârșită a tipului uman sub numele unor divinități ca Zeus, Demeter, Palas Atena, Apolo. Apoi, la romani, ne izbește un alt caracter special. Aici personajele pe care le reprezintă statuile poartă adesea togi care semnifică ceva mai mult decât un simplu veșmânt. Unele statui din vremea regilor, comparate cu cele care datează din timpul republicii romane, ne dau impresia că divinitățile vechii Grecii au coborât de pe pedestal pentru a prinde viață în romanii purtători de togă. Această impresie se datorează forței interioare pe care o posedă acestea. Simțim această forță atunci când comparăm sentimentele, gândurile unui grec din Sparta sau Atena cu cele ale unui cetățean roman.

Grecul se simte, mai înainte de orice, spartan sau atenian. Înzestrat în oarecare măsură cu un suflet colectiv, spartanul, atenianul resimte mai mult personalitatea cetății lor decât pe a lor proprie; ai senzația că forța care îi animă ar emana din spiritul orașului lor. Romanul, dimpotrivă, ne apare în mult mai mare măsură centrat pe sine însuși. Concepția asupra dreptului fiecărui cetățean este caracteristică Romei. Tot ce au încercat juriștii să atribuie unei alte origini decât cea romană pare lipsit de fundament, căci dreptul roman a fost pe bună dreptate recunoscut ca patria adevărată a tuturor noțiunilor juridice. În vechea Romă, omul avea o conștiință de sine însuși individuală; nu mai era numai membrul unei cetăți, era cetățeanul roman. În acest punct al evoluției umane lumea spirituală, care până atunci fusese simțită ca o realitate planând în regiuni superioare, coboară pe pământ, și acest fapt se exprimă, printre altele, prin apariția dreptului roman, care dă un caracter specific întregii civilizații romane.

Atunci când grecul se simțea în primul rând teban sau spartan, de ce natură era oare acel spirit al Tebei sau al Spartei? Pentru noi, acest spirit nu este o abstracțiune, ci o realitate prin care se exprimă o ființă spirituală care cuprinde întreaga cetate a Spartei sau a Tebei, cu toate că simțurile fizice nu o percep. Grecul nu vede în primul rând propria sa personalitate; privirea lui se ridică mai sus, spre acea ființă care adumbrește cetatea sa. Romanul se vede la început numai pe sine; el percepe caracterul său uman, realizat fizic în formă corporală. Spiritualul s-a încorporat în întregime în om. Și, într-adevăr, aceasta este epoca în care cea mai înaltă spiritualitate, însăși divinitatea, se va coborî pentru a se încarna, a se face om în Iisus Christos.

Civilizația egipteană își trimite ramificațiile în mod miraculos până în această cultură greco-romană. Să ne amintim ce ne spune Scriptura despre Moise. Pe când era în Egipt, el a primit de sus misiunea de a-și duce poporul către unul Dumnezeu; el întreabă pe acel Dumnezeu: „Ce va trebui să spun poporului meu dacă voi fi întrebat cine mă trimite, ce trebuie să le răspund?” și Dumnezeu spune (vom vedea mai departe ce adevăr profund se ascunde în spatele acestei declarații): „Spune-le celor la care te trimit că EU SUNT te trimite”.*

* „Eu sunt Cel ce sunt” Așa să spui fiilor lui Israel: „Cel ce este m-a trimis la voi”. (Ieș. 3,14). (n. red.)

Eu Sunt servește aici pentru a-l numi pe Dumnezeul unic (monos) care domnește în înălțimile spirituale, principiul christic care nu a coborât încă în plan fizic. Cui îi aparține această voce care coboară către Moise și îi spune: „Spune poporului tău că eu sunt Cel ce Sunt?”. Ea emană (acesta este secretul celor mai vechi mistere grecești) din însăși ființa care va apărea mai târziu în Christos încarnat; singura diferență este că el va fi vizibil pentru toți, în timp ce mai înainte nu putea fi auzit decât de către inițiați, în înălțimi spirituale. Vedem deci cum divinitatea coboară către oameni treptat, pe măsură ce ei sunt pregătiți pentru

venirea sa. Vedem importanța pe care o capătă pentru romani viața în corpul fizic, manifestarea în plan fizic.

Această nouă facultate care apare la om inspiră o întreagă serie de fapte prin care se exprimă spiritul unei civilizații. Acest spirit s-a manifestat îndeosebi prin artă. Arhitectura templelor, concepția de piramidă, se transformă treptat în cea a bisericilor în stil roman, care sunt adevărate documente asupra forței creatoare din care au apărut. Începând din secolul VI vedem apărând pe cruce trupul lui Iisus mort. Apoi, în sânul acestui curent al creștinismului întâlnim din ce în ce mai mult o figură admirabilă care ascunde un mare mister - cea a Fecioarei. Să o evocăm în reprezentarea artistică pe care ne-o dă pictura, de exemplu tabloul lui Rafael. Cunoașteți cu toții Madona Sixtină, admirabila formă virginală care constituie centrul tabloului, copilul pe care îl poartă, și în mod sigur ați simțit emoția profundă pe care o transmite această pictură. Acest tablou este o expresie minunată a aspirației spirituale a omenirii în decursul celor trei epoci de care ne ocupăm. Și nu este o întâmplare faptul că artistul a înconjurat-o pe Madona cu nori din care se ivesc căpșoare de îngerași care seamănă cu cel al copilului pe care îl poartă în brate.

Dacă contemplăm în voie, fără rezerve, acest tablou, el ne va revela ceva ce rămâne de neînțeles pentru privirile profane. Dintre îngerii care o înconjoară pe Madona se desprinde un glas care ne spune că avem în fața, noastră o minune, în sensul cel mai propriu al cuvântului. Nu mai putem crede că acel copil pe care Madona îl ține în brațe s-ar fi putut naște în mod obișnuit din femeie. Pare doar cu puțin mai real decât chipurile îngerești care se conturează printre nori, ca și cum s-ar forma în eter. Avem impresia că acel copil emană din noianul norilor. Fecioara l-a cuprins în brațe, dar nu l-a zămislit. Ni se arată astfel o legătură misterioasă între copil și fecioara-mamă. Și în gând ne apare o altă fecioară-mamă, antica Isis a egiptenilor cu pruncul Horus; presimțim ceea ce leagă prin veacuri madona creștină de zeița egipteană Isis, cea care are înscris pe frontonul templului său: „Eu sunt cea care a fost, este și va fi; nici un muritor nu-mi poate ridica vălul”.

Minunea pe care ne-a revelat-o tabloul Fecioarei ne este arătată și de mitul egiptean. Căci acesta spune că Horus nu s-a născut printr-o concepțiune carnală, ci dintr-o rază de lumină pornită dinspre Osiris către Isis; este într-un fel rezultatul unei imaculate concepțiuni.

Iată cum, fără să existe o conexiune vizibilă, un curent leagă totuși între ele unele fire.

Să analizăm acum epoca cu care începe civilizația noastră occidentală. Catedrala gotică, cu bolțile sale ogivale, evocă adunările credincioșilor din Evul Mediu, când o credință adevărată însuflețea pe preoți și pe mireni. Să ne imaginăm efectul pe care aceste catedrale gotice îl puteau produce în suflete prin vitraliile multicolore prin care pătrundea lumina soarelui. Cei care dezvăluiau în limbajul lor cele mai mari mistere ale creației aveau darul să le evoce în tonalități spirituale care luau aspectul exterior al luminii cu mii de nuanțe; în timp ce preoții propovăduiau faptul că forța universală a existenței divine se transmite oamenilor prin raze individuale, așa cum lumina vitraliilor este în același timp una, dar și multiplă.

Acest simbol al luminii unice și divizate vorbea spiritului și stimula în suflet realitatea spirituală a cărei imagine era. Astfel, puterile inimii și ale simțirii umpleau altădată sufletul catedralelor gotice.

Să ne întoarcem acum la piramidele egiptene, cu o construcție atât de caracteristică, și să ne străduim să înțelegem ce ne spun ele. Concentrându-ne spiritul asupra lor, reușim să le descifrăm enigma și constatăm că piramida exprimă secretele universului, pământului și omului. Ea exprimă ceea ce simțea preotul egiptean prin religia lui. Vom urmări în profunzime aceste lucruri mai târziu; acum să notăm numai pur și simplu care erau sentimentele acelor preoți și ce simboluri prezentau ei poporului. Înțelepciunea ascunsă sub

veșmântul religiei egiptene era deosebit de profundă; ea provenea din tradiții ale celor mai vechi timpuri, era ca o amintire a lor. Pe bună dreptate inițiatul egiptean căruia i s-a adresat Solon putea răspunde: „Voi, grecilor, veți rămâne mereu niște copii. în sufletele voastre tinere nu mai există nimic din sfânta înțelepciune primordială". De unde această vechime a înțelepciunii egiptene?

Știți că omenirea actuală a fost precedată de o alta, care trăia pe continentul acoperit acum de Oceanul Atlantic. Când a avut loc marele potop, toate cunoștințele atlantilor au fost transmise de către supraviețuitori unui curent civilizator care s-a îndreptat spre Asia străbătând actuala Europă.*

* Rudolf Steiner, Orientul în lumina Occidentului. (n. a.)

Mitologiile nordice sunt amintiri a ceea ce au transmis supraviețuitorii Atlantidei în timpul trecerii lor prin acele locuri.

Urmașii atlantilor au adus în Asia germenii a ceea ce a devenit civilizația hindusă antică, apoi cea persană, apoi, în parte, și cea egipteană; dar înțelepciunea egipteană a venit, de asemenea, pe un drum drept din Occident spre Orient, din Atlantida în Africa. Care era deci acea înțelepciune, despre care inițiații egipteni vorbeau ca despre cea mai veche tradiție?

O întrezărim atunci când observăm diferența dintre viața din vechea Atlantidă și viața noastră de acum. Omul din acele timpuri îndepărtate era înzestrat cu o nedeslușită clarviziune instinctivă. El percepea în jurul său ființe pe care omul din vremea noastră nu le mai vede, cu toate că ele există și acum. Făpturile pământene nu sunt numai minerale, vegetale și animale; mai există în mediul nostru terestru și ființe spirituale pe care nu le percep decât privirile clarvăzătoare. În vremurile Atlantidei, omul, clarvăzător în mod normal, avea ca însoțitori în viață nu numai animalele, plantele și pietrele, ci și zeii și ființele spirituale, care îi erau tot atât de familiare cum sunt pentru noi cei cu care ne împărtim viața. În acele timpuri nu exista încă o separare foarte clară între zi și noapte.

Omul de astăzi, când se trezește din somn, când corpul său astral și Eul său se cufundă din nou în corpul fizic, vede obiectele fizice care îl înconjoară; seara, când adoarme, când Eul său și corpul astral evadează din corpul fizic și eteric, tot ceea ce îl înconjură se cufundă în noapte. Această stare, normală în zilele noastre, nu exista în Atlantida. Când omul își părăsea corpul fizic, în loc să fie înconjurat de tenebre, intra într-o lume populată de făpturi spirituale. Vedeă formele divine așa cum vedem noi astăzi pe cele ale corpurilor fizice. Wotan, Baldur, Iupiter, Apolo nu sunt ființe inventate, ci expresia unor ființe vii care însă nu au un corp fizic; cel mai dens corp al lor a rămas un corp eteric transparent.

Noaptea, când atlantul își părăsea corpul fizic, toate aceste forme îl înconjurau. Dimineata, când revenea în corp, el se regăsea în lumea pe care o considerăm astăzi ca singura lume reală. S-ar putea spune că părăsea în acel moment lumea zeilor, pentru a se alătura lumii ființelor întrupate; și nu exista o frontieră foarte netă între percepțiile nocturne și cele din timpul zilei.

Un inițiat din acele timpuri, când le vorbea oamenilor celorlalți despre acești zei pe care îi cunoscuse sub forma lor eterică, vorbea așa cum vorbim noi astăzi despre prietenii noștri, al căror nume îl cunoaștem.

Amintirea acestei cunoașteri intime a zeilor s-a păstrat în rândul popoarelor care au emigrat spre Orient. Amestecându-se ulterior cu alte elemente spirituale printre care unul era propriu poporului egiptean, în popor s-a trezit siguranța că o ființă spirituală, eternă, trăiește în om; în ceasul morții, corpul devine un cadavru, deoarece el a fost părăsit de elementul divin. Acest

lucru era exprimat în nenumărate povestiri și legende pe care preoții egipteni le spuneau oamenilor și acestea nu erau pentru popor o dogmă abstractă, ci un adevăr confirmat de viața lor interioară. Am putea caracteriza ceea ce resimțea egipteanul pornind de la aceste cuvinte: „Într-un cadavru văd pulberea unui om care purta în sine un Eu. Știu, atât pe seama tradiției străvechi cât și prin experiențele strămoșilor mei, că ceea ce a supraviețuit s-a dus în altă lume. Acel element divin nu și-ar îndeplini misiunea dacă ar trăi în lumile spirituale*;
spiritualul trebuie să fie legat printr-o forță de atracție de lumea terestră. S-ar putea spune că trebuie creată o legătură magnetică, pentru ca sufletul care își înfăptuiește pelerinajul în regiuni superioare să păstreze în sine un sentiment durabil și astfel să poată să revină și să apară din nou pe pământ".

* Expresia „lumile spirituale” frecvent utilizată de R. Steiner nu este echivalentă cu expresia „lumile paralele” folosită într-un limbaj ipotetic, care sugerează că există mai multe universuri care interacționează. Pluralul folosit de Steiner arată numai că *Lumea spirituală* nu este lipsită de structură, ci prezintă o succesiune de entități spirituale cunoscută în religia creștină ca ierarhii spirituale în care se recunosc entități cum sunt îngerii, arhanghelii, arheii etc. Și terminând cu cele mai sublimе, fiind cele mai apropiate de Dumnezeu: Sfintele Tronuri, Serafimii și Heruvimii. La aceste ierarhii spirituale se adaugă o serie de principii active emанate de ierarhiile spirituale, cunoscute în știința spirituală sub denumirea de spirite elementare sau elementali sau spirite inferioare și care joacă un rol important în desfășurarea a ceea ce numim fenomenologia Universului fizic perceput prin intermediul simțurilor. (n. red.)

Datorită învățămintelor științei spirituale știm că omenirea se îngrijește după legi proprii ca sufletul să revină mereu și să se reîncarneze. Când omul intră, prin moarte, în sfere superioare, trebuie să se dezobișnuiască de tot ce este pământesc, timp în care se află perioada „de purgatoriu” sau „kamaloka”. Până ce nu se termină această perioadă, el rămâne strâns legat de existența terestră. Știm că există forțe care îl împiedică să se înalte în regiunile din Devachan; aceste forțe sunt și cele care îl atrag spre o nouă încarnare.

În epoca noastră trăim în domeniul abstracțiunilor și facem din toate acestea teorii. Pentru egipteni, aceste idei erau vii. Ei nu gândeau în mod abstract și nu erau deloc teoreticieni. Egipteanul voia să vadă cu ochii lui cum sufletul străbate drumul care duce de la corpul pe care îl părăsește și până în regiunile superioare. Voia să vadă această idee în fața ochilor și deci i-a dat o formă vizibilă în *piramidă*; aceasta reprezintă ideea de suflet care, părăsind corpul de care rămâne parțial atașat, se ridică în ascensiunea sa spre culmi.

Arhitectura piramidei ne dă imaginea legăturii sufletului cu lucrurile pământene. Forma misterioasă pe care aceasta o îmbracă apare ca imaginea lui Kamaloka. Ea evocă sufletul care, prin corpul său, se înalță spre sferele superioare.

Să încercăm să regăsim în această concepție amintirea vechii Atlantide. Pe vremea când omul percepea prin clarviziune ceea ce îl înconjura, corpul său eteric nu era unit atât de strâns cu corpul fizic cum este în zilele noastre, și, în special la nivelul capului, el depășea cu mult fizicul. Forma capului la unele animale este o reminiscență a acelor timpuri. Privirea clarvăzătoare, uitându-se la un cal, vede capul său eteric înălțându-se ca un nor luminos deasupra nărilor; și ce să mai spunem despre forma ciudată a trompei elefantului. Acest cap eteric se putea vedea parțial la vechiul atlant, dar ceva mai puțin dezvoltat; cu timpul a pătruns tot mai mult în interiorul capului fizic și astăzi ambele au aproape aceeași mărime și aceeași formă. În ce privește capul atlantului, care nu era posedat decât în parte de către forțele eterice astăzi în întregime interiorizate, el nu era încă complet umanizat; în forma sa se mai păstra încă ceva de animal. Când un atlant îl vedea pe altul în timpul zilei, sub aspectul său fizic, el vedea o frunte lungă, teșită, cu dinții foarte proeminenți, având în el ceva animalic. Dar seara, când adormea și când începea clarviziunea sa eterică, el nu vedea numai această formă, ci și partea eterică a capului, care era mult mai frumoasă, chiar în comparație cu figurile actuale. Prin clarviziune atlantul revenea în trecut, se întorcea în vremurile când omul semăna și mai mult cu un animal, cu toate că forma corpului său eteric

era deja complet umană. Acest corp eteric era infinit mai frumos decât corpul fizic actual, care a trebuit să se adapteze la forțe cu o densitate mai mare.

Aceste amintiri ale conștiinței atlante reînviau simbolic la egipteni. De exemplu, iată ce ar fi putut spune un preot egiptean poporului său: „În epoca Atlantidei, în timpul zilei, sufletele voastre vedeau corpuri asemănătoare cu cele ale animalelor, dar în timpul nopții puteau contempla, în toată frumusețea sa, adevărata formă a capului omenesc care se înalță deasupra lor”. Această amintire a fost redată în sculptura egipteană sub forma Sfinxului. Nu putem înțelege acea formă decât atunci când știm că ea n-a fost inventată, ci desprinsă din realitate.

De la piramidele egiptene să trecem la *templul grecesc*. Pentru a-i afla sensul, trebuie să poți resimți forțele care animă spațiul. Grecii aveau acest sentiment al spațiului. Din punct de vedere al științei spirituale, spațiul nu este acel vid abstract pe care și-l imaginează matematicienii și fizicienii, ci este foarte diferențiat. Este plin de linii de forță care îl străbat de sus în jos, de la stânga la dreapta, în orice direcție dreaptă sau curbă. Spațiul poate fi simțit, poți să ai senzația vie a sa. Când ai acest sentiment înțelegi de ce unii pictori din vechime au știut să redea cu atâta splendoare și atât de natural pe cei trei îngeri care plutesc în tablourile Madonei. Acești trei îngeri se sprijină între ei așa cum trei corpuri se susțin în spațiul celest prin forța de atracție.

Cu totul altă impresie avem atunci când contemplăm tabloul lui Boeklin intitulat *Pieta*. Nu avem nimic împotriva calității excelente a acestui tablou, dar cel care păstrează un simț corect al spațiului are senzația că cele două forme ciudate care reprezintă îngeri pot să cadă din cer în orice clipă. Vechii maeștri păstrează un simț al spațiului obținut prin clarviziune pe care modernii l-au pierdut.

Pe vremea când arta avea încă tradiții oculte, se știa câte ceva despre aceste forțe de echilibru care există în spațiu și care-l străbat. Aceste forțe au fost simțite de cei în care a luat naștere ideea templului grecesc. Ei percepeau forțele care străbat spațiul și așezau pietrele după liniile oculte care există în spațiu. Pietrele intrau în traseul liniilor invizibile care existau deja. În acest fel, un templu grecesc este o idee spațială cristalizată, în sensul cel mai propriu al cuvântului; este forma materială a forțelor pure.

Urmările acestui fapt sunt foarte importante. Deoarece grecii au știut să reprezinte în materie forțele spațiului, ei au dat ființelor divine spirituale posibilitatea să folosească această formă materială. Nu este un fel de a vorbi, ci o *realitate*: zeul cobora în templul grecesc pentru a sta printre oameni în sens fizic.

După cum părinții pun la dispoziția copilului o formă fizică, îi dau carne și oase, astfel încât spiritul său își poate trăi viața fizică, tot astfel arhitectura templului dădea prilejul ființelor spirituale să coboare și să se întrupeze. Sensul profund al templului grecesc este că zeul locuiește acolo. Cel care avea un simț corect al formei acestuia simțea de asemenea că și atunci când nu era nimeni în templu sau în împrejurimi totuși templul nu era gol, căci zeul era cu adevărat prezent acolo. Templul este în el însuși un tot pentru că el conține formele care-l rețin pe zeu.

Dacă examinăm acum biserica romană, mai ales pe cea cu criptă, constatăm o evoluție. Piramida reprezintă prin forma sa arhitectonică drumul urmat de sufletul care se înalță după moarte; sufletul divin care dorește să stea pe pământ își găsește expresia în templul grecesc. Edificiul roman cu criptă corespunde crucii pe care este răstignit trupul lui Iisus mort. El exprimă progresul omenerii spre o cunoaștere mai profundă a sferelor spirituale.

Dacă piramida simboliza sufletul care pe toată perioada sălășluirii* în Kamaloka rămâne

legat de corpul său, crucea pe care este răstignit trupul lui Iisus exprimă înfrângerea morții. Acest simbol ne amintește de victoria spirituală a lui Christos asupra morții.

* Sălășluirea trebuie înțeleasă ca durată a unei stări de conștiință și nu ca o localizare spațială, așa cum a explicat R. Steiner în diferite ocazii în care s-a referit la diversele faze ale existenței Eului după moarte. (n. red.)

Cât despre edificiul gotic, acesta nu este niciodată complet dacă nu este plin de mulțimea credincioșilor. Pentru a sesiza întregul său sens trebuie să ne dăm seama că ogiva ia forma mâinilor împreunate pentru rugăciune și se unește cu sentimentul care se ridică astfel către cer. În cripta romană, amintirea sufletului se ridică spre victoria spirituală obținută asupra morții, dar aici sufletul însuși se simte învingător în fața morții, rămânând totuși în corpul fizic. Sufletul care a învins moartea își găsește locul în catedrala gotică, care nu ar fi desăvârșită dacă nu ar umple-o aceste sentimente.

Templul grecesc este trupul divinității, este complet în el însuși. Biserica gotică cheamă mulțimea, fără de care nu este desăvârșită. Ea nu este un templu, este un dom*.

* „Dom”, cuvântul german desemnând catedrala, are ca derivat cuvântul „tum”, cu care se construiesc cuvintele „Menschtum” (omenire), „Volkstum” (națiune). Cuvântul rusesc „dumă” derivă tot de aici. Un alt sens al acestor cuvinte este: „dom” *domus domini*, „tum”, posesiune, de ex. *Kaisertum*, împărăție. Acolo unde se adună indivizii care alcătuiesc o comunitate se formează un „Domtum”(n.a.)

Iată deci cum au progresat ideile și mentalitățile omenesci în decursul timpului, până în epoca în care ne aflăm în prezent. Forțele evoluției nu-și fac drum numai la suprafața pământului; curenți oculti folosesc căi subterane, astfel că putem vedea în unele manifestări contemporane o reîntrupare a forțelor depuse sub formă de germeni în omenire pe timpul egiptenilor. Și vom încheia oprindu-ne asupra unei idei care ne va pregăti să înțelegem aceste legături misterioase.

De unde provine materialismul din epoca noastră? De la faptul că oamenii au pierdut simțul armoniei, al reconcilierii dintre credință și știință. Ce găsesc ei atunci când caută o realitate spirituală? Nimic. Nu mai văd decât materia fizică. Pe aceasta o numesc realitate și astfel ajung să nege orice existență spirituală, să creadă că viața omului s-a sfârșit atunci când trupul s-a prefăcut în pulbere. Cum ar putea această stare de spirit să facă legătura cu ideile care au fost sădite într-o vreme când, ca în Egiptul antic, se credea ferm în supraviețuire? Marile perioade ale civilizației nu se aseamănă întru totul cu plantele, care produc numai plante asemenea lor. În timpul evoluției, trebuie să alterneze calități diferite; în aparență ele nu se aseamănă, deși între ele există o strânsă înrudire.

Privirea omului modern nu se oprește decât asupra realităților fizice și el nu se poate înălța din corp spre spirit. Sufletele, cărora privirea nu le vede acum decât corpul fizic, au fost întrupate odinioară în corpuri de greci, romani, egipteni. Și tot ceea ce trăiește astăzi în noi este rezultatul a ceea ce am strâns în viețile noastre anterioare.

Imaginați-vă că sufletul vostru ar fi transportat într-un corp din epoca egipteană. La moarte, sufletul ar trece prin labirintul piramidei până în sferele superioare, dar corpul ar fi conservat sub formă de mumie. De aici rezultă o consecință ocultă. Acest suflet s-ar simți legat de corpul mumificat pe care l-a lăsat pe pământ; ca urmare, ideile lui ar căpăta un fel de osificare, de scheletizare; sufletul rămâne înlănțuit de lumea fizică. Pentru că sufletul egiptean a fost astfel constrâns să păstreze până în regiunile spirituale amintirea corpului mumificat, în el s-a înrădăcinat ideea că acest corp fizic este o realitate superioară față de ceea ce este el de fapt. Dacă vă cufundați astfel în sufletul vostru de odinioară, contemplând mumia lăsată pe Pământ, vă veți da seama cum s-a putut întări ideea formei fizice. Această idee, care s-a transmis pe parcursul reîncarnărilor, reapare astăzi prin atașamentul pe care-l

simte omul pentru forma sa corporală. Materialismul ca mod de gândire este foarte adesea rezultatul îmbălsămării trupurilor în vremea egiptenilor.

Iată deci cum acționează gândurile și sentimentele, din încarnare în încarnare. Aceasta vă face să sesizați în ce mod, prin intermediul reîncarnării, își supraviețuiesc civilizațiile, dar sub forme total diferite; veți simți nenumăratele legături oculte care acționează din umbră.

Am evocat astăzi unele dintre aceste fire. Privirile noastre se vor ridica apoi până în sferele superioare pe care le contempla preotul egiptean; vom studia natura, țelul și destinul omului și vom vedea cum se dezleagă aceste enigme atunci când se pot regăsi rezultatele unei epoci reînflorind într-o alta în mod pe cât de minunat pe atât de misterios.

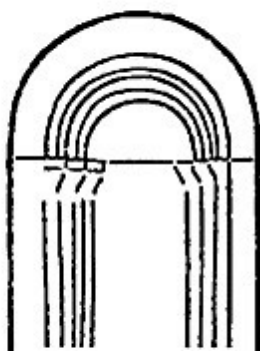
ISIS CU HORUS COPIL

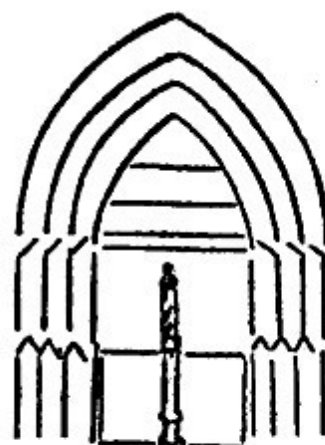
FECIOARA CU PRUNCUL IISUS

TEMPLU
GRECESC

PORTIC ROMAN

PORTIC GOTIC

CONFERINȚA a II-a

Înțelepciunea primitivă și noua înțelepciune apocaliptică • Somnul din templu • Isis care vindecă • Imaginea Fecioarei • Stadiile anterioare ale evoluției • Coborârea Eului • Forțele viitorului

Stuttgart, 5 august 1908

Pentru a pătrunde mai bine în subiectul atât de amplu pe care ne-am propus să-l tratăm, să încercăm să ne facem o imagine foarte vie a opozițiilor care ne apar atunci când comparăm universul cu pământul.

Găsim de o parte principiul suflet-spirit, de cealaltă principiul fizic-materie. Vom încerca să explicăm aceasta printr-un fenomen pe care îl întâlnim la vechii egipteni și care este o enigmă pentru contemporanii noștri. Ne referim la somnul din templu. Acesta are la bază faptul singular că, la magii egipteni și în general în civilizațiile vechi, înțelepciunea preotilor era legată indisolubil de arta vindecării și de sănătate. Oamenii din epoca noastră nu au decât o foarte vagă idee asupra raporturilor strânse care existau odinioară între înțelepciune și sănătate, între cunoaștere și arta vindecării.

Știința spirituală are misiunea de a reda omenirii simțul spiritual care stabilește o legătură între înțelepciune și sănătate. Să ne reamintim faptele expuse în conferința precedentă, să evocăm imaginea antică la care ne-a trimis tabloul Fecioarei cu pruncul, așa cum a pictat-o Rafael pentru Capela Sixtină - cea a lui Isis cu Horus copil. Să ne amintim inscripția din templul său: „Eu sunt cea care a fost, este și va fi; nici un muritor nu-mi poate ridica vălul”. Exista o relație misterioasă între această zeiță și arta vindecării, în care ea îi iniția pe preoții egipteni. Din ultimele perioade ale acestei antichități ne parvine o relatare aparte asupra lui Isis: în momentele pe care Isis le petrecea printre nemuritori, ea se interesa îndeosebi de sănătatea oamenilor și de arta vindecării.

Să dăm în câteva cuvinte o imagine a somnului din templu, care se număra printre remediile preoților egipteni. În acele vremuri, cel care suferea de unele tulburări ale sănătății nu era tratat cu remedii exterioare; nu existau decât foarte puține astfel de remedii și se foloseau foarte rar. Cel mai adesea bolnavul era dus în templu, unde era adormit. Nu era un somn obișnuit, ci un somn somnambulic atât de profund încât bolnavul putea avea nu numai vise haotice, ci adevărate viziuni. În timpul somnului el percepea formele eterice din lumea spirituală și magii cunoșteau arta de a acționa asupra acelor viziuni; ei puteau să le ghideze și să le dirijeze. Să ne închipuim un bolnav cufundat în somn, cu magul vindecător alături. De cum adormea bolnavul, adică de cum pătrundea într-o lume a formelor eterice, preotul dirija acel somn prin puterile care îi erau conferite prin inițiere, și care nu au putut fi obținute decât în acele timpuri îndepărtate când se întâlneau condiții de existență care acum sunt foarte rare, dacă nu chiar cu totul dispărute. Magul modela viziunile și ființele eterice în așa fel încât, ca prin farmec, celui adormit i se arătau ființe pe care atlantul le considerase zeități. Aceste forme divine s-au păstrat în amintirea diverselor popoare, regăsindu-se de exemplu în mitologiile nordice, germanice și grecești; dintre ele, cele care sunt legate de principiul oricărei vindecări erau aduse înaintea sufletului celui adormit. Dacă omul și-ar fi păstrat trează starea de conștiință n-ar fi fost niciodată posibil ca aceste forțe să fie determinate să acționeze asupra lui. Preoții dirijau însă aceste vise în așa fel încât în ele pătrundeau forțe puternice, care armonizau și ordonau corpul ale cărui forțe vitale erau în dizarmonie și dezordine. Acest lucru nu era posibil decât prin atenuarea conștiinței de sine.

Somnul din templu avea deci o importanță foarte reală. Acum vedem, de asemenea, de ce influența terapeutică a magilor era legată de o înțelepciune pe care nu o puteau primi decât prin inițiere. Această legătură reiese foarte clar. Într-adevăr magii erau aceia care,

redeșteptând în ei vechea privire care pătrundea în lumile superioare, posedau prin înțelepciunea lor forțele care se revarsă din lumea spirituală unde spiritul acționează asupra spiritului. Astfel dobândeau puterea de a acționa prin spirit asupra spiritului, și înțelepciunea era legată intim de viața sănătoasă a corpului.

În vremurile vechi, această înălțare spre lumea spirituală avea în vedere și un principiu al sănătății; ar fi bine ca oamenii să poată să înțeleagă din nou acest adevăr; atunci ar fi conștienți de marea misiune a Antroposofiei. Ce altă misiune poate avea decât cea de a conduce pe oameni spre lumile spirituale, pentru ca să poată contempla sferile de unde s-au coborât. Desigur, în viitor nu se va mai impune necesitatea somnului somnambulic - conștiința de sine va rămâne intactă; totuși forța intensă a spiritului va acționa asupra naturii umane; posedarea înțelepciunii și contemplarea lumilor superioare vor da din nou naturii umane sănătate și armonie.

În prezent, această relație dintre spirit și principiile terapeutice este atât de ascunsă încât cei care nu sunt într-un fel sau altul inițiați în profunda înțelepciune a misterelor nu pot să o conceapă: ei nu pot percepe faptele subtile care îi înconjoară. Dar cel a cărui privire nu este atât de superficială știe că vindecarea depinde de condiții foarte profunde.

Să luăm de exemplu o persoană atinsă de o anumită boală care are o cauză interioară, nu o fractură sau o boală a stomacului care au cauze exterioare. Cel care vrea să cunoască lucrurile în toată profunzimea lor va înțelege cu ușurință că posibilitățile de vindecare ale unui bolnav care se ocupă de exemplu de matematici sunt cu totul altele decât cele ale unui om pe care acestea nu-l interesează. Acest fapt vă arată ce legătură stranie există între viața spirituală a unui om și sănătatea sa fizică. Desigur, nu trebuie să deducem de aici că gândirea matematică vindecă. Dar trebuie să înțelegem că sunt necesare condiții diferite pentru a vindeca un om, în funcție de faptul că el poate sau nu poate să gândească matematic. Să presupunem că două persoane suferă de aceeași boală. În realitate aceasta nu se întâmplă niciodată, dar putem să o presupunem. Una dintre ele se ocupă intens de matematică, cealaltă, dimpotrivă, a renunțat la ea. Se poate întâmpla ca a doua persoană să nu se vindece, în timp ce un tratament adecvat va reda sănătatea primei persoane. Acesta este un caz real.

Alt exemplu: starea sănătății unui ateu convins este cu totul alta decât cea a unei persoane cu un spirit profund religios. Și de această dată se poate întâmpla ca dacă ambele persoane sunt atinse de o boală cea de a doua să se vindece, iar prima nu, deși utilizează aceleași leacuri. Pentru gândirea modernă aceste relații par, în majoritatea cazurilor, niște absurdități. Și totuși așa este.

Care este cauza? Faptul că natura omenească este influențată în mod diferit de ideile atașate de lumea simțurilor și de cele care s-au eliberat de aceasta. Gândiți-vă ce diferență este între cei care nu poate să sufere matematica și cel căruia îi place. Unul zice: la ce-mi trebuie mie toate acestea? Nu vreau să mă ocup decât de ce pot percepe prin simțurile mele. Și totuși este necesar ca ființa omenească să-și reprezinte lucruri pe care nu le poate vedea; de asemenea, este necesar să fie pătrunsă de gânduri religioase, căci acestea se sprijină pe lucruri intangibile, fără nici o legătură cu materia, cu exteriorul; într-un cuvânt, ele nu mai sunt legate de simțuri. Când se va reveni la preocupări spirituale, aceste lucruri vor influența pedagogia.

Să luăm de exemplu o noțiune simplă: 3 ori 3 egal 9. Copiii o înțeleg mai bine când nu este însoțită de nici o demonstrație materială. Nu este bine să tot pui în fața lor de trei ori câte trei boabe, căci ei nu se mai pot apoi debarasa de concepția senzorială. Obişnuieți-i pe copii să numere întâi pe degete, dar nu pentru prea mult timp, iar apoi să calculeze doar în gând; aceasta va avea un efect regularizator asupra sănătății lor.

Neputinta epocii noastre de a înțelege aceste lucruri se manifestă prin faptul că pedagogia modernă procedează exact invers. S-a introdus în școli număratoarea, pe care se fac adunări, scăderi ș.a. cu bile, pentru a face lecția mai clară pentru ochi. Prin acest sistem se dorește să se facă perceptibil simțurilor ceea ce nu ar trebui sesizat decât de către spirit. Poate că este mai comod, dar cei care cred că este un bun principiu educativ să recurgi la tot acest material nu au nici o idee despre influența binefăcătoare a pedagogiei care își are originea în forțele spirituale. Un om obișnuit din copilărie cu concepte materiale nu va putea fi vindecat la fel de ușor ca cel obișnuit cu concepte spirituale, și aceasta deoarece sistemul său nervos trăiește în condiții nesănătoase. Cu cât un om a fost mai obișnuit să gândească făcând abstracție de materie, cu atât va fi mai ușor să fie vindecat.

Din acest motiv în Antichitate se obișnuia să se utilizeze tot felul de figuri simbolice: triunghiuri, combinații de cifre. Pe lângă valoarea lor obișnuită, aceste figuri aveau ca scop să ridice omul deasupra simplei percepții a semnelor înscrise în fața sa.

Dacă desenez un triunghi și îl privesc ca atare, acesta nu are o valoare specială. Dimpotrivă, dacă văd în el simbolul trinității superioare a omului, acest simbol are un efect salutar asupra spiritului. Gândiți-vă însă că Știința spirituală trebuie să conducă pe om la contemplarea spiritului. Ea ne conduce de la ceea ce se petrece pe Pământ spre ceea ce s-a petrecut pe vechiul Soare, vechia Lună, vechiul Saturn. Dar dacă veți reuși să vă ridicați fără cărjele simțurilor până la ceea ce a fost odinioară, vă veți însuși concepții care vor acționa armonios asupra întregii voastre vieți, chiar fizice. De aceea știința spirituală va redeveni marele remediu care a fost odinioară, atunci când preoții Egiptului antic recurgeau încă, pentru a vindeca un bolnav, la o atenuare a Eului acestuia.

Știința spirituală posedă în sine o forță a sănătății. Mi se va obiecta desigur: antroposofii se simt cu toții bine, nu există bolnavi printre ei? Trebuie să înțelegem că o persoană nu poate face prea multe pentru sănătatea sau pentru bolile sale. O mare parte dintre cauzele bolilor nu depind de personalitatea omului. Puteți avea în prezent ideile cele mai sănătoase care, dacă ați trăi în condiții normale, nu ar fi niciodată o cauză interioară a bolilor; dar există alte cauze care sunt absolut în afara voinței individuale, de exemplu acțiunea ascunsă a eredității, a influenței dintre oameni, acțiunea unui mediu anormal etc. Sunt tot atâtea stimulente pentru îmbolnăviri pe care nu vom ajunge să le învingem decât cu timpul, printr-o gândire spirituală sănătoasă. Faptul că în epoca noastră oameni cu un spirit foarte sănătos se îmbolnăvesc, chiar foarte grav, nu este o dovadă că Știința spirituală nu va avea în decursul veacurilor (și vorbesc de veacuri, nu de milenii) o influență binefăcătoare asupra omenirii. Privirea înțeleptului percepe un viitor în care nu vor mai fi cauze interioare ale îmbolnăvirilor pentru cei care vor ști să trăiască în condiții interioare și exterioare de înțelepciune spirituală. Vor mai fi încă cauze externe, ele nu vor putea fi eliminate decât de către o știință medicală spirituală din ce în ce mai amplă. Iată deci că atunci când înțelegem influența reală a spiritului somnul din templu nu mai este o enigmă pentru noi.

Care era deci puterea salvatoare evocată prin viziunile eterice ale bolnavului adormit? Erau *formeze zeilor atlanti*, printre care trăiau oamenii de altă dată atunci când își părăseau corpul fizic și beneficiau de vederea eterică.

Mergând și mai departe înapoi pe firul evoluției omenirii, ajungem, cu mult înainte de epoca Atlantidei, într-un timp când omul abia începea să devină ceea ce este el astăzi, când începea să capete acea personalitate individuală pe care o posedă astăzi. Această perioadă este *perioada lemuriană*.

Continutul Atlantidei, de unde au emigrat popoare spre Africa, Europa, Asia, s-a prăbușit în imense catastrofe diluviene. Lemuria, o parte a pământului locuit de oameni înainte de epoca atlantiților, a fost distrusă prin foc, prin catastrofe vulcanice. În epoca lemuriană omul a

obținut pentru prima oară conștiința de sine. Aceasta a constituit un pas enorm în evoluția omenirii. Cum a ajuns omul la conștiința de sine? Pentru gândirea materialistă modernă este greu să-și imagineze vechea stare a omenirii. Omul de altădată nu era ca cel de astăzi, o ființă alcătuită din carne și sânge, din oase și mușchi. El avea o formă mai moale, plastică, aproape lichidă. Doar în decursul timpului s-a întărit, s-a concretizat în oase și mușchi. În acele vremuri oamenii se înmulțeau cu totul altfel. Omul trăia atunci mai deplin în atmosfera terestră, care nu era constituită din aer pur ca în prezent, ci era plină de tot felul de vapori. Era o adevărată formă aeriană, străbătută de curenți din afară. Omul din acele vremuri se asemena în oarecare măsură, cu toate că era ceva mai dens și mai individualizat, cu un nor a cărui formă se modifică neconținut. Tot în acea perioadă vechiul mod de înmulțire asexuată a fost înlocuit prin reproducerea sexuală. Acest lucru s-a petrecut cu multe milioane de ani în urmă.

Prin acest nou mod de reproducere, primul germen al unui Eu a pătruns în omenire. Mai înainte, omul era îndemnat să facă să se nască din sine semenul său prin influențe exterioare, incluse în sfera care îl înconjură. Așa se făcea înmulțirea în acea epocă în care omul nu avea încă un Eu, când era dotat cu o cunoaștere clarvăzătoare primitivă, când odihnea încă în întregime în sânul divinității. El nu putea spune: „Eu sunt”. El simțea aproximativ așa: vedea că fiecare dintre acțiunile sale impresiona mediul în care se afla; astfel simțea că trăiește în acest mediu; nu putea spune „Exist”, ci „Exist prin ceea ce mă înconjoară”. Se odihnea în sânul pământului plin de viață, străbătut de curenții vieții terestre. În acel timp nu exista încă nimic nesănătos; nu era nici boală, nici moarte, în sensul în care o concepem în prezent. Boala și moartea au pătruns în omenire numai atunci când omul și-a obținut Eul și în același timp capacitatea de înmulțire sexuală. Trebuie să ne imaginăm într-adevăr că odinioară omul nu era fecundat de semenul său, ci primea din mediul care-l înconjură, aproximativ în felul în care respirăm acum, elementele fecundatoare. Ceea ce pătrundea în el îl fecunda și îi dădea posibilitatea de a-și reproduce semenul. Și aceste forțe erau sănătoase și curate, atât în omul care le primea cât și în cel pe care îl reproducea. Preoții egipteni știau asta și își spuneau: cu cât mergem cu gândul mai departe înapoi spre acele timpuri în care domneau alte condiții, cu atât mai mult ajungem la o stare în care boala nu exista. Chiar simpla vedere a zeilor pe care îi percepeau atlantii exercita o influență tămăduitoare, care se amplifică și mai mult când preoții dirijau contemplarea celui adormit spre acei oameni din epocile primitive care nu posedau încă în ei înșiși forțe de fecundare, ci le primeau din universul înconjurător. În fața bolnavului adormit în templu apărea imaginea unei femei care naște fără a fi fost fecundată de un muritor, a Fecioarei-Mamă cu pruncul, a zeiței care fusese alături de oameni în timpul Lemuriei, dar care de atunci se ștersese din fața ochilor lor. În Egiptul antic era numită *Sacra Isis*. Oamenii nu putuseră să o vadă în mod normal pe această Isis decât în vremurile când moartea nu apăruse încă; în starea sa normală de conștiință omul era atunci în compania acestor forme virginale care îl înconjurau și din care se nașteau semenii săi. Atunci când Isis nu a mai fost însoțitoarea vizibilă a oamenilor, atunci când s-a alăturat cercului zeilor, ea a continuat să se intereseze, din înaltul lumii spirituale, de sănătatea oamenilor, după cum spun preoții. Și când omul era pus, într-un mod anormal desigur, ca prin acel somn din templu, în situația de a contempla acea formă străveche, acea sacră Isis, zeița exercita și atunci asupra lui o influență binefăcătoare, căci ea reprezenta principiul care exista în om înainte ca acesta să fie învăluit de un înveliș muritor. Nici un muritor nu i-a ridicat vălul, căci ea este ființa care „a fost” atunci când moartea nu pătrunsese încă în lume. *Ea își are rădăcinile în eternitate*, ea este marea entitate tămăduitoare pe care omenirea o va cuceri iarăși, când se va cufunda din nou în înțelepciunea spirituală.

Iată deci ce s-a păstrat în minunatul simbol al Fecioarei-Mamă cu pruncul, pe care-l regăsim în tabloul Madonei. Putem afirma, din punctul de vedere al Științei spirituale, că acest tablou *are o acțiune tămăduitoare*. Căci el este, în contextul pe care l-am explicat, un leac. Chiar și în zilele noastre exercită o influență tămăduitoare asupra sufletului omenesc căruia i se arată în somn această imagine a Fecioarei.

Să ne întrebăm acum: unde sălășluiau aceste forțe fecundatoare în vremea când ființa omenească nu era încă fecundată de către semenul său?

Imaginați-vă pământul ca un nucleu solid, înconjurat de tot soiul de substanțe lichide, clocotitoare, de vapori de apă în care trăiau formele semilichide ale lemuriilor. Acest corp al pământului este luminat de soare, pe care nici un ochi nu-l poate percepe, pentru că organele de simț nu se formaseră încă. Dar soarele străbate învelișul de nori și de ceață și cu razele lui pătrunde pământul cu forțe fecundatoare. Astfel, ceea ce este obiectul aspirației ființelor omenești, Pământul îl primește de la entitățile spirituale invizibile ale soarelui. Există deci un Pământ luminat din afară de soare, pe care omul nu-l poate încă vedea; asupra acestui Pământ se revarsă nu numai căldura, ci în același timp forța care există astăzi în fecundație. Acesta este raportul dintre Soare și Pământ. Această influență, care acționa atunci asupra formelor omenești cu reproducere asexuată, pare să fi fost o forță virilă; ea era răspândită peste tot Pământul ca un produs al Soarelui. Astfel se petreceau lucrurile în primele epoci lemuriene.

Mergând și mai departe în urmă, ajungem într-un trecut foarte îndepărtat când Pământul și Soarele, care astăzi sunt despărțite, erau încă unite. Căci odinioară Pământul și Soarele nu alcătuiau decât un singur corp de care se lega și tot ceea ce este de natură eterică, de natură subtilă. Să studiem epoca în care Soarele și Pământul erau unite într-o formă asemănătoare cu un pișcot, în așa fel încât una dintre părți, sfera mai mică (adică Pământul și Luna) erau prinse de Soare. Să ne imaginăm Soarele ca un corp eteric de mari dimensiuni, de care atârnavă împreună Pământul și Luna. Razele solare circulau de la Soare la Pământ și de la Pământ la Soare, căci ele nu formau decât un singur corp.

Sensul acestei evoluții ne apare clar atunci când ne întrebăm ce s-ar fi întâmplat dacă Soarele s-ar fi îndepărtat cu totul de Pământ, după ce s-au despărțit, dacă n-ar mai fi îndreptat spre el razele sale, dacă după despărțire Pământul ar fi rămas singur. Pe suprafața sa orice formă de viață s-ar fi uscat, ar fi încremenit. A trebuit ca Soarele să-și continue acțiunea sa fecundantă. Trebuie să percepem aceste schimburi între Pământ și Soare ca o colaborare a două principii dintre care unul duce la o stagnare a vieții în imobilitate pe când celălalt duce la exaltarea ei, la înflăcărarea întregii vieți. Și acest lucru se continuă; viața rezultă și acum din Soare.

Să mergem acum încă și mai departe înapoi, atunci când cele două corpuri cerești nu erau decât unul, când forțele lor se contopeau.

Căci am trecut prin mai multe stadii ale evoluției terestre: la început Pământul mai era cuprins în masa Soarelui; într-un stadiu următor, nu mai era unit cu Soarele decât printr-o legătură slabă; în al treilea stadiu cele două corpuri s-au separat complet unul de altul. Doar în această din urmă perioadă Eul pătrunde cu adevărat în om și apare înmulțirea sexuată; urmează apoi, în al patrulea rând, epoca atlantă și, în sfârșit, epoca în care trăim, și anume epoca de după Atlantida.

Atunci când pătrundem mai în profunzime în această structură a lumilor, ne dăm seama că toate evenimentele vizibile se datorează acțiunii unor entități spirituale. În vremea când Soarele și Pământul alcătuiau un singur tot (vom reveni mai târziu asupra evoluției Lunii) globul acela era supus acțiunii armonizante a acestor ființe divine. Și acestea trebuiau să fie foarte puternice pentru a putea ordona niște forțe încă nediferențiate.

Ce s-a întâmplat când Soarele s-a desprins? Ființele cele mai elevate și acțiunile cele mai subtile s-au retras odată cu el și de atunci înainte influențează Pământul din exterior. Ființele care reprezintă viul propriu-zis, viața într-un continuu avânt, rămân în Soare; pe Pământ sunt aceia care, dacă ar fi lăsați de capul lor, n-ar putea să provoace decât distrugere, osificare, tenebre. În această a doua perioadă lumina și întunericul cooperează.

În cel de al treilea stadiu se produce *coborârea Eului în om*. Începe timpul când un Eu conștient locuiește în el. Omul resimte acest Eu conștient mai ales printr-o opoziție, ajunge din ce în ce mai mult într-o stare când posedă două stări de conștiință: una clară, o alta obscură. Prima îi vine de la Soare, a doua mai ales de la Pământ. Eul, principiu etern, oscilează între cele două stări: forma sa nepieritoare și cea care se naște și moare. Dar entitățile care au fără întrerupere ceea ce omul nu poate avea decât cu intermitențe se desprind din corpul Pământului. La început se detașează entitatea care activează fecunditatea; ea va locui prioritar în Soare. Iar cea care dădea formei constanță și durată se îndepărtează împreună cu Luna. Soarele și Luna se despart succesiv de Pământ.

Odată cu Soarele pleacă toate ființele care ar fi provocat o viață accelerată pe Pământ, dacă ar fi rămas unite cu el; odată cu Luna se retrag forțele care dau o formă imuabilă și care ar fi produs întărirea și pietrificarea. Pământul se află între acestea două. Pe Pământ omul primește orientări alternative, unele provenind de la Soare și altele de la Lună. Astfel cei care au fost odinioară însoțitorii omului se despart de el.

În cea de a patra perioadă mai sunt încă prezenți dintre însoțitorii de odinioară aceia care s-au condensat până la un corp eteric divin și s-au supus până la un punct unor slăbiciuni omenești. Acestea sunt *divinitățile eterice*, în compania cărora omul mai trăiește încă în vremurile atlantidelor. În epoca postatlanteană se pierde orice legătură, chiar și cu acești zei, iar omul este aruncat pur și simplu în lumea fizică; el nu mai poate trece pragul lumii spirituale.

Dar din acele vremuri străvechi a rămas o amintire a lumilor spirituale, și legea repetiției, acționând asupra omului, face să-i apară în suflet, sub forma *cunoașterii*, ceea ce a simțit altădată sub forma *vieții*. Odinioară a străbătut un număr de perioade în decursul cărora legături de diverse feluri l-au unit cu zeii în domeniul vieții - aceste perioade se repetă și acum pentru el, dar la nivelul cunoașterii.

Marele potop atlantean a fost urmat de civilizația antică indiană în decursul căreia oamenii au re trăit în suflet și în spirit timpul când Pământul și Soarele erau încă la un loc. Divinitatea sublimă, care dirija atunci tot ceea ce exista, stăpâna pe acei oameni din primele timpuri postatlanteene; ei i-au dat un nume care a devenit în tradiția lor *Brahman*, *Totul-unul*. Deci, în acea epocă era onorată o divinitate care a fost într-adevăr printre oameni, căci la începuturile evoluției terestre omul fusese un însoțitor al lui Brahman, dar de această dată el îl resimțea prin cunoaștere, ca pe o sublimă abstracțiune.

În decursul civilizației următoare, omul a ajuns să cunoască prin amintire timpul când Soarele și toate forțele vieții se despărteau de forțele întunericului. Deci, în acea epocă omul a cunoscut o divinitate dublă, repetând astfel în cunoașterea sa religioasă ceea ce existase odinioară în viață, și această dualitate a fost fixată în opoziția dintre *Ormuzd* și *Ahriman* (zeul binelui și zeul negației) așa cum a fost concepută de perși.

Ajungem în epoca când s-a produs despărțirea de Soare și de Lună, Soarele luând cu el forțele fecundante, iar Luna pe cele care dau formă - formă perisabilă pentru oameni, dar durabilă pentru zei. Omul a resimțit această diferență în opoziția dintre forțele solare de odinioară și cele care acționau acum. El a resimțit aceste forțe solare în cele ale lui Osiris al egiptenilor. Osiris este forța Soarelui așa cum s-a exercitat ea în cel de al treilea stadiu al evoluției terestre și cum apare în cultul lui Osiris din cea de a treia perioadă postatlanteană. Iar Isis este forța Lunii înainte de a se despărți complet de Pământ, înainte de diviziunea sexelor, atunci când ea acționează încă printr-un mod de reproducere virginal. Luna este imaginea pietrificată a lui Isis care s-a refugiat în ea.

În cea de a patra perioadă, cea a civilizației greco-latine, omul a re trăit prin politeismul său amintirea estompată a epocii Atlantidei și a numeroșilor zei eterici care s-au manifestat atunci.

Iar noi, în cea de a cincea epocă de civilizație, nu avem de re trăit nimic în amintire. Să vă pătrundă bine în suflet această idee: noi nu trebuie să repetăm nimic, nici o amintire trecută. Căci noi am creat o epocă care merge spre viitor, pe când cele patru precedente au fost *repetări* ale trecutului. Epoca noastră nu trebuie să zămislească o înțelepciune antică, ci o *înțelepciune nouă* care să fie capabilă nu numai să revină în trecut, ci și să acționeze profetic, ca o Apocalipsă, *privind în viitor*.

Vedem înțelepciunea antică pe care o păstrează misterele civilizațiilor ce s-au scurs; dar înțelepciunea noastră trebuie să aibă un caracter de Apocalipsă (revelație prezentă) și noi aceasta o sădim. Ne trebuie un *principiu nou de inițiere* pentru a putea reface unitatea inițială a omului cu lumea spirituală.

Aceasta este misiunea mișcării universale a Antroposofiei.

Nu este de mirare că atât de mulți oameni au pierdut simțul înțelepciunii. Căci fără un principiu de inițiere astăzi ea este greu de cucerit, mai greu decât în vremurile când amintirile de altădată puteau fi înflorite. Și deoarece este atât de greu, lumea sensibilă le apare astăzi oamenilor ca un deșert în care nu este Dumnezeu. Totuși, împotriva tuturor aparențelor, străvechea lume spirituală n-a murit; ea trăiește și acum cu activitatea ei roditoare, și dacă oamenii o doresc, vor re intra în contact cu ea.

Atunci când, în epoca greco-latină, amintirea vechilor timpuri era pe punctul de a se pierde, s-a avut grijă să nu se întâmple aceasta; o sămânță miraculoasă a fost depusă, pentru toate veacurile ce urmau să vină, în sânul înghețat al Pământului, acea sămânță pe care o numim principiuul christic. Unită cu acest principiu al lui Christos, înțelepciunea apocaliptică, adevărata cunoaștere nouă a spiritului, se va manifesta; cea care nu numai că îndreaptă amintirea spre vremurile trecute, ci indică și viitorul în mod profetic, ca prin aceasta să-i cheme pe oameni la acțiune creatoare. Această înțelepciune activă, rodnică, a ieșit cu adevărat din semințele sădite în trecut.

Vedeei, deci, ce relație unește trecutul cu viitorul, care constituie deja domeniul acțiunii noastre actuale. În fața noastră se arată orizontul viitorului și, vorbind despre Univers, Pământ și om, nu vorbim numai despre trecut ci și de forțele viitorului. Căci Universul nu

este numai un produs al trecutului, ci și embrionul unui viitor în care Pământul nostru mai are încă o etapă lungă de străbătut. Căci omul are o perspectivă care în viitor depășește domeniul terestru, și dacă vrem să știm cu adevărat ce este el, nu trebuie să privim numai înspre trecut, trebuie să analizăm ce acționează astăzi în lume și ce va acționa în zorile ce vin.

CONFERINȚA a III-a

Regnurile naturii • Eurile-grup • Centrul ființei omenești • Regnurile superioare ale ființelor spirituale

Stuttgart, 6 august 1908

Dacă dorim să înțelegem, în prelegerile ce vor urma, raporturile care există între Univers, Pământ și oameni, este necesar să stabilim de pe acum unele puncte care ne vor servi drept bază. Trebuie să ne fie clar că dacă nu am avea în ajutor decât datele simțurilor noastre și inteligența care se bazează pe ele nu ne-am putea face decât o idee foarte limitată asupra Pământului și asupra omului și cu atât mai mult asupra Universului. Trebuie să recunoaștem că o parte esențială a acestora rămâne ascunsă pentru simțurile exterioare ca și pentru inteligența sensibilă. Deci, la început vom examina câteva aspecte a ceea ce ne înconjoară fără ca noi să putem percepe. Mulți dintre voi cunosc aceste lucruri, dar, pentru a înțelege înlănțuirea cauzală reală, este necesar să le mai evocăm încă o dată. În primul rând să ne ocupăm de globul pe care locuim și care va fi subiectul central al acestui studiu: Pământul nostru.

Am analizat ieri o parte a evoluției noastre pământești în raport cu evoluția în ansamblul său; am văzut cum, din vremurile când Pământul și Soarele nu alcătuiau decât un singur corp, entitățile au participat în mod diferit la această evoluție și cum oamenii din epoca postatlanteană retrăiau, datorită cunoașterii sau datorită conștiinței religioase, toate fazele traversate de Pământ în decursul evoluției sale. Să analizăm acum mai îndeaproape Pământul. În lumea vizibilă, suntem înconjurați de ceea ce numim cele patru regnuri ale naturii: regnul mineral, regnul vegetal, regnul animal și omul. Dar omul nu este numai ființa fizică, materială, pe care ne-o arată simțurile, pe care ne-o descrie și ne-o explică știința; este o ființă complexă, care este alcătuită dintr-un corp fizic, un corp eteric, un corp astral și din Eu. Dacă însă privim și celelalte regnuri ale naturii, ne dăm seama că aceste noțiuni - corp fizic, corp eteric, corp astral și Eu - li se aplică și lor în egală măsură. Dacă rămânem în limitele fizice, omul este singura ființă terestră căreia îi recunoaștem un Eu; în această lume fizică doar omul posedă un Eu conștient. Nu aceeași situație o au animalele; animalul nu are, ca omul, Eul său în corpul fizic. Dacă comparăm omul cu animalul, putem spune de la început că în timp ce omul este o individualitate, delimitată de învelișul său fizic, care posedă un Eu personal, animalul nu are așa ceva; nu există decât un Eu comun pentru fiecare specie animală. De exemplu, toți lei sau toți urșii au un singur Eu comun și de aceea numim acel Eu animal un *Eu-grup*. Eul omenesc se manifestă în lumea fizică; cu toate că nu putem să-l vedem cu ochii noștri, el există în fiecare om. La animal situația este diferită; *Eul-grup* nu se dezvăluie în lumea fizică. Pentru a vă imagina acest *Eu-grup* închipuiți-vă un zid în care s-ar fi făcut zece orificii. Dacă mă aflu de cealaltă parte a zidului și-mi trec degetele prin aceste orificii, îmi puteți vedea degetele, dar nu mă vedeți pe mine. Vă veți da seama desigur că degetele nu se mișcă singure, ci că trebuie să fie ceva ascuns care determină mișcarea lor, cu alte cuvinte veți bănui existența unei ființe căreia îi aparțin cele zece degete. Această comparație ne face să înțelegem *Eul-grup* al animalului. Toții lei pe care îi percepem în plan fizic sunt ființe în spatele cărora se află ceva. La fel ca și în cazul celui care își trece degetele prin zid, acel ceva comun tuturor leilor rămâne ascuns, deoarece nu se află în lumea fizică. Eul omului se află în lumea fizică, cel al animalului în lumea astrală. Pentru a reprezenta schematic raportul dintre animal și Eul său, trebuie să stabilim o demarcație între lumea fizică și lumea astrală; în cazul omului, Eul său este aici, în lumea fizică; în cazul animalului,

aici nu se află decât corpul fizic, cel eteric și cel astral. Al patrulea element, Eul, nu este în lumea fizică. De la fiecare animal pornește un fel de prelungire până în lumea astrală, unde toate aceste prelungiri se unesc și formează un înveliș, îmbrăcăminte *Eului-grup* animal, de exemplu Eul-leu. Acest *Eu-grup* trăiește în plan astral ca o personalitate individuală, ca și Eul uman în plan fizic. În plan astral, cel înzestrat cu clarviziune percepe Eul diverselor animale ca pe ființe individuale care își întind ramificațiile în lumea fizică.

Trebuie totuși să ne ferim de concepții pur schematice și să ne obișnuim să ne reprezentăm lucrurile așa cum sunt ele în realitate. Trebuie să ne dăm seama că pentru a intra în lumea astrală nu avem nevoie să mergem în altă parte, căci ea pătrunde lumea noastră fizică; se cere numai să avem organe cu care să o percepem.

Ne punem acum întrebarea: cum vede clarvăzătorul *Eurile-grup* ale animalelor?

Clarvăzătorul care privește, de exemplu, un *Eu-grup* de animale superioare vede un fel de rază luminoasă de-a lungul spinării animalului. Atmosfera noastră nu este străbătută numai de curenții materiali pe care îi cunoaștem, ci prin ea trec în lung și în lat curenți de natură astrală. Clarvăzătorul vede Pământul străbătut de curenți de tot felul, printre care distinge *Eurile-grup* ale animalelor.

Apare acum a doua întrebare: ființele inferioare, de exemplu plantele, au ceva asemănător unui Eu? Bineînțeles. Pentru un clarvăzător care studiază o plantă, fizicul ei nu este de fapt decât o combinație a corpului fizic cu cel eteric. Să ne imaginăm suprafața pământului, rădăcinile unei plante, tulpina, frunzele și floarea. Ceea ce este aparent în lumea fizică nu are, ca omul, un corp eteric, un corp astral și un Eu, ci numai un corp eteric. Planta nu are corpul astral pe care îl are animalul. Dar de aici nu trebuie să deducem că astralul care ne pătrunde și care acționează și în lumea animală nu are nici o acțiune asupra plantei. Privită de un clarvăzător, planta se vede scăldată de raze care emană din substanța astrală. Aceasta este cea care participă la formarea florii. Creșterea plantei, frunză cu frunză, se face sub influența corpului eteric, dar este încoronată de floarea formată prin acțiunea substanței astrale care o înconjoară.

Clarvăzătorul vede deci că tot ceea ce crește este înconjurat de această substanță astrală. Dar mai există ceva legat de plantă - un Eu. Pentru a sesiza Eul plantei, trebuie să-l căutăm în adâncul Pământului. Acolo se află Eul tuturor plantelor - acesta este un adevăr esențial. Astfel, pe când *Eul* animalelor înconjoară Pământul, pentru a percepe *Eul* plantelor trebuie să ne îndreptăm privirile spre centrul Pământului.

Și într-adevăr, atunci când priviri clarvăzătoare pătrund până la această contemplare a plantei, Pământul, care în ochii omului pare că nu este decât o formațiune materială, se transformă într-un organism având în centru *Eul*; și acest *Eu* este alcătuit din toate *Eurile* plantelor. Pământul posedă un *Eu* care îi dă viață, iar plantele, ca și părul din capul oamenilor, cresc și fac parte dintr-un organism terestru planetar. Și atunci când smulgeți o plantă din rădăcină pământul suferă, sufletul-plantă simte durerea. Dimpotrivă, nu trebuie să credem că pământul suferă atunci când culegem flori; situația este contrarie. De exemplu, atunci când se seceră grâul, privirea clarvăzătoare percepe unde de mulțumire care străbat lanul.

Aici nu-și au locul considerații de natură morală. Ați putea întreba de exemplu: este un rău mai mic atunci când un copil culege fără rost tot felul de flori, decât atunci când o plantă este scoasă din rădăcini cu grijă și cu bune intenții? Faptele sunt totuși acestea. Dacă scoateți o plantă din rădăcină, pravocați o suferință pământului, în schimb îi faceți bine atunci când tăiați o floare. Căci pământul dăruie cu plăcere ceea ce poartă la suprafață, și atunci când animalele pasc el simte o mulțumire asemănătoare cu cea pe care o simte o vacă când suge vițelul. Acesta este un fapt ocult. Planta care iese din pământ și este scăldată de o rază astrală

reprezintă pentru pământ ceea ce este pentru animale laptele pe care îl dau. Acestea nu sunt simple comparații, ci fapte. Privirea care poate să pătrundă în lumea astrală nu vede totuși Eul plantei; pentru aceasta trebuie să ajungă în lumea Devachanului*.

* Vezi Rudolf Steiner, *Teosofia, o introducere în cunoașterea suprasensibilă*, cap. *Cele trei lumi*. (n. a.)

Eurile-grup ale animalelor se află deci în lumea astrală, pe când *Eul* plantelor se întâlnește în lumea Devachanului.

Se pune bineînțeles întrebarea: din ce este alcătuită lumea minerală, cea a pietrelor despre care se spune că sunt moarte? Au și ele un Eu sau corpuri superioare? Piatra nu are în această lume decât un corp fizic. Corpul eteric al mineralului îl înconjoară și-l învăluie din toate părțile. Când luați, de exemplu, un cristal, trebuie să vă imaginați că toată această formă este un vid eteric, și că doar acolo unde nu mai este substanță fizică începe etericul; așa cum planta este scăldată în elementul astral, mineralul este înconjurat de elementul eteric. Acest element eteric își are locul în lumea astrală - luați aminte, în acest caz etericul își are locul în lumea astrală. Situația este mai complicată decât se crede de obicei. Nu trebuie să credem că în lumea astrală totul este astral, tot așa cum nu totul este fizic în lumea fizică. De exemplu, în plan fizic avem corpul eteric, corpul astral și chiar Eul omului. Cel înzestrat cu clarviziune vede corpul eteric al mineralului în lumea astrală.

Deci unde se află corpul astral al mineralului?

El apare ca niște raze cu o formă foarte aparte. Imaginați-vă aceste raze înfipite ca niște ținte în corpul eteric - formațiuni luminoase care se alungesc din ce în ce mai mult și pătrund, ca să zicem așa, în corpul eteric al mineralului. Aceste imagini radiante de substanță astrală pe care le reflectă fiecare mineral. Aceste imagini nu au margine, căci ele radiază în spațiu spre infinit. Când studiați un cristal, vedeți deci la început spațiul plin de materie fizică; apoi prin clarviziune percepeți o formă fizică scăldată în lumina corpului eteric, în care apar înfipite formațiuni de raze care se întind în toate direcțiile spațiului, prelungindu-se spre infinit. În acest fel, din punctul din spațiu umplut de o materie oarecare privirea voastră are acces spre infinit. Nu există nici un punct din spațiu care să nu aibă raporturi cu întregul Univers. Ca și cum în lumea noastră fiecare ființă ar fi atârnată de mii și mii de fire luminoase de natură spirituală, legături de lumină care se întind în infinitatea spațiului; imaginați-vă că pe măsură ce se prelungesc aceste linii luminoase ajung să conflueze. Și, într-adevăr, atunci când un mineral este analizat prin clarviziune, iată ce zărim: corpul fizic este înconjurat de imaginea luminoasă a corpului eteric; apoi se văd raze care ies din el și se prelungesc la infinit în spațiu; le vedem cum dispar ca într-o sferă goală pe dinăuntru; fiecare mineral este punctul central al unei astfel de sfere și acestea există peste tot, în întreaga lume. Ele sunt cuprinse unele în altele, și când privirea clarvăzătoare se înalță treptat până la locul unde se unesc toate razele, vede cum din toate punctele spațiului se reflectă razele acestor *Euri* ale mineralelor. Privirea clarvăzătoare percepe aceste *Euri* când ajunge în regiunile superioare ale Devachanului. Acolo se găsesc ele.

Să recapitulăm studiul nostru asupra diferitelor regnuri. *Eul* omului se află în plan fizic, *Eul* animalului în plan astral, cel al plantei în părțile inferioare ale Devachanului, iar cel al mineralelor în părțile superioare.

Deci mineralele se află pe Pământ într-o situație opusă celei în care se află omul. *Eul* omului este închis în corpul său, fiecare om este un centru pentru sine. Plantele la un loc formează un centru terestru, iar *Eurile* mineralelor constituie periferia sferei lumești. De aceea, oriunde se află omul, *Eul* său este în centru, în timp ce *Eul* mineralului este pretutindeni la periferie.

Înțelegeți acum cu ușurință că sufletul mineralului se găsește în cu totul altă situație decât, de

exemplu, sufletul omenesc sau cel animal. Când un mineral este sfărâmat, el nu simte durere, ci dimpotrivă o senzație plăcută; din cariere se desprind curenți de bucurie universală atunci când pietrele sar în bucăți. Dimpotrivă, ați provoca o durere imensă dacă ați încerca să uniți din nou toate bucățile, toate fragmentele. Puteți observa aceasta și în alt mod. Imaginați-vă un pahar cu apă caldă în care se pune sare. Sarea se dizolvă, și materia împreună cu ea, dar se produce o senzație de bunăstare prin separarea părților minerale dizolvate în apă. Dacă apa se răcește, sarea recrystalizează; o senzație de durere este legată de acest proces. Inițiatii au știut aceste lucruri și le-au spus întotdeauna oamenilor. Trebuie însă ca oamenii să învețe să le înțeleagă. Unul dintre marii inițiați a spus în această privință o vorbă plină de un sens profund. Gândiți-vă ce a fost Pământul odinioară. Astăzi pășim pe un teren solid, dar n-a fost întotdeauna așa. Când ne întoarcem înapoi în trecutul Pământului, îl găsim din ce în ce mai moale, apoi lichid și chiar gazos. Tot ce este astăzi dur, mineral, s-a cristalizat pornind de la acel lichid. Pentru ca omul să poată merge pe pământ, trebuia ca tot ce era lichid și neconsistent să se solidifice: pentru ca omul să existe, Pământul a trebuit să treacă prin mari suferințe, căci această solidificare a masei terestre a fost însoțită de mari dureri. De aceea Sfântul Pavel ne spune: „Toată creația suspină în dureri, așteptând copilul adoptat”. Deci Pământul a trebuit să se solidifice în dureri și să formeze solul mineral pentru ca omul să fie făcut fiu al lui Dumnezeu.

Dacă omul ar cunoaște așa cum se cuvine scrierile adevăraților inițiați, ar avea un respect nemărginit pentru ei; fiecare rând din Scripturi l-ar copleși de emoție, dacă i-ar înțelege sensul cu ajutorul Științei spirituale. În această expresie: „Toată creația suspină în dureri” sunt cuprinse mistere cosmice. Bineînțeles că aceste adevăruri nu vor deveni din nou fecunde pentru omenire decât atunci când ele vor pătrunde în simțirea ei. Nu este necesară o idee abstractă, pur intelectuală, asupra lor, ci ele trebuie să fie asimilate, încorporate în cunoașterea adevărată.

Să observăm cum crește planta, protejată de sus de corpul astral și avându-și Eul în centrul Pământului. Ce face corpul astral care învăluie floarea? Acțiunea sa este foarte importantă pentru viața plantei și pentru a înțelege aceasta trebuie să adâncim și mai mult studiul structurii spirituale a existenței noastre terestre.

Am văzut în prelegerea de ieri că era o vreme când Pământul și Soarele formau un singur corp. Omul exista deja în acele vremuri, dar în condiții total diferite de cele de astăzi; el avea o stare de conștiință clarvăzătoare difuză; organismul său era adaptat la viața de pe această masă terestră-solară. În zilele noastre, când o rază de soare îi atinge ochiul, omul vede această rază. Adică, el vede raza care vine din exterior, sau mai degrabă vede prin intermediul acelei raze. Dar nu era așa atunci când omul era încă, împreună cu Pământul, în Soare. Atunci el vedea raza de soare, ca să zicem așa, din interior, vedea sufletul pătruns de acea rază - și știți care erau forțele acelui suflet? Forța care există în raza de soare este aceeași cu cea care străbate corpul vostru astral. Lumina fizică nu este decât corpul exterior al luminii astrale care emană din Soare și de fapt acest element care acoperă planeta este strâns înrudit cu astralul care provine din Soare. Aveți dorințe, voință, pentru că aveți un corp astral - floarea este încălzită de dorința, sentimentul, voința de a aspira, de a atrage sufletul din raza de soare, și, odată cu sufletul, elementul cel mai pur, Eul; prelungirea razei, prin intermediul plantei, ajunge până în centrul pământului. Această acțiune a spiritului razei, care prin intermediul plantei pătrunde în centrul pământului, exprimă activitatea Eului plantei. Așa colaborează spiritul, planta și Soarele. În realitate forțele spirituale pe care le conține Soarele sunt în permanentă drenate spre Pământ. De către cine? De către acele corpuri astrale care scaldă floarea, tinzând spre sufletul din raza de soare, aspirându-l cu aviditate și transmițându-l Pământului. Influența razelor de soare în lumea fizică nu este decât un aspect al realității - celălalt este această acțiune intimă asupra plantei a unui element însetat de lumina pe care Soarele o trimite pe Pământ.

Acum înțelegeți deci cum se poate aplica aceasta în practică. Imaginați-vă un om al viitorului care va fi capabil să resimtă față de fiecare plantă acea dorință arzătoare pe care o are aceasta aspirând la sufletul solar. Acest om ar avea, pe o treaptă spirituală superioară, ceea ce posedă, pe o treaptă inferioară, animalul care pe pășune alege plantele care sunt potrivite pentru el și le lasă deoparte pe celelalte. Animalul este condus de un instinct inconștient, dar de fapt de către spiritele superioare. Omul viitorului va alege în mod conștient plantele care îi sunt de folos, nu ca acum, când se gândește ce i-ar putea furniza substanțele favorabile corpului său, ci va exista între el și fiecare plantă în parte o relație vie; el va ști că tot ce au asimilat plantele trece și asupra sa. Hrănirea nu va mai fi considerată o funcție inferioară, sufletul și spiritul său vor participa la acest act, pentru că el va ști că tot ce consumă este forma exterioară a unui suflet. Pentru vremurile noastre, vremuri de tranziție în care oamenii nu cunosc îndeajuns legăturile vii care îi unesc cu lumea, a fost nevoie să se realizeze tot felul de substitute. De ce, în toate timpurile, inițiatii au îndemnat pe oameni să se roage înainte de masă? Rugăciunea aceasta nu este nimic altceva decât o mărturie că, prin intermediul hranei, în om se revarsă un element spiritual.

Iată deci cum se pot transforma sentimentele și senzațiile noastre atunci când asimilăm adevărata înțelepciune. Cu o siguranță comparabilă cu ceea ce este, pe o treaptă inferioară, instinctul animalului, omul va ști ceea ce face cu o limpezime luminoasă și strălucitoare; va ști aceasta pentru că va cunoaște sufletul a ceea ce va asimila. Recunoaștem chiar în acest domeniu valoarea practică pe care o va avea Știința spirituală în viitor.

Acum putem privi cu alte sentimente Universul. Pământul nu ne mai apare numai ca o planetă luminată de razele soarelui, el devine o ființă vie care aspiră, prin învelișul astral al plantelor, sufletul solar; vedem că Universul întreg este pătruns de Eul mineralelor - totul este străbătut de suflet și de spirit.

Dar nu se reduce totul la cele patru regnuri naturale: mineral, vegetal, animal și uman. Acestea alcătuiesc ceea ce omul poate vedea în mod normal. Am arătat deja că omul, de exemplu în timpul atlantiților, a fost alături de entități al căror corp cel mai dens era cel eteric. Amintirea acestor vremuri a fost păstrată de mitologiile diverselor popoare, dar acești Zeus, Apollo și alții au fost ființe reale pentru vechii atlantiți; în timpul somnului ei trăiau împreună cu aceștia. Există în mod real astfel de ființe care nu au coborât până la încarnarea corporală. Putem așadar percepe alte regnuri, superioare omului, dintre care trei ne interesează în mod deosebit. Să folosim pentru ele numele care le-au fost date de esoterismul creștin: regnul care se află în imediată atingere cu omul, cel al îngerilor, a fost numit cel al *Spiritelor clarobscurului*.

Următorul regn, superior celui al îngerilor, numiți în limba greacă *Angeloii*, este regnul arhanghelilor, *Archangeloi* sau *Spirite ale focului*, și în sfârșit un alt regn, și mai evoluat, este cel al forțelor originare, *Archai*, *Spiritele personalității*. Vom analiza puțin viața acestor trei regnuri situate mai presus de om. Așa cum omul participă la viața plantelor atunci când cultivă pământul, aceste regnuri superioare participă la viața omenească. În prezent omul are un Eu, un corp astral, un corp eteric și un corp fizic. Ce anume asigură continuarea evoluției? Faptul că omul lucrează tot mai mult asupra propriei persoane. Astăzi Eul omului este în mare măsură neputincios față de alte părți din ființa sa. Gândiți-vă că omul de astăzi în general nu este în stare să-și stăpânească pasiunile, ci acestea, deci corpul său astral, sunt cele care îl dirijează. Din acest punct de vedere există deosebiri mari între oameni. Unii sunt supuși în întregime forțelor astrale, pasiunilor lor. Priviți pe sălbaticul care își mănâncă semenul și comparați-l cu europenii civilizați de acum; luați apoi în considerare un om foarte elevat, ca de exemplu Schiller sau Francisco d'Assisi. Vedeți că există o evoluție continuă datorită eforturilor omului care învață să-și stăpânească corpul astral cu ajutorul Eului său.

Va veni o vreme când *Eul* va domina complet corpul astral, îl va anima, îl va pătrunde.

Atunci omul va constitui un element superior, pe care îl numim *Manas* sau *Eul-spirit* și care nu este altceva decât corpul astral transformat de către Eu. În fond, corpul astral este alcătuit din două părți, dintre care una s-a transformat deja sub dominația Eului, pe când pe cealaltă Eul nu o stăpânește încă. Aceasta din urmă este încă plină de forțe și instincte inferioare, pe care Eul trebuie să le alunge și să le înlocuiască cu alte forțe. Dar pentru ca aceste forțe inferioare să nu distrugă corpul astral, trebuie ca acesta să fie pătruns, să fie animat de entități superioare care să-l guverneze acum, așa cum o va face omul atunci când va atinge punctul final al evoluției sale. Aceste ființe care au misiunea de a ține în frâu acea parte a corpului astral pe care omul nu o poate stăpâni sunt superioare omului - sunt îngerii sau Spiritele clarobscurului. De fapt, fiecare om se află în grija unui astfel de spirit, care îi conduce corpul acesta astral, și *îngerul păzitor* nu este rodul unei imaginații copilărești, ci exprimă o înțelepciune profundă.

Acest înger de pază are o misiune importantă. Știm că omul trece prin multe reîncarnări. De la un anumit punct al evoluției începe să primească Eul în sufletul său și să trăiască pentru prima dată cu el pe Pământ. El moare, apoi după un anumit timp se reîncarnează, și astfel urmează reîncarnări după reîncarnări, până în viitorul foarte îndepărtat când evoluția omenirii se va sfârși. După ce va trece prin toate aceste reîncarnări, omul va căpăta în sfârșit capacitatea de a-și stăpâni perfect corpul astral. Cel puțin în cazul unei evoluții normale, el nu poate ajunge la aceasta fără să fi trecut prin numeroase reîncarnări. Unul dintre spiritele superioare însoțește ființa cea mai intimă a omului care trece din încarnare în încarnare și îl îndrumă să-și îndeplinească misiunea pe Pământ. În realitate lucrurile se petrec ca și cum omul, la începutul peregrinărilor sale pe pământ, și-ar putea ridica privirile spre o ființă sublimă, modelul care îi stăpânește corpul astral și care îi spune: astfel va trebui să fii tu atunci când îți vei fi îndeplinit evoluția terestră. Misiunea îngerilor este să dirijeze încarnările umane. Ca atare, fie că spunem că omul își contemplă Eul său superior, de care trebuie să se apropie tot mai mult, fie că spunem: omul își contemplă îngerul ca pe un model sublim, în fond aceasta reprezintă absolut același lucru.

După aceea, continuându-și opera, omul își va transforma în mod conștient corpul eteric în *Buddhi* sau *Spirit al vieții*; în prezent el face acest lucru în mod inconștient. De aceea lumile spirituale superioare trebuie să acționeze în corpul eteric, și această activitate revine *Spiritelor focului*. Dar corpurile eterice ale oamenilor nu sunt atât de diferențiate individual cum sunt corpurile astrale. Fiecare om are calitățile și defectele sale, dar în ceea ce privește corpul eteric, aici există o oarecare egalitate; acest lucru se exprimă în calitățile unei rase, ale unui popor. De aceea nu există înger păzitor pentru corpul eteric așa cum există pentru cel astral. Păzitorii popoarelor și raselor sunt spiritele focului. Popoarele și rasele de pe pământul nostru sunt călăuzite în mod colectiv de aceste spirite numite arhangheli sau spirite ale focului. Ochii voștri descoperă acum lucruri care rămân abstracte pentru foarte mulți oameni, dar care sunt absolut concrete pentru cel a cărui privire pătrunde în lumile spirituale.

Când se vorbește despre spiritul sau sufletul unui popor, se consideră că aceasta este numai o formulă abstractă oarecare. Dar pentru un observator ocult situația este alta. Poporul în întregime îi apare ca încastrat într-o substanță spirituală, și această substanță spirituală este corpul unui spirit al focului. Din timpuri imemorabile Pământul nostru este condus și îndrumat, din popor în popor, din rasă în rasă, de către Spiritele focului, care sunt implicate pas cu pas în evoluție și a căror expresie o constituie sufletele popoarelor.

Dar există și altceva, independent de comunități ca poporul sau rasa. Vedeți câte lucruri se detașează de aceste colectivități în epoca noastră. Dacă ne întoarcem cu gândul în secolul XIII, de exemplu, vedem că și atunci s-au ivit mișcări spirituale asemănătoare la toate popoarele europene, depășind sfera spiritelor popoarelor - este așa-numitul „spirit al vremii”. Acest spirit al vremii există în realitate, este corpul unor entități aflate pe o treaptă și mai înaltă, *Spiritele personalității*, *Archai*, *Spirite ale originilor*.

Vedem deci că Pământul nostru este înglobat într-o atmosferă spirituală. Din stratul mineral se ivesc plantele; animalele și omul pășesc pe pământ; acesta la rândul său este înconjurat de entități spirituale: spirite care conduc pe fiecare om în parte, spirite care călăuzesc popoarele și rasele și cele care marchează spiritul timpului dintr-o epocă într-alta.

Am încercat să trecem în revistă ce reprezintă planeta noastră, și chiar universul nostru, în raporturile lor spirituale cu omul. Prin aceasta am stabilit o bază care ne va permite să continuăm cu folos studiul nostru.

CONFERINȚA a IV-a

Manifestări exterioare ale entităților spirituale prin elemente • Unirea lor cu oamenii •

Formarea Cosmosului prin fragmentare • Mitul lui Osiris

Stuttgart, 7 august 1908

Am vorbit ieri despre diversele entități spirituale care într-un sens completează regnurile care ne înconjoară în lumea fizică. Am văzut că plantele și chiar pietrele posedă un Eu și un corp astral și privirile spiritului nostru s-au ridicat spre realități care sunt deasupra celor pe care le percepe ochiul fizic și pe care le poate concepe creierul fizic. Am văzut, pe lângă aceasta, că ființe superioare acționează în tot ceea ce înfăptuiește omul în decursul evoluției sale pe pământ și chiar că o ființă de natură superioară intervine în destinul individual al fiecărui om. Din punctul de vedere al Științei spirituale, orice om, în decursul vieții care se desfășoară între nașterea fizică și moarte, ne apare la început ca stăpân incontestabil atât al lumii sale interioare cât și al acțiunilor și al voinței sale. Dar știm că entitatea sa interioară parcurge numeroase reîncarnări și că în situația normală a evoluției sale actuale omul nu este încă în stare să exercite o influență care să treacă dincolo de întruparea pe care o trăiește; prin urmare este nevoie ca niște ființe să acționeze în el pentru a-i imprima forțe de orientare care să nu se limiteze numai la ceea ce se petrece între naștere și moarte, ci să depășească acest interval și să lege o încarnare de alta. Aceste ființe spirituale, după cum am spus, sunt numite în esoterismul creștin *îngeri* sau *Angeloii*; pot fi, de asemenea, numite *Spirite ale clarobscurului* sau, în știința spirituală rosicruciană, *Fii ai Vieții*. Toate aceste denumiri vor deveni încetul cu încetul mai clare. Am studiat de asemenea modul în care comunitățile umane, rasele și popoarele sunt conduse de spirite pe care le numim *Arhangheli* sau *Spirite ale focului*; în sfârșit, ceea ce depășește viața limitată a unui popor, ceea ce se exprimă în spiritul epocii este condus de forțe originare numite și *Archai* sau *Spirite ale personalității*, sau după terminologia teosofică *Asuras*. Astfel, oriunde ne aflăm, entitățile spirituale pătrund în universul nostru și vedem cum regnurilor care ne înconjoară li se adaugă încă trei. Să ne reprezentăm acum care sunt manifestările exterioare ale acestor ființe.

Observarea materială obișnuită a planetei noastre ne arată că ea este alcătuită din pământ, apă, aer și foc. Așa cum știm deja, acestea sunt cele patru stări ale materiei exterioare. Ceea ce înțelegem în general prin „pământ” este ceea ce acum este numit „solid”. Tot ceea ce este lichid (nu numai apa, dar chiar și de exemplu, mercurul, este desemnat de termenul de „apă”; aerul se extinde asupra a tot ce este gazos; cât despre ceea ce resimțim că este dotat cu un oarecare grad de căldură, ni-l reprezentăm pătruns de ceea ce numim „căldura substanțială”, care pentru noi nu este o calitate exterioară, ci o prelungire a stărilor fizice la care ne-am referit mai înainte și de care este strâns legată*. Acesta este modul în care ne putem reprezenta la început ceea ce ne înconjoară sub aspect material.

* Reprezentând o gradație a ființei, pământul sau solidul este o stare mai grosieră decât lichidul, lichidul o stare mai grosieră decât gazul, iar gazul o stare mai grosieră decât căldura. Prin însușirile sale căldura

pare a fi o stare intermediară între starea substanțială și radiație. Ca atare, căldura se comportă în unele situații ca o substanță care se poate combina sau nu ca alte substanțe și atunci vorbim de substanțe bune conducătoare de căldură, iar alteori ca radiație, și atunci o găsim ca o componentă a spectrului luminii albe, în domeniul infraroșului. (n. red.)

Or, spiritele pe care le-am amintit mai înainte trăiesc în aceste diverse elemente materiale ca într-un corp exterior. Pentru acela care observă universul cu o privire clarvăzătoare, elementul lichid, și îndeosebi apa, este străbătut și însuflețit nu numai de ființe de natură acvatică, cum ar fi peștii și altele, ci și de entități spirituale, cu toate că lichidul este instabil și incapabil de a păstra vreo formă precisă. Într-adevăr aceste entități sunt întrupate într-o formă fluidă care se modifică neconținut și pe care, prin urmare, ochiul omenesc nu o poate vedea. Aici trăiesc cei pe care i-am numit îngeri sau Spirite ale clarobscurului. Ei au într-adevăr un corp fizic, dar care nu are o consistență bine definită; atunci când miturile antice și legendele vorbesc de „ființe acvatică”, aceasta nu este fantezie, ci relatarea unui fapt real. În elementul cunoscut sub numele de „aer”, și mai ales în aerul care ne înconjoară, trăiesc entități numite arhangheli. Și nu este numai o legendă ceea ce se povestește, cum că vântul care suflă și formează vârtejuri este manifestarea corporală a aceluia regn. Când spunem că îngerii trăiesc în elementul apă, trebuie să adăugăm că este vorba în mod special de acea apă care umple atmosfera sub formă de vapori, care este pulverizată ca o ceață fină în aer; în acest aer, cel înzestrat cu clarviziune percepe prezența corporală a arhanghelilor.

Căldura pe care o simțim în noi este semnul fizic al ființelor pe care le numim *Spirite ale personalității* sau *forțe originare*. Vă puteți da seama că nu atât cele patru elemente: pământ, apă, aer și foc sunt cele care alcătuiesc omul, ci îndeosebi ființele pe care le-am numit mai sus. Ele compun corpul uman în aceeași măsură ca și materia; îl pătrund și îl străbat în permanență.

Dar încă nu am epuizat lista ființelor care se ocupă de om. Există unele și mai elevate, care sunt superioare chiar și Spiritelor personalității și a căror acțiune interesează Universul, Pământul și Omul.

Printre acestea se numără, de exemplu, ființele care vin spre noi strălucind în lumină; lumina este pentru noi ceva și mai subtil decât căldura. Peste tot unde se împrășteie raze, întâlnim în lumină veșmântul entităților superioare pe care esoterismul creștin le numește „*Puteri*” „*Exousiai*”; sunt numite de asemenea *Spirite ale formei*, căci ele dau formă la tot ce ne înconjoară. Peste tot unde vedem lucruri limitate de forme exacte, putem recunoaște activitatea acestor spirite. Am văzut că Spiritele timpului care se manifestă în decursul evoluției terestre sunt dependente de Spiritele personalității; Spiritele formei au de îndeplinit o misiune și mai înaltă. De la începuturile evoluției umane, adică din momentul în care omul a realizat prima sa încarnare, Spiritul timpului s-a transformat neîncetat; noi conducători au apărut din falanga Spiritelor personalității. Dar există ceva care depășește și acțiunea Spiritelor timpului și care se continuă de-a lungul întregii istorii a omenirii. Atunci când omul și-a început misiunea pe pământ, entitățile spirituale au intervenit în omenire și lor le datorăm posibilitatea de a acționa ca oameni pe acest pământ. Aceste spirite, pe care le-am numit Spirite ale formei, dirijează de la începutul misiunii terestre ansamblul tuturor acțiunilor celorlalte entități: Spiritele personalității care trăiesc în *Spiritul timpului*, *Arhanghelii colectivităților* și îngerii fiecărui *individ*. Aceste Puteri au avut drept sarcină să vegheze asupra *misiunii terestre în ansamblul ei*; sarcina lor privește întreaga planetă.

Întâlnim aceste Puteri sau Spirite ale formei atunci când ne ridicăm deasupra Spiritului timpului până la *Spiritul întregii omeniri*.

Știți desigur că planeta terestră este supusă, ca și omul, legii reîncarnării. Pământul nostru a trecut odinioară printr-o etapă pe care o numim vechea Lună. Misiunea terestră nu se realiza atunci în aceeași formă ca cea în care se face astăzi pe Pământul propriu-zis. Luna a avut o

altă misiune, căci fiecărei stări planetare îi corespunde în Cosmos o misiune aparte; nimic nu se repetă în același fel, totul este supus evoluției. Odinioară, în vremea acelei încarnări a Pământului pe care o numim vechea Lună, *Spiritele mișcării*, *Dynamis* sau *Virtuți* în sensul esoterismului creștin au avut o sarcină analoagă cu cea pe care o au pe pământ *Spiritele* formei.

Să mergem și mai mult în urmă pe scara evoluției, până la starea planetară care a precedat vechea Lună - străvechea stare solară, care nu are nimic comun cu soarele pe care îl vedem astăzi pe cer. Era guvernat de entități, așa cum sunt *Spiritele* formei pe Pământ și *Spiritele* mișcării pe Lună. Esoterismul creștin le desemnează prin numele de *Kyriotetes* sau *Dominanțe*; acestea sunt *Spiritele înțelepciunii*. Ele au domnit pe vechiul Soare. Ajungem acum la cea mai veche stare planetară, la vechiul Saturn. Ființele care au dominat acolo sunt cele pe care le numim *Tronuri* sau *Spirite ale voinței*. Ne-am apropiat astfel din treaptă în treaptă de ființe spirituale care dirijează nu numai ceea ce se transformă, ca Spiritul timpului, ci a căror misiune privește un astru în ansamblu și nu se schimbă decât atunci când se trece de la o planetă la alta.

Tronurile, *Spiritele înțelepciunii*, *Spiritele mișcării* și *Spiritele* formei sunt încă într-un contact permanent, strâns cu noi, cu toate că această uniune este mai puțin intimă și mai puțin tangibilă direct față de cea care ne leagă de entități spirituale de natură mai puțin elevată. Vom încerca să ilustrăm printr-un exemplu modul în care acționează aceste entități în evoluția planetei noastre. Dar pentru aceasta va trebui mai înainte să facem unele considerații privind evoluția pe care o parcurg *Îngerii*, *Arhanghelii* și *Spiritele personalității*. Toate acestea sunt superioare omului actual. Dar va veni vremea când și omul va atinge grade superioare ale evoluției. Când va avea loc următoarea încarnare a Pământului nostru, în stadiul Jupiter, omul va ajunge la nivelul pe care astăzi îl ocupă îngerii, căci el evoluează neîncetat spre grade de perfecțiune tot mai înalte. Același lucru s-a întâmplat cu celelalte entități; ele nu au fost dintotdeauna ceea ce sunt astăzi și au trecut și ele prin stadii inferioare. De exemplu, îngerii au străbătut în trecut stadiul de om, care este stadiul nostru pe Pământ; pentru ei aceasta s-a petrecut pe vechea Lună, și dacă au devenit ceea ce sunt acum, aceasta s-a realizat ca urmare a efortului depus de ei înșiși.

Arhanghelii sau *Spiritele* focului au trecut de asemenea prin stadiul lor omenesc, pe vechiul Soare; ei erau pe atunci în stadiul în care suntem noi acum, păstrând proporțiile; acum ei sunt cu două etape înaintea noastră. Cât despre *Spiritele personalității*, ele au cunoscut un stadiu omenesc pe vechiul Saturn. Erau cu un grad deasupra ființelor care au străbătut acest stadiu pe vechiul Soare, iar astăzi sunt cu trei etape mai avansate decât omenirea de pe Pământ.

Spiritele formei, *Puterile*, care ne apar ca ființe de o elevație sublimă, și-au săvârșit stadiul omenesc într-un trecut inimaginabil de îndepărtat; atunci când a început prima încarnare a Pământului nostru în stadiul pe care îl numim vechiul Saturn, ele terminaseră deja această evoluție omenească. Pe această cale putem măsura cât de elevate trebuie să fie sentimentele noastre când ne ridicăm privirile spre aceste Ființe spirituale. Totuși și acestea se supun legii evoluției, și cu toate că încă de pe vremea vechiului Saturn erau mai avansate decât este astăzi omul de pe Terra, ele n-au încetat să-și continue evoluția din treaptă în treaptă, în decursul încarnărilor planetare ale Soarelui, Lunii și în stadiul actual. Astfel ele au ajuns la un grad de perfecțiune atât de sublim, încât câmpul lor de acțiune a atins momentul în care nu mai au nevoie de o planetă pentru a-și găsi substanțele prin care pot exista. Căci dacă, într-un anumit sens, toate celelalte entități au nevoie de planeta noastră: îngerii de apă, arhanghelii de aer și *Spiritele* personalității de foc, *Spiritele* formei deja nu mai au nevoie de starea noastră planetară. Au avut nevoie de un alt lăcaș, atunci când Pământul nostru și-a început evoluția, și acesta este motivul pentru care s-au despărțit de el.

V-am spus că a fost o vreme când globul pământesc și Soarele nu formau decât un singur

corp. Spiritele formei, în acea vreme, erau unite încă cu Pământul; dar ca urmare a perfecțiunii pe care au dobândit-o au avut nevoie de o substanță mai subtilă decât cea pe care le-o putea oferi Pământul. Prin urmare ele au extras de pe Pământ elementele și ființele cele mai subtile și se poate spune că în acest mod s-a făcut desprinderea Soarelui. Acesta este motivul spiritual pentru care Pământul s-a despărțit de Soare. Această separare a corpurilor nu s-a produs numai datorită presiunii mecanice a unei explozii a materiei, ci și sub acțiunea unor entități spirituale: Spiritele formei au retras de pe Pământ elementele subtile și în urma acestui fapt s-a născut globul solar, care de atunci își îndreaptă din afară lumina către Pământ. Prin razele de soare se revarsă asupra noastră natura spirituală a Puterilor, de aceea v-am spus mai înainte că lumina este veșmântul acestor Puteri. Atunci când, cunoscând Știința spirituală, ne ridicăm privirile către Soare și vedem această lumină limpede ale cărei raze coboară către noi, recunoaștem în ea veșmântul spiritelor care-și îndreaptă forțele spre pământ pentru a ajuta și călăuzi misiunea pământească.

Dacă înțelegem că separările care s-au produs în Univers sunt determinate de entitățile spirituale care acționează asupra materiei, ni se clarifică și un alt fapt care altfel este greu de explicat. Știți că știința consideră că întregul nostru sistem solar a ieșit dintr-un fel de nebuloasă primitivă. Această teorie a lui Kant și Laplace a fost modificată de unii savanți ca Arrhenius, dar nu aceasta ne interesează în momentul de față. Să pornim de la teoria acceptată în general, după care aștrii care alcătuiesc sistemul solar s-au născut din condensarea unei nebuloase primitive; aceasta, intrând într-o mișcare de rotație, s-a fragmentat și așa s-a produs separarea Soarelui și a celorlalte planete. Învățătura Științei spirituale nu vine în contradicție în nici un fel cu această ipoteză științifică. Dacă cineva ar fi fost martor la ceea ce s-a petrecut în spațiul cosmic timp de milioane de ani și ar fi urmărit cum s-a diferențiat acea nebuloasă primitivă, dând naștere planetelor actuale, imaginea pe care ar fi avut-o n-ar fi fost prea diferită de cea descrisă de ipoteza științifică. Dar să analizăm cum percepe clarvăzătorul acea nebuloasă originară.

Și el vede un glob enorm, alcătuit dintr-o substanță foarte subtilă în care nu se pot distinge încă nici Soarele, nici Pământul, nici Jupiter, dar pentru el această nebuloasă nu apare din ceva necunoscut, ea are un trecut care ajunge până la vechea Lună, astrul care a precedat sistemul nostru terestru. Trebuie să ne imaginăm că vechea Lună, la fel ca și Pământul nostru, a fost un corp ceresc care s-a încheiat, dacă se poate zice așa, printr-o stare finală de spiritualizare. Ceea ce atunci căpătase o oarecare diferențiere a fost într-un fel amestecat din nou și și-a pierdut individualitatea într-o stare de nediferențiere. Apoi acel glob unic a intrat într-un fel de somn cosmic de unde a ieșit din nou la lumină atunci când din sânul Cosmosului a apărut acel glob de eter nebulos care reprezintă reîncarnarea vechii Luni. Pentru noi acel glob primitiv nu este numai o masă materială, noi vedem trăind în el într-un mod deosebit puternicele entități ale Spiritelor mișcării, Spiritelor formei și altele. Omul nu exista atunci decât în stare de germen, căci pe Lună el nu avea încă acel Eu pe care l-a primit numai pe Pământ. Dar toate entitățile spirituale care atinseseră deja un oarecare grad de evoluție erau legate strâns de acea nebuloasă originară.

Cum procedează cel care vrea să explice printr-o ipoteză fizică, materialistă, în ce mod s-a născut sistemul nostru solar din acea nebuloasă? Adesea în școli, pentru a ilustra această evoluție, se recurge la următoarea experiență: se dă drumul la o picătură de ulei într-un lichid cu aceeași densitate, căruia i se imprimă o mișcare de rotație cu ajutorul unui mecanism foarte simplu; se poate vedea cum bula de ulei se aplatizează și din ea se desprind mici picături care formează tot atâtea globulețe care continuă să se învârtă în jurul primei picături. Astfel se reconstituie în mic, prin rotație, un fel de sistem planetar. Această experiență are o forță de sugestie foarte mare. Cum să nu-ți închipui că același lucru s-a petrecut în Univers? Se poate literalmente vedea că prin rotație poate apărea un sistem de planete. Dar se uită un lucru, pe care adesea este foarte frumos să-l uităm, dar nu și în acest caz: ne uităm pe noi înșine. Dacă n-ar învârti cineva axa care permite realizarea experienței, sistemul planetar nu

s-ar naște. Este un caz frecvent pentru gândirea materialistă, care nu vede niciodată decât o jumătate a lucrurilor. Dacă am gândi riguros și logic, am fi siliți să admitem că există un uriaș care pune în mișcare în spațiul universal axa de rotație. Bineînțeles că nu există un astfel de uriaș în spațiu, dar există altceva. Nebuloasa universală nu este formată numai din materie, ea este străbătută și spiritualizată de acele *entități* despre care am vorbit; dorințele și aspirațiile lor, de natură diferită, sunt cele care vor da materiei forme de viață de asemenea diferite. Și din cauza lor se produc separări în funcție de starea lor de maturitate și de aceea, de exemplu, cele mai elevate dintre ele se desprind odată cu Soarele, în timp ce acelea care au nevoie de forțele și de substanțele terestre rămân pe Pământ. În această masă primitivă, clocotitoare, toate entitățile spirituale sunt active și organizează, prin desprinderi succesive, sistemul planetar pe care îl cunoaștem în zilele noastre.

Au existat și unele entități care, de exemplu, nu au atins pe deplin scopul pe care și-l propuneau Spiritele forme; ele erau rămase în urmă în evoluție. Prea avansate pentru a locui pe Pământ, nu erau totuși destul de înaintate pentru a se alătura elementelor solare subtile. Printre aceste entități predomină două categorii, a căror influență asupra Pământului o vom analiza. Căci dacă Spiritele forme care se realizaseră perfect își îndreaptă spre noi razele lor și acțiunea lor diriguitoare prin lumina Soarelui, ființele care se află într-un stadiu *intermediar* influențează de asemenea Pământul, dar dintr-o sferă mai puțin înaltă, cu toate că este superioară celei omenesci. Aceste ființe au asimilat substanțele care le erau necesare și au făcut din ele corpuri cerești intermediare între Soare și Pământ, și astfel au apărut între acestea planetele Venus și Mercur. Tot astfel s-au desprins și celelalte planete din sistemul nostru solar, datorită faptului că alte entități le-au creat pentru a constitui câmpul lor de acțiune.

Să mai evocăm o dată epoca în care Soarele tocmai se separase și Pământul rămăsese cu toți germenii care urmau să se dezvolte aici și să dea naștere într-o zi omenirii actuale, care nu exista în acel timp decât într-un stadiu primar. Existau de asemenea germenii a ceea ce a devenit regnul animal și regnul vegetal; acestea trecuseră deja prin încarnările anterioare ale Pământului, dar reapar sub formă de germeni. Să ne ocupăm în primul rând de om.

Atunci când Soarele era încă unit cu Pământul, forțe puternice care emanau de la sublimale entități solare exercitau asupra omului o acțiune care pornea din interiorul astrului. Omul era așa cum îl lăsase evoluția sa lunară; s-ar putea spune că ieșea din găoace și nu era înzestrat, la început, decât cu un corp fizic, un corp eteric și un corp astral. Corpul fizic nu era așa dens ca cel actual, era mai spiritual, mai subtil. Cât despre Eu, acesta nu se formase încă. Dar atunci când Soarele, împreună cu Entitățile solare, au luminat Pământul din afară, pentru om condițiile de pe Pământ s-au schimbat total. Gândiți-vă într-adevăr că atât timp cât Pământul și Soarele fuseseră unite înaltele entități solare fuseseră stânjenite în evoluția lor, ca și în acțiunile lor diriguitoare, de către forțele groșiere ale Pământului. De îndată ce s-au eliberat, ele s-au putut mișca în voie și au putut imprima o cu totul altă cadență evoluției, deoarece nu mai erau îngreunate de masa terestră. Deci ele s-au eliberat de Pământ și prin aceasta au căpătat mai multă forță pentru a exercita din afară o acțiune mai puternică asupra oamenilor. Iar aceștia, care se supuneau acelor spirite atunci când Pământul stânjenea încă acțiunile lor, au acceptat cu atât mai mult acțiunea lor când aceasta a devenit liberă și puternică. Prin aceasta evoluția omenirii s-a accelerat neînchipuit de mult și viața oamenilor pe Pământ ar fi ajuns repede la capăt dacă n-ar fi intervenit altceva.

Unul dintre aceste spirite s-a despărțit împreună cu cetele sale din comunitatea entităților din care făcea parte și a rămas unit cu Pământul. A fost însărcinat cu misiunea de a ține în frâu și de a potoli avântul formidabil produs de aflulul forțelor solare pentru ca Spiritele soarelui să nu mai fie singurele care să acționeze. Dar dacă acest spirit desprins de celelalte ar fi rămas strâns legat de Pământ, dacă ar fi acționat numai în sânul acestuia, întreaga planetă s-ar fi pietrificat, căci influența acestuia ar fi fost predominantă în mod excesiv. Ce s-a întâmplat?

Ducând cu el substanțele și forțele cele mai groșiere, acest spirit a părăsit Pământul. Prin acțiunea lui s-a format Luna actuală. Spiritul forme care a acceptat misiunea de a încetini și a reține avântul prea rapid al evoluției rămâne chiar și acum unit cu Luna.

Evoluția continuă. Pământul și Luna se despart. Ființele pământene suferă în mod special influența a două forțe: cea care vine de la Soare și cea care vine de la Lună. Sub acțiunea celei dintâi viața omului, abia începută, ar ajunge deja la capătul ei. El nu se poate dezvolta decât datorită faptului că forțele Soarelui și cele ale Lunii se contracarează, echilibrându-se reciproc. Omul își are locul său pe Pământ și primește din afară acțiunea spirituală a entităților care îi permit să înfăptuiască în acest loc evoluția sa actuală.

Am văzut că omul este călăuzit de la o încarnare la alta de către îngeri, dar acești îngeri nu sunt independenți în Univers; ei sunt conduși de către Ființele superioare care locuiesc în Soare. Dacă ar acționa numai spiritele solare, viața s-ar concentra într-o singură încarnare; lăsată numai sub acțiunea Lunii, viața nici măcar n-ar mai apărea. Astfel, viața noastră pământească nu este decât o colaborare; forțele lunare întăresc și formează, în timp ce Soarele topește formele și permite ca ceea ce este durabil să treacă prin reîncarnări. Din punct de vedere spiritual, toate au o misiune în Univers.

Să ne imaginăm, într-o lumină ceva mai concretă, ce s-a petrecut atunci pe Pământ. Știm că omul nu a moștenit de pe vechea Lună decât corpul fizic, corpul eteric și corpul astral. Când Soarele s-a desprins din globul primar, corpul fizic nu ajunsese în punctul în care organele sale de simț să poată percepe obiectele exterioare. Desigur acestea existau din epoca saturniană, dar nu erau dotate încă cu percepții externe. Serviseră pe vechea Lună să producă imaginile pe care le zămislea omul. Imaginați-vă că în acele timpuri lunare un om se apropia de un altul; el nu putea percepe forma sa exterioară. Dar în el se forma un fel de imagine de vis și după formele și culorile acesteia el știa că se află în fața unui dușman și că trebuie să fugă. Aceasta este o *conștiință-imagine* care stabilește un raport real cu sufletul întregului mediu înconjurător. *Conștiința-obiect* nu apare pe Pământ decât treptat; chiar atunci când Soarele devenise deja un astru independent, omul încă nu-l putea percepe, îl simțea numai, sub forma visurilor, ca o lumină interioară. El constata într-adevăr în spiritul și în sufletul său influența binefăcătoare pe care o exercitau asupra lui Spiritele soarelui. O simțea strălucind în imaginile care populau aura sa. Dar aceasta nu are nici o legătură cu percepția actuală. Vedem deci că a fost o vreme când puterile solare își revărsau lumina asupra omului, dar acesta nu percepea soarele exterior.

Luna s-a separat ceva mai târziu. Doar în momentul când ea s-a despărțit de Pământ omul a putut să capete o *conștiință de sine* sau cel puțin aceasta a început să se schițeze; atunci el a început să se perceapă ca ființă distinctă de mediul său. Până atunci el se simțea cuprins în sânul celorlalte ființe. De atunci încolo i-a fost posibil să perceapă lumea fizică care îl înconjoară, a început să se ivească conștiința Eului. Puteți să vă dați seama cu ușurință că facultatea de a vedea este strâns legată de conștiința Eului; căci atât timp cât nu te poți distinge pe *tine însuși* față de mediul înconjurător, nu ești un Eu. De aceea prima licărire de conștiință a Eului coincide cu acel moment al evoluției când ochii omului se deschid spre lumea din afară și când Luna se desprinde de Pământ. Înainte ca Luna să se fi separat de Pământ ea acționa direct asupra forțelor de creștere prezente în fiecare om, de la naștere și până la moarte, așa cum o face și acum, dar din exterior. Dar pentru ca existența omului să nu rămână mărginită numai între naștere și moarte, era nevoie de aportul altor forțe provenite din Soare. Evoluția pe Pământ a primit astfel acțiunea combinată a forțelor interioare ale Lunii și a forțelor exterioare ale Soarelui. Încercați să vă imaginați acest lucru în mod cât mai expresiv și precis.

În tot intervalul de timp cât, după ce Soarele părăsise Pământul, Luna rămăsese încă unită cu el, omul a perceput prin *imagini interioare* acțiunea forțelor solare; el a simțit efectul

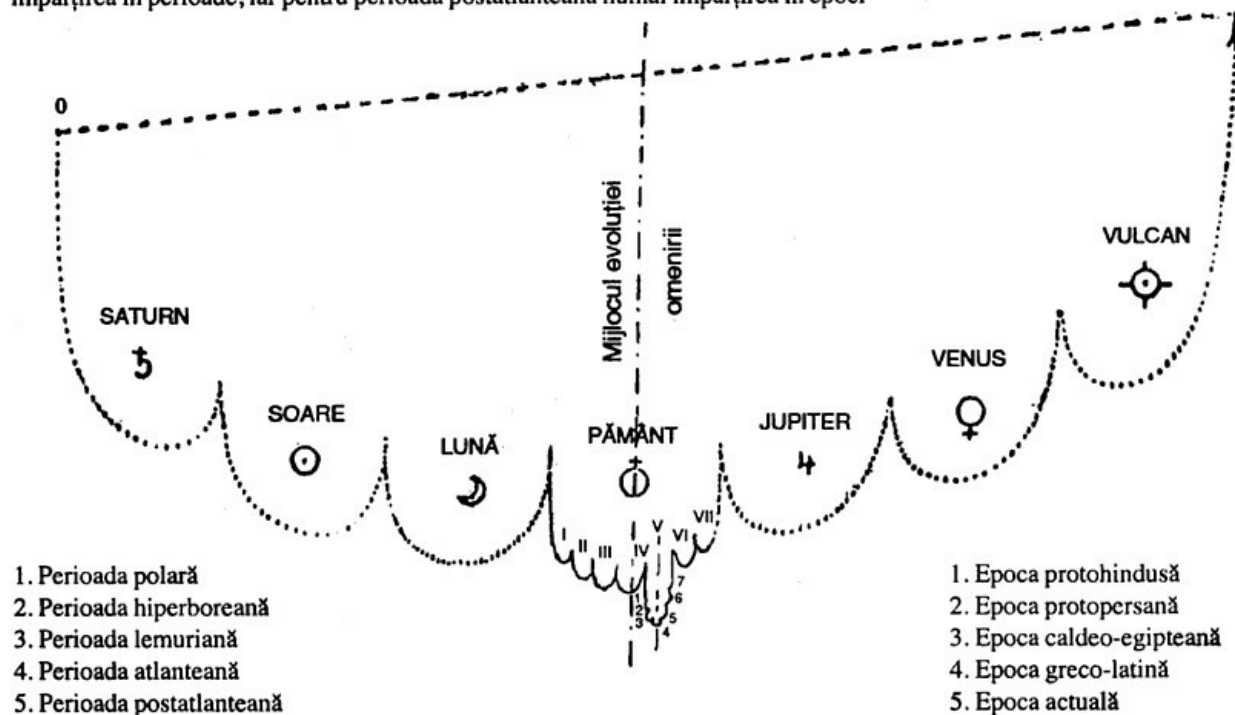
binefăcător al acestor forțe care se uneau pe Pământ cu cele ale Lunii, dându-i alcătuirea sa, dar niciodată n-a putut să le vadă. Dar iată că Luna s-a desprins. Atunci *simțurile omului s-au deschis*, dar prin acest fapt el a pierdut posibilitatea de a percepe spiritul și sufletul forțelor solare. Gândiți-vă la acel moment când dispare posibilitatea de a percepe spiritul sub formă de tablouri-imagini și când începe să se ivească percepția exterioară a Soarelui, simțul văzului. De fapt omul nu poate încă să vadă cu adevărat Soarele, căci Pământul este învăluit de o ceață deasă. Totuși, față de clarviziunea sa nebuloasă de altădată, el are capacitatea de a reuși treptat să vadă Soarele exterior prin atmosfera densă. Astfel, înaintând pe calea evoluției, omul a încetat să mai perceapă acțiunea binefăcătoare a Soarelui. Vechii egipteni păstrau amintirea acelei stări și au numit forțele Soarelui, acele raze pure pe care omul le-a perceput odinioară prin clarviziunea sa încețoșată, „*Osiris*”. Această percepere a lui Osiris a dispărut în vremea când aburii din atmosferă nu permiteau încă să fie văzut prin percepție exterioară. Oamenilor li s-a părut că ce văzuseră ei înainte murise. „Osiris a fost ucis de dușmanul său Typhon”. Iar forțele care se desprinseseră ca să formeze Luna, acele forțe de creștere care stăpânesc omul între naștere și moarte, căutau de atunci cu aviditate și nostalgie pe anticul Osiris.

Încetul cu încetul, ceața s-a risipit. Desigur pentru aceasta a trebuit să se scurgă mult timp, până în miezul vremurilor atlantiților. Omul a început să vadă cum apare Soarele, dar nu ca odinioară, când avea o stare de conștiință comună cu Universul; razele de soare pătrundeau acum în ochii fiecărui individ. Și astfel omul a văzut în Soare pe Osiris fragmentat, tăiat în bucăți.

Aceasta este relatarea unui mare eveniment cosmic. Atunci când ne-am încarnat, în timpul Egiptului antic, noi am cunoscut acest eveniment ca o *reminiscență*. Marii preoti egipteni îl aveau sub ochi și îl înveșmântau în imagini mitice. Ei spuneau: „Atunci când Soarele și Luna și-au luat pentru prima oară locul în Univers, omul se găsea la mijloc, ținut în echilibru între forțele solare și cele lunare”. Înainte ca Luna să se separe, nu exista încă înmulțirea sexuală, ci numai o reproducere virginală. Forțele care guvernau Pământul au trecut din semnul Fecioarei, traversând Balanța, simbolul echilibrului, până în semnul Scorpionului. De aceea marii preoti adăugau: „Atunci când Soarele s-a găsit în semnul Scorpionului, Pământul fiind în cel al Balantei, razele sale au pătruns ca niște sulici, străpungând organele de simț așa cum o face acul scorpionului (acul scorpionului semnifică intervenția exterioară, care aduce un element nou față de vechiul mod de reproducere virginal) și atunci a fost ucis Osiris”. Într-adevăr vedem cum apare în acel moment în omenire nostalgia forței străvechi, căutarea acelei viziuni a lui Osiris.

Vedeți că nu trebuie să căutăm doar un sens astronomic unui mit ca cel al lui Osiris, ci trebuie să vedem în el rezultatul unei viziuni clarvăzătoare exercitată de vechii preoti ai Egiptului. Ei au întrupat în acest mit tot ce știau despre evoluția anterioară a Pământului și a Omului. La baza tuturor acestor mituri se află evenimente care s-au petrecut în mod real în lumile spirituale. Pe un eveniment de acest fel se bazează și mitul lui Osiris.

Pentru a nu complica schema, ne-am mărginit să marcăm, pentru evoluția terestră, numai împărțirea în perioade, iar pentru perioada postatlanteană numai împărțirea în epoci

CONFERINȚA a V-a

Sacrificiul făcut de Tronuri, Kiriotetes, Dynamis și Exusiai Iehova și Elohimii • Cooperarea lor în diferite stadii ale evoluției umane

Stuttgart, 8 august 1908

Am văzut mai înainte cum decurg condițiile actuale de pe Pământul nostru din acțiunea întregului Univers, cum într-un trecut foarte îndepărtat globul terestru era unit cu astrul solar de care s-a despărțit apoi și care astăzi ne trimite de departe razele sale. Mai târziu, din globul străvechi, care cuprindea încă în sine elementele Lunii actuale, s-a desprins Luna și am analizat ieri modul în care această împărțire în trei corpuri cerești se află într-o relație spirituală foarte strânsă cu întreaga evoluție a Omului și a Universului.

Entitățile care s-au desprins din masa terestră odată cu substanțele solare acționau mai înainte în sânul aceluia glob; acțiunea lor, care pe atunci era interioară, ulterior a început să se manifeste din afară. Bineînțeles că aceasta a dus la modificarea condițiilor de viață de pe Pământ și ele s-au schimbat și mai mult prin faptul că s-a desprins și Luna. Căci ceea ce rămăsese unit pentru o vreme, și anume Luna și Pământul, a suferit de asemenea o schimbare atunci când Luna s-a îndepărtat. Iar semnificarea acestei evoluții este că, așa cum am văzut, omul s-a găsit așezat între două forțe: dacă ar fi fost numai sub acțiunea Soarelui, aceasta ar fi imprimat un mers prea rapid al evoluției; pe de altă parte, dacă Soarele s-ar fi îndepărtat total de Pământ și l-ar fi lipsit de forțele sale, ființele pământești, și mai ales omul, s-ar fi împietrit, dacă s-ar fi aflat numai sub acțiunea forțelor lunare. Dar așa s-a realizat un echilibru în evoluția omenirii.

Știți că entitățile ale căror forțe spirituale ajung pe Pământ prin intermediul razelor de soare

sunt Spiritele formei sau Puterile. Ele sunt cele mai apropiate de evoluția de pe Pământ. Căpetenia acelor Puteri a continuat să trăiască pe Pământ și după desprinderea Soarelui și nu s-a detașat de el decât mai târziu, odată cu Luna. De aceea noi îl considerăm în primul rând a fi o divinitate lunară, cea pe care tradiția biblică o numește *Iehova*. Cât despre celelalte Puteri solare care și-au îndreptat lumina spre planeta noastră și au acționat asupra formei, tradiția biblică le numește Elohim, Spirite ale luminii. Sub influența acestor Elohim, pe de o parte, și a lui Iehova, pe de alta, echilibrul a fost asigurat.

Nu numai omul realizează o evoluție; acest lucru este valabil pentru toate ființele din Univers. Aceste ființe sublimе care revarsă asupra noastră forțele lor prin intermediul luminii, Spiritele formei, au realizat și ele o evoluție, ridicându-se de la o treaptă inferioară până la cea pe care se află astăzi. Ceea ce am afirmat despre Elohim și Iehova este în aceeași măsură adevărat pentru cele mai avansate dintre aceste spirite care au dobândit capacitatea de a trece de la globul inițial la starea de Soare sau de Lună. Totuși, în cadrul fiecărei trepte, găsim și entități care au rămas în urmă. Ieri am discutat deja că planete ca Venus și Mercur își datorează existența faptului că unele entități au rămas la jumătatea drumului între oameni, pe de o parte, și Spiritele solare, pe de altă parte; aveau nevoie de o locuință mai elevată decât Pământul, dar nu au putut ajunge până în Soare. Ele sunt cu mult deasupra omului, dar nu au atins încă starea Spiritelor solare. Ele cuprind un număr foarte mare de entități în comparație cu evoluția omului pe pământ. Găsim aici pe aceia pe care i-am putea numi în ansamblu *ființe luciferice*, după numele căpeteniei lor, Lucifer.

Să ne reprezentăm clar cum se implică Iehova și Elohim, pe de o parte, și entitățile luciferice, pe de altă parte, în evoluția omenirii. Colaborarea dintre zeii solari și zeul lunar duce la un dublu rezultat. Să ne amintim într-adevăr că Pământul a trecut, înainte de întruparea actuală, prin câteva stări anterioare, mai întâi prin cea de Saturn, apoi, după o fază de repaus, prin cea de vechi Soare și după alt repaus prin cea de veche Lună. Omul, în evoluția sa, păstrează amintirea interioară a tuturor acestor întrupări ale Pământului nostru; în prezent acesta ne apare ca având o complexitate extrem de mare.

Cele patru elemente care îl constituie în prezent: corpul fizic, corpul eteric, corpul astral și Eul sunt articulate între ele prin raporturi de foarte mare subtilitate. Gândiți-vă că o ființă care nu ar poseda în lumea noastră fizică decât un corp fizic ar fi o piatră, un mineral; într-adevăr mineralul nu are pe pământ decât un corp fizic. Cel care pe lângă corpul fizic ar avea și un corp eteric ar face parte din regnul vegetal; așa cum sunt plantele. Cel care ar mai avea în plus și un corp astral ar fi ceea ce sunt animalele și doar acela la care acestora li se adaugă și un Eu ajunge pe pământ la treapta umană.

Această structură nu este încă decât schițată și ne dăm seama ce imperfecțiuni are atunci când întorcându-ne în trecut, în vremurile de demult, ne întrebăm: care este cel mai vechi dintre cele patru elemente care îl alcătuiesc pe om? S-ar crede că acesta este mai degrabă Eul, deoarece este elementul cel mai elevat și cel care face de fapt din om o ființă omenească. Dar lucrurile nu stau așa. Elementul cel mai vechi al omului nu este nici Eul, nici corpul astral, nici corpul eteric, ci chiar corpul fizic. El este cel al cărui germen primar a fost depus pe vechiul Saturn, cu toate că nu trebuie să ni-l imaginăm analog cu cel de astăzi. Acum el ne apare sub o formă osoasă și dură; forma „solidului”. Cuprinde încă particule lichide, înzestrate cu diverse proprietăți, pe lângă aceasta el este străbătut de gaze și de aer; în sfârșit, găsim în el ceea ce, din punct de vedere ocult, este o substanță: căldura interioară.

Căldura care se află în om este independentă de mediul înconjurător, ea nu se reglează după temperatura ambiantă, ca la minerale; chiar într-un mediu rece omul poartă în el sursa propriei sale călduri. Faceți abstracție, în gând, de tot ce este solid, lichid sau gazos în corpul omenesc, imaginați-vă acest corp ca o formă calorică pură în spațiu, căldura pe care o aveți în sânge: sunteți atunci în prezența a ceea ce a existat pe vechiul Saturn; singura diferență este

că această căldură nu avea, ca astăzi, o formă, ci ea abia începea să se contureze. Aceasta a fost situația mai ales către jumătatea evoluției saturniene, căci o asemenea fază cuprinde stări de început, mijloc și sfârșit. Ar fi foarte greu să descriem starea inițială, căci puține spirite au puterea să-și reprezinte proprietățile pe care le avea Saturn înainte ca el să se condenseze până când a ajuns să fie constituit din căldură. Adâncindu-vă în spirit în acel trecut îndepărtat, să nu credeți că dacă v-ați plasa într-un punct al spațiului cosmic pentru a-l observa pe Saturn ați putea vedea ceva: lumina nu exista. Saturn nu strălucea. El a început să lumineze slab numai spre sfârșitul evoluției sale. Cu cât, ne apropiem de mijlocul acestei evoluții, cu atât simțim mai mult un fel de căldură, ca cea a unei sobe care nu ar avea limite fixate din exterior, ci care și le-ar crea singură. Se pătrunde într-un spațiu al căldurii. Totuși nu trebuie să ne reprezentăm acest corp caloric ca fiind uniform. Dacă ați avea capacitatea de a simți diferite nuanțe de căldură, ați sesiza că aceste linii calorice se întind în toate părțile, ați percepe formele-căldură. Saturn a fost alcătuit în întregime din forme făcute numai din căldură și aceste forme au fost primii gemeni ai corpului fizic al omului. Ceea ce a dat Saturn ființei omenesci nu a depășit acest stadiu. Mai târziu, când intră în declin, cu toate că viața sa va continua, el nu va mai aduce nimic fecund pentru evoluția umană.

După un timp de repaus, Saturn se transformă în Soare. Din punctul de vedere al materiei exterioare, către mijlocul evoluției solare, se produce o densificare a elementelor materiale. Soarele nu este alcătuit numai din căldură, ci și din gaze și aer, ceea ce ocultismul numește „căldură” și „gaz”. Cele ce se găsesc în Soare suportă condițiile impuse de aceste două elemente. Iată ce rezultă de aici: când omul era constituit numai din căldură, încă nu putea să posede un corp eteric, de aici înainte el va putea avea un astfel de corp, astfel că va fi alcătuit din două principii: corpul fizic și corpul eteric. Dar corpul fizic era cu totul altfel pe Soare față de cel actual. Închipuiți-vă, pentru a putea să vă faceți măcar aproximativ o idee, că inspirați o cantitate de aer. Reprezentați-vă o oarecare creștere a căldurii în urma acestei inspirații. Faceți abstracție acum de întregul vostru organism, cu excepția aerului inspirat care, răspândindu-se în tot corpul, ia forma acestuia. Faceți abstracție de solid, de lichid, nu păstrați decât aerul și căldura. Imaginați-vă concret o astfel de formă constituită numai din inspirația aerului și din efectele acesteia. Dacă urmăriți în acest fel forma aerului inspirat și a căldurii conținute în organism, evocați cu aproximație imaginea omului din perioada de mijloc a evoluției solare.

V-ați putea întreba cum ajunge cel înzestrat cu clarviziune să perceapă, în cronica Akasha, aceste forme gazoase alcătuite numai din linii de căldură și de curenți de gaze. El le percepe ca urmare a unui fapt foarte concret. Când căldura se condensează în gaz, fără să mai existe vreo altă stare a materiei (nu ca astăzi, când pământul primește din afară razele de soare), în momentul când gazul, aerul, se desparte de forma-căldură, apare lumina. Astfel, în Soare, corpul fizic este format de un fel de formă embrionară de căldură și de o formă de curent gazos de o minunată strălucire și cu nuanțe dintre cele mai diverse. La început întregul glob este alcătuit numai din corpuri de căldură care radiază și care sunt primii gemeni ai corpului nostru fizic. Deja ele sunt pătrunse de corpul eteric. În acest fel omul s-a ridicat pe o treaptă superioară. Corpul fizic a devenit un corp de lumină prin faptul că a primit în el un corp eteric - și omul însuși, participând la natura solară, împrășteie strălucirea luminii în Univers. Corpul fizic a atins a doua treaptă pe calea perfecțiunii în timp ce corpul eteric se află doar pe prima, căci el s-a format în strălucirea globului solar.

Să continuăm să analizăm omul. Soarele se transformă treptat într-un *corp lunar*, după ce a trecut printr-o nouă perioadă de repaus. Din punct de vedere material, formele gazoase se condensează în forme lichide: apare apa. Vechea Lună este de fapt o planetă în stare lichidă și corpul fizic al omului se regăsește acolo, dar într-o formă plastică alcătuită de această dată din coloane lichide, străbătute de curenți de gaze, care premerg respirația actuală, ca și de curenți de căldură. Deci acest corp este alcătuit din trei elemente: apă, aer și căldură. În acea perioadă, lunară, regăsim deci corpul eteric, dar pe lângă acesta omul dobândește un corp

astral și întrunește trei principii: fizic, eteric, astral.

Se vede deja, chiar din acele timpuri, că nu este posibil ca toate ființele care evoluează pe globul lunar să se dezvolte în același ritm. Pentru a pregăti despărțirea care se va produce la începutul evoluției noastre pe Terra, la început Soarele se detașează din globul inițial, iar spre jumătatea evoluției lunare vedem că există două corpuri cerești: cel lunar (Pământ-Lună) și cel al Soarelui, care s-a desprins ca urmare a- acțiunii entităților mai evolute care au avut nevoie de o substanță mai subtilă pentru a-și continua evoluția. În urma acestei separări, forțele și entitățile rămase sunt alcătuite din elemente mai dense și în consecință planeta suferă într-un anumit fel o condensare. Iată deci că încă de pe vremea vechii Luni Soarele și entitățile care îl alcătuiesc au exercitat asupra ei o influență externă.

Dar este necesar să descriem mai în detaliu starea astrului lunar rămas după această separare, căci pe el s-a înfăptuit o parte a evoluției noastre. Pe vechiul Saturn, pe vremea când nu exista decât corpul fizic, omul avea o valoare analoagă cu cea pe care o au astăzi mineralele. Pe vechiul Soare el s-a ridicat până la valoarea plantelor de astăzi, având în același timp un corp fizic și unul eteric. Dar unele ființe rămăseseră în urmă, pentru că nu au reușit să se înalțe până la această stare a omului pe vechiul Soare și au rămas la stadiul de existență saturnian. În acest fel ele au devenit strămoșii unora dintre formele animale actuale. Deci trecutul omului se poate urmări până la vechiul Saturn, pe când o parte dintre animalele actuale au început să apară, ca un regn secundar alături de regnul uman, doar începând din perioada Soarelui. Din aceeași cauză, datorită întârzierii în evoluție, vedem că pe Lună se formează alte două regnuri, care nu reușesc să atingă stadiul uman - unul dintre acestea rămâne pe Lună la nivelul vegetal, constituind strămoșii regnului vegetal actual. Ceea ce este încă în stadiu de mineral va deveni apoi pe Pământ plantă. Cât despre ceea ce este astăzi mineralul, pe Lună nu exista încă nici un germen al acestuia, căci el nu apare decât mai târziu, ca un fel de produs al celorlalte regnuri.

Când susții astfel de lucruri îți dai seama, bineînțeles, că pentru mentalitatea actuală pare o nebunie să afirmi că plantele pot exista fără suportul unui regn mineral, dar trebuie să ne dăm seama că în acele vremuri existau cu totul alte condiții. Fapt este că pe vechea Lună omul se dezvolta sub forma regnului animal, animalul sub forma regnului vegetal și planta sub forma regnului mineral. Când Luna s-a despărțit de Soare s-a produs un decalaj general, după cum urmează:

La începutul vechii Luni întâlnim cele trei regnuri deja menționate:

1. Regnul uman era în stadiul regnului animal actual, fiind alcătuit din trei corpuri: fizic, eteric și astral.
2. Regnul animal era în stadiu de plantă, alcătuit din corp fizic și eteric.
3. Regnul vegetal era în stadiu mineral, deoarece nu posedă decât corp fizic.

Regnul mineral de astăzi nu exista încă. Atunci când Luna s-a despărțit de Soare, entitățile și forțele solare eliberate de substanțele groiere ale Lunii au acționat cu o intensitate și mai mare. Ca urmare, cele trei regnuri menționate s-au mai înălțat cu o treaptă în evoluția lor. Corpul astral al omului a fost mai puțin subjugat de corpul fizic; când Soarele a început să-și trimită razele din exterior, corpul astral și cel eteric s-au degajat în mai mare măsură de corpul fizic, ceea ce a dus la o schimbare profundă față de modul în care erau unite cele trei corpuri la începutul existenței lunare. Acest lucru are următoarea consecință: închipuiți-vă că omul de astăzi ar fi alcătuit din trei corpuri: fizic, eteric și astral, și că s-ar ivi o forță din exterior care să desprindă corpul astral de corpul eteric; cel înzestrat cu clarviziune ar putea atunci să le perceapă ca fiind în afara sa. Ca urmare a faptului că aceste două corpuri ar fi eliberate de greutatea corpului fizic, omul ar mai avansa cu o semietapă în evoluția sa. Acest lucru s-a petrecut atunci. Omul a devenit o ființă intermediară între starea sa de acum și cea a animalului; natura sa spirituală era condusă și îndrumată de sublimele Puteri solare. Celelalte

două regnuri au parcurs, de asemenea, o parte a unei etape, astfel că la mijlocul evoluției lunare nu se întâlneau încă regnurile actuale, ci următoarele regnuri intermediare: un regn om-animal, un regn animal-vegetal și un regn vegetal-mineral. Așa cum în vremea noastră mineralele formează terenul ferm pe care pășim, în vremurile de atunci regnul cel mai de jos, intermediar între plantă și animal, servea ca suport celorlalte ființe. Acesta nu avea nimic comun cu substanța minerală actuală, ci era *pe jumătate viu*. Închipuiți-vi un fel de turbă, un înveliș de consistența unor verdețuri fierte, un fel de fiertură vie plină de curenți și veți avea o imagine aproximativă a acelei mase de fond. La suprafața ei nu se ridicau stânci, ci forme asemănătoare cu lemnul, mase vegetale întărite, cornificate. Prin clarviziune ne putem da seama, de asemenea, cum se deplasau ființele pe acest sol în același timp vegetal și mineral, din care o parte s-a condensat, dând naștere pietrelor. Din acest element lichid, vâscos, se desprindeau ființe intermediare între animal și plantă, care fie că erau prinse prin rădăcini de această substanță fie se mișcau mult mai repede decât astăzi. Ele resimțeau unele senzații la atingere. Cât despre ființa intermediară între om și animal, aceasta era constituită din substanțe mai subtile și nu avea în ea nimic din materia cea mai densă. Corpul său fizic, care își schimba continuu aspectul, era extraordinar când îl priveai; clarvăzătorul nu poate distinge pe vechea Lună nici o formă care să se asemene cu capul pe care îl are omul acum. El distinge corpuri fizice cu forme moi și maleabile, ale căror capete iau numai forme animale; deasupra acestora se ridică corpul eteric și corpul astral. Aspectul fizic al acestor ființe îmbracă deci formele cele mai variate, evocând pe cele ale animalelor; dar este vorba numai de o evocare și doar atunci când se trece de la aspectul fizic la observarea astrală se poate contempla natura superioară a acestei ființe lunare intermediare între animal și om.

Deci acestea sunt ființele de pe vechea Lună. Dacă observăm până în adâncuri evoluția omenească sub aspectul său spiritual, găsim că miturile și legendele care ni s-au transmis cuprind de multe ori mai multă înțelepciune decât știința din vremea noastră. Atunci când omul va regăsi temeliiile spirituale pe care se reazemă Universul, el își va da seama că înțelepciunea acumulată în aceste povești și legende este mult mai adâncă decât cea a unei științe aparent atât de avansate.

Să ne întoarcem pe vechea Lună, pe vremea când nu existau încă decât regnurile intermediare și să ne oprim o clipă la acest stadiu al evoluției. Să ne dăm seama bine că ființele care populează acel glob sunt strămoșii a tot ceea ce există în zilele noastre. Regnul mineral de acum a luat naștere din ceea ce a degenerat din ființele intermediare între mineral și plantă. Plantele noastre se află în același raport cu regnul intermediar între animal și vegetal. Iar o mare parte dintre animale provin din elemente degenerate din regnul animal-uman. Minerale, plante, animale, oameni, sunt în totalitate descendenții acelor ființe de pe vechea Lună.

Există în vremurile noastre unele plante foarte aparte, care nu pot crește pe un sol mineral, de exemplu, *vâscul**.

* Problema vâscului este sub toate raporturile deosebit de interesantă din multe puncte de vedere. R. Steiner a numit vâscul „o rămășiță” a vechiului stadiu lunar al evoluției Pământului. Acest lucru poate fi înțeles dacă se recurge la comparația cu plantele cu flori actuale. Acestea din urmă nu provin din rămășițele care au continuat să se dezvolte până la stadiul actual, ci sunt creații noi. „Regnul animal-vegetal de pe vechea Lună a fost *precursorul* dar nu *strămoșul* plantelor cu flori actuale, care nu s-au putut dezvolta decât prin potrivire completă la regnul mineral terestru apărut ca neoformațiune. În ceea ce privește vâscul însă suntem în prezența uneia dintre creațiunile unice care au traversat venind în stadiul actual al Pământului fără a trebui să fie complet metamorfozate. Din această cauză el nu poate atinge treapta unei plante cu flori propriu-zise și cără cu sine - ca să ne exprimăm astfel - forma de viață a vechii Luni. El nu poate crește decât pe substrat viu. Plantula plantelor cu flori nu este nici ea altceva decât o rămășiță a stadiului lunar care trebuie recapitulat pe scurt între două generații. În felul acesta se limpezește și imaginea vâscului. El este cosmic în măsura în care se dezvoltă în afara elementelor și forțelor Pământului actual (...). El prezintă astfel o interiorizare remarcabilă a luminii. Vâscul înverzește în locuri în care nu poate fi atins de lumină” (G. Grohmann: *Die Pflanzen*, vol. II, ed. a II-a, p. 213). Să

Vâscul are o particularitate extraordinară care îl distinge de toate celelalte plante în ochii clarvăzătorului. El posedă un fel de corp astral care pătrunde în el ca în corpul animalelor. Și cu toate că nu are deloc sensibilitate, are o oarecare asemănare cu un animal, aceasta deoarece el aparține unei specii degenerate de plante-animale de pe vechea Lung, care nu a devenit plante actuale și prin urmare nu pot să se înrădăcineze într-un sol mineral. Ele nu au reușit să ajungă până la acest stadiu și de aceea au nevoie de alte plante pe care să se fixeze. Vâscul a rămas la nivelul condițiilor de existență de pe vechea Lună. Strămoșii popoarelor europene au știut acest lucru și l-au exprimat în legendele lor. Vechile populații germanice și nordice au considerat că Loki este un zeu legat de vechile forme de pe Lună, care își continuă acțiunea pe Pământ. Când Pământul a căpătat caracterul său actual, el a intrat sub influența forțelor pe care acele popoare vechi le-au simbolizat prin zeul Baldur. Acest zeu reprezintă forțele care acționează asupra făpturilor pământene care evoluează normal pe Pământ. Cât despre cele care, deși se află pe Pământ, au rămas în stadiul lunar, acestea se află în relații strânse cu zeul lunii, Loki. De aici provine interesanta legendă care ne spune că odată, pe când zeii erau adunați la jocuri, toate ființele au făcut jurământ să nu-l rănească niciodată pe Baldur. Numai vâscul nu a jurat. De ce? Pentru că este de altă natură decât forțele terestre întrupate în Baldur; el este un martor întârziat, degenerat, al vechii Luni. El poate deci să-i aducă vătămare lui Baldur, forță a Pământului. În vreme ce Loki, zeu lunar, s-a folosit de o ființă care îi este înrudită*.

* În legătură cu mitul lui Baldur din mitologia germană, iată ce scrie Grohmann în cartea citată: „Baldur, cel mai iubit dintre zei, are vise grele care îi anunță moartea. În consecință, Frigg ia jurământ focului, apei, fierului și tuturor minereurilor, pietrelor și pământului, arborilor, bolilor și otrăvurilor, tuturor patrupedelor, păsărilor și viermilor că nu vor dăuna lui Baldur. Zeii însă, simțindu-se astfel asigurați, se apucă să tragă după Baldur, să arunce și să-l bată. Nimic nu îl atinge. Atunci, Loki cel cu gânduri rele, travestit în femeie bătrână se duce la Frigg pentru a se informa ce fac zeii. El află despre jurămintele făcute și despre faptul că nu i s-a luat jurământ vâscului pentru că a părut a fi «prea tânăr». Jubilând, Loki rupe vâscul și îl îndeamnă pe zeul orb Hodur să tragă cu arcul în timp ce el însuși îi așază săgeata făcută din vâsc. Săgeata îl străpunge pe Baldur «încât acesta căzu mort la Pământ și aceasta a fost nenorocirea cea mai mare care i-a lovit pe zei și pe oameni»".

Baldur este personificarea forței solare pe Pământ. Toate ființele terestre au, din această cauză, o relație cu el și nu îi pot dăuna. Vâscul însă poate, pentru că este o rămășiță a vechii Luni, străină printre celelalte făpturi ale Pământului. El poate omorî în mina lui Loki, el însuși o rămășiță care nu este rudă a zeilor pământeni, potrivit lui R. Steiner. Edda (epopee germană) desemnează vâscul ca fiind „prea tânăr”, ceea ce nu înseamnă nimic altceva decât că nu a atins maturitatea pământească. Atunci când au fost întrebate toate ființele Pământului și au depus jurământul, vâscul nici nu a putut fi întrebat, căci el nu este o ființă pământească. Așa trebuie înțeleasă importanța vâscului în mitul lui Baldur. Acolo unde simbolistica este adevărată, adică acolo unde ea este extrasă din conținutul de adevăr al lumii, ea trebuie să se suprapună cu cunoștințele științifice. (n. red.)

Această legendă este rezultatul unei cunoașteri profunde a evoluției. Știind că de multe ori ceea ce este opus evoluției normale și sănătoase poate să ajute în cazul evoluției anormale, perturbate, înțelegem ce intuiție deosebită i-a făcut pe strămoșii noștri să considere că vâscul are o putere de vindecare cu totul aparte. Ei cunoșteau cele spuse de mine adineauri și de aceea aveau o mare considerație pentru vâsc. Acest exemplu ne arată ce înțelepciune este ascunsă în mituri și legende.

Deoarece pe Lună o parte din corpul eteric și din cel astral s-au ridicat deasupra corpului fizic, la ființa intermediară între om și animal s-a produs în mod necesar o schimbare a stării de conștiință. Evoluția stărilor de conștiință se desfășoară în paralel cu această evoluție. Fiecare din aceste trepte evolutive, Saturn, Soare, Lună, Terra, marchează în același timp o etapă în evoluția stării de conștiință. Pe vechiul Saturn, în prima sa fază, starea de conștiință este nedeslușită. Starea de conștiință pe care o avem acum când suntem cufundați în cel mai adânc somn fără vise, cea a plantei, adâncită într-un somn nesfârșit, este totuși mai clară

decât starea de conștiință a omului de pe Saturn, care nu ar putea fi comparată decât cu starea de conștiință actuală a mineralului. Doar odată cu Soarele omul s-a ridicat la o stare de conștiință analoagă cu cea a plantelor, iar atunci când a primit, pe Luna veche, un element astral, starea sa de conștiință a mai parcurs o treaptă și a atins ceea ce numim conștiința-imagie. O putem compara cu visele actuale, dar numai până la un anumit punct, căci visele noastre doar rareori au un sens, pe când pe Lună era altă situație. Am văzut că atunci când o ființă se întâlnea cu alta, ea nu percepea nici forme, nici culori exterioare, ci doar simțea cum crește în sine o imagine analoagă cu cea din vis; această imagine îi revela care era natura celui care se apropia, dacă avea intenții prietenești sau dușmănoase, dacă trebuia sau nu să fugă de el.

Dar când Soarele a început să lumineze din exterior, s-au produs alternări ale stării de conștiință: în unele perioade aceasta era mai activă, pe când în timpul altora ea devenea obscură. În prezent starea de conștiință alternează în funcție de zi și de noapte. Când se trezește din somn, omul își ia în stăpânire corpul fizic și pe cel eteric, și prin intermediul lor lumea realităților exterioare. Când se folosește de simțuri, totul devine clar în jurul lui. Dar seara, când Eul său și corpul său astral părăsesc corpul fizic și pe cel eteric, el nu mai are organe de percepție și totul se întunecă în jurul său. În felul acesta starea de conștiință de somn fără vise, pe care o avea în timpul vechiului Soare, alternează cu conștiința trează pe care a dobândit-o pe Pământ. Aceste alternanțe se pregăteau deja pe vechea Lună.

Înca din acele timpuri corpul eteric și corpul astral ba ieșeau la suprafață, deasupra corpului fizic, ba se scufundau din nou, căci vechea Lună se mișca deja în jurul Soarelui, ceea ce avea ca urmare faptul că omul era alternativ luminat sau nu de Soare. S-a stabilit un *ritm* între corpul fizic pe de o parte, corpul eteric și cel astral pe de altă parte. Desigur contrastul nu era atât de mare ca acum. Totuși, atunci când pe vechea Lună omul, luminat de razele soarelui, se desprindea puțin de corpul său fizic, el se găsea într-o stare de conștiință spirituală și percepea cu intensitate realitățile spirituale. Când corpul eteric și cel astral coborau iarăși în corpul fizic, starea de conștiință se întuneca. După cum vedeți, lucrurile se petreceau invers față de situația de acum. Aceste perioade alternative durau mult mai mult pe Lună. În decursul stărilor de conștiință întunecată se producea, fără ca omul să-și dea seama, ceea ce s-ar putea numi fecundație. Pentru a face să se nască capacitatea de reproducere, de fecundație și de zămislire, partea superioară a omului cobora în corpul fizic, iar odată ce actul fusese realizat, se ridica iarăși în lumea superioară.

Astfel s-au pregătit în mod progresiv condițiile care s-au realizat pe Pământ, și faptul că omului și tuturor celorlalte ființe de pe Lună li s-a stârnit elanul pentru o evoluție mai perfectă se datorează separării Pământului de Soare, după care spiritele care populau Soarele au exercitat o influență mai puternică. Acest lucru nu ar fi putut să se realizeze dacă Soarele ar fi fost nevoit să suporte pe mai departe povara substanțelor lunare. El a fost eliberat de acestea și datorită acestui fapt Luna a lost în stare să avanseze atât de repede încât după un timp a căpătat maturitatea necesară pentru a putea să se unească din nou cu Soarele. În cursul acestei perioade toate planetele s-au unit iar, intrând împreună în repausul spiritual numit și Pralaya. După acest repaus s-a ivit primul germen eteric al corpului ceresc, care a dat naștere Pământului prin eliminarea succesivă a unor elemente care îl alcătuiau la începuturi.

Să ne punem acum întrebarea de ce corpul fizic a apărut pe Saturn, corpul eteric pe Soare și corpul astral pe Lună. Cel care studiază Știința spirituală nu-și pune întrebări stângace ca acele persoane care își închipuie că fac filosofie întrebându-se la nesfârșit: de unde vine asta? dar cealaltă? și care, după ce au primit un răspuns, continuă să tot pună întrebări. Se poartă astfel cei care nu au atins încă ei înșiși o anumită viziune spirituală a Universului, căci după aceea devii mai rezonabil, știind că există un punct dincolo de care întrebările nu mai au sens. Să luăm un exemplu. Gândiți-vă că vedeți niște urme pe drum și vă întrebați: de unde provin? Răspunsul: pe aici a trecut o trăsură. Dar de ce a trecut pe aici o trăsură? Pentru că

cineva a avut nevoie de ea pentru treburile sale. Se mai poate încă întreba: cum se face că avea astfel de treburi? Dar de la un punct întrebările nu mai au sens, căci ele se îndepărtează prea mult de punctul lor de plecare: te-ai îndepărtat de problemă. Dacă pornești când pui o întrebare nu de la un fapt, ci de la o idee, nu poți ajunge decât la o înlănțuire de abstracțiuni, la întrebări fără sfârșit. Trebuie să pornești de la o observație concretă pentru a ajunge la realități spirituale concrete. Atunci nu mai întrebi: de ce entitățile au făcut acest lucru? Ci te întrebi: ce au făcut? Trebuie să căpătăm această disciplină și să știm să recunoaștem faptul că nu poți să tot întrebi la nesfârșit.

Observația ocultă ne învață că odinioară, când începea să se formeze vechiul Saturn, unele entități spirituale au revărsat, ca printr-o jertfă, propria lor substanță, pentru ca aceasta să devină substanța care a constituit planeta Saturn, și anume căldura. Acele ființe atât de superior evolute, desigur, nu mai aveau nevoie de nimic care ar semăna în vreun fel cu hrana și se aflau chiar în situația de a putea exala, de a oferi, propria lor substanță. Acestea sunt Tronurile. Ele au săvârșit acea jertfă la începutul erei lui Saturn și au furnizat astfel primul element al corpului fizic al omului. Acela care poate regăsi prin observare ocultă acest corp fizic pe vechiul Saturn afirmă că el a emanat din substanța Tronurilor. Iată că din etapă în etapă corpul fizic al omului s-a transformat, că el a evoluat până în stadiul actual, dar că ceea ce este el astăzi reprezintă substanța transformată a Tronurilor.

În epoca vechiului Soare, corpul eteric s-a adăugat corpului fizic. Aceasta a fost din nou opera unor entități spirituale, cele care se află mai jos de Tronuri și pe care le numim Spirite ale înțelepciunii sau *Kyriotetes*. Evoluția lor pe Saturn nu era destul de avansată pentru a le da posibilitatea să reverse atunci propria lor substanță. Ele au atins pe Soare puterea de a exala dintr-însele substanța corpului eteric. În acest corp eteric găsim, începând din epoca solară, substanța Spiritelor înțelepciunii.

Pe Luna veche ne-a fost dat corpul astral. Și în acest caz substanța a fost oferită de ființe spirituale: Spiritele mișcării, *Dynamis*, numite și Virtuți. În cele din urmă am trecut de pe vechea Lună pe Pământ. Iar aici iarăși o altă entitate și-a revărsat forța în noi ca să primim Eul care s-a adăugat celorlalte trei corpuri. Acest Eu ne este dat de spirite care dirijează evoluția cosmică: acestea sunt Spiritele formei, Puterile sau Exousiai. Am mai vorbit de ele, căci ele sunt, de asemenea, Elohim, cei care au îndreptat spre noi lumina Soarelui. Am văzut că unul dintre ele, Iehova, a acționat de pe Lună pentru formarea spiritului omenesc. Deci spiritele formei colaborează, acționând din afară asupra omului, pentru a face să germineze Eul.

Iată cum din treaptă în treaptă entitățile spirituale intervin în evoluția omului: Tronurile pe Saturn, Spiritele înțelepciunii pe Soare, Spiritele mișcării pe Lună, iar pe Pământ Spiritele formei, reprezentate de Iehova și de ceilalți Elohim. Toate aceste entități au dat omului forma sa actuală, impregnându-l cu propria lor esență.

Tradiția biblică ne arată clar cum a fost impregnat omul de substanța acestor Spirite ale formei. Învățătura din Tora cuprinde un mister profund. Unul dintre Spiritele formei, Iehova, s-a unit cu Luna și de acolo și-a exercitat acțiunea asupra omului pentru a realiza o formă divină: „Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul său și l-a făcut asemenea lui Dumnezeu”. Spiritele formei sunt cele care i-au dat formă omenească, zidindu-l după chipul divin. Elohim au revărsat pe Pământ puterea Soarelui sub formă de lumină. Iehova a renunțat la formă, la veșmântul exterior de lumină; a venit pe Pământ în chipul unui Dumnezeu ascuns, pentru că el a ales timpul cuprins între naștere și moarte. În aerul pe care îl străbate lumina, cu el s-au unit spiritele aerului. Când ne imaginăm ce trimite Soarele pe Pământ, sub aspect spiritual și fizic, vedem cum razele sale sunt captate de către Pământ și ajung la om și cum aduc cu ele emanațiile spiritului lui Iehova. Ele aduc de asemenea *elementul spiritual care animă aerul*. Biblia ne descrie clipa în care Iehova revărsă în om puterea sa, un element din entitatea sa, în

pasajul în care se spune: „Iar Iehova a suflat asupra omului suflarea vieții și el a devenit un suflet viu”.

Trebuie să luăm aceste cuvinte în sensul cel mai direct și să descifrăm cu adevărat ceea ce conțin ele. Un fior de venerație ne pătrunde atunci când începem să le înțelegem, când realizăm sensul acestor cuvinte care ne dezvăluie faptul că pe Saturn, pe Soare și pe Lună Tronurile, Spiritele înțelepciunii și Spiritele mișcării au revărsat în om esența lor, iar pe Pământ l-au pătruns Spiritele formei. Cuvântul biblic redă acest moment imens.

Vom vedea mai departe cum s-au unit acești Elohim și Iehova cu entitățile luciferice din perioada Atlantidei și până în zilele noastre

CONFERINȚA a VI-a

Spiritele formei sunt regentele vieții de pe Pământ • Intervenția entităților luciferice • Formarea raselor

Stuttgart, 10 august 1908

Însăși natura subiectului nostru, care ne impune un mod aparte de abordare, ne face să înaintăm în cercuri succesive, din ce în ce mai apropiate de scopul ce ni l-am propus. Din această cauză, la prima vedere studiului nostru părea că îi lipsește un plan interior. Dar numai înaintând treptat din afară către interior putem ajunge la o înțelegere reală a subiectului studiat.

Am ajuns cu studiile noastre până în momentul când au apărut, ca adevărate regente ale existenței omului pe Pământ, Spiritele formei, Exousiai sau, după cum le numește esoterismul creștin, Puterile. Este de o importanță fundamentală faptul că aceste spirite, atât de evaluate încât de la un punct încolo Pământul nu le mai poate servi drept câmp de acțiune, au acționat în cursul evoluției terestre asupra materiei și a sufletului. Am văzut că ele au preluat de pe Pământ forțele și substanțele cele mai subtile, făcând din Soare sediul evoluției lor. Unul dintre aceste spirite sublim s-a jertfit întru totul, s-a desprins din compania Spiritelor solare; de atunci el a rămas unit cu forțele lunare. Acesta este cel pe care tradiția biblică îl cunoaște sub numele de Iehova. Începând din acele vremuri, influența lui Iehova se face simțită în forțele lunare. Deci, Pământul a început de atunci să primească din afară, pe de o parte, acțiunea Spiritelor solare și, pe de altă parte, pe cea a lui Iehova și a cetelor care îl slujesc. Aceste două activități reunite în ansamblu reglează în prezent evoluția omenirii pe pământ, pe care o vom analiza mai îndeaproape.

Ce înseamnă afirmația: „Spiritele formei sunt adevăratele regente ale existenței terestre?” Doar știm că aceste Spirite ale formei au luat parte la evoluția planetei noastre și în stadii anterioare, în vremurile lui Saturn, ale Soarelui și ale Lunii. Bineînțeles, dar atunci ele aveau un alt câmp de acțiune. Vom înțelege aceasta reamintindu-ne faptele menționate mai înainte.

Pe vechiul Saturn nu exista decât germenul *corpului fizic*, fără ca acestuia să i se adauge un corp eteric sau astral. Spiritele formei, dintre care făcea parte și Iehova, acționau deja, dar, pentru a prezenta simplu situația, putem spune că terenul nu era pregătit îndeajuns pentru activitatea lor. Doar după ce Spiritele înțelepciunii i-au dat omului, pe Soare, corpul eteric, iar Spiritele mișcării i-au dat pe Lună corpul astral, entitățile numite Puteri au găsit omul pregătit pentru acțiunea lor. Căci numai unei ființe omenești înzestrată cu un corp fizic, un corp eteric și un corp astral i-au putut da ele ceea ce acum numim *forma omenească*. Această formă, pe care astăzi o puteți observa în voi înșivă, nu a existat în nici una dintre fazele anterioare ale evoluției, vechea Lună, Soarele, Saturn nefiind decât stadii de pregătire. A fost nevoie să se realizeze o evoluție pentru ca omul să poată fi înzestrat cu o formă atât de

nobilă. Atunci când ne punem întrebarea de ce Spiritele formei nu au acționat încă de pe vechiul Saturn, putem răspunde că aceasta se datorează faptului că germenul corpului omenesc care se formase atunci era, am putea spune, prea nou și că el trebuia să atingă întâi un oarecare grad de maturitate.

Acest grad nu este atins decât atunci când Pământul ajunge în punctul care a fost descris ieri: cel în care, unit cu Soarele, formează împreună o planetă de natură subtilă care își continuă evoluția. Spiritele formei acționează încă din acele timpuri și pregătesc treptat corpul fizic, până când acesta reușește să ajungă la *forma omenească*.

Putem preciza momentul în care se poate spune, într-un fel, că s-a, terminat formarea corpului omenesc, că în principiu acesta a fost realizat. Acest lucru nu se realizase încă la începutul perioadei atlanteene. Revenind în trecut, înainte de catastrofa care a pus capăt existenței Atlantidei, nu găsim la începutul acelor vremuri decât o imagine a strămoșilor noștri foarte diferită de ceea ce suntem noi acum. Doar pe la mijlocul epocii atlanteene ajungem în punctul în care în linii mari omul a căpătat forma pe care o cunoaștem astăzi. Înainte de aceasta, toate substanțele materiale care îl alcătuiau erau încă moi. La începuturile Atlantidei, substanța umană nu avea nimic din duritatea oaselor de astăzi, nici măcar din consistența cartilajelor. S-ar putea spune că omul înota într-un aer încărcat de vapori groși de apă; era într-un fel o ființă acvatică, asemenea acelor animale care cu greu se disting de mediul acvatic. Scheletul său era deja schițat, în dinamismul său, dar nu se întărise încă. În acea vreme relațiile dintre partea superioară și cea inferioară a omului erau încă foarte diferite de cele de astăzi. Acum, în timp ce omul doarme corpul astral și Eul se desprind din corpul fizic și eteric. Corpul eteric este în zilele noastre aproape identic cu corpul fizic ca formă și mărime și de aceea, atunci când corpul astral iese din corpul fizic, el părăsește foarte repede și corpul eteric. Nu era așa la începuturile Atlantidei. Atunci corpul eteric se revărsa în afara corpului fizic în toate direcțiile și îndeosebi în dreptul capului. Ca atare, corpul astral rămânea unit cu acesta, chiar atunci când el părăsea corpul fizic. În timp ce astăzi, atunci când corpul astral se desprinde, chiar în clipa când părăsește corpul fizic el părăsește și corpul eteric. Ca urmare a faptului că în afara corpului fizic corpul astral era unit cu corpul eteric, omul nu simțea în timpul nopții o întunecare și o pierdere a cunoștinței atât de pronunțate ca astăzi. Pe când se găsea în afara corpului fizic, el zărea, printr-un fel de clarviziune voalată, entități de natura sufletului și a spiritului. Închipuiți-vă că adormiți și că din corpul dumneavoastră fizic se desprinde corpul astral; privirea dumneavoastră nu se mai îndreaptă spre lumea aceasta, în schimb contemplă lumea realităților sufletului și spiritului. Dar un om astfel alcătuit nu poate avea corp fizic, nici sistem osos; el este mai suplu, deoarece corpul său fizic nu s-a întărit încă.

Vom analiza acum condițiile de existență din primele perioade ale Atlantidei, care apar cu claritate în fața privirii clarvăzătoare, dar pot să șocheze convingerile materialiste. Omul din acele timpuri îndepărtate avea o mare stăpânire asupra forme corpului său. Dacă dorea, de exemplu, să modifice aspectul unui membru (să presupunem că pe al celui care a devenit mai târziu mână), putea să acționeze asupra lui, lungindu-l, făcându-l elastic; putea nu numai să-și miște membrele, ci și să le întindă, să și le lungească. Deși această idee nu este deloc agreată de gândirea materialistă din zilele noastre, așa se petreceau lucrurile, mai cu seamă când ne întoarcem și mai mult în trecut, până în epoca lemuriană. Vom vedea care este cauza acestui fapt. Să ne întrebăm când a pierdut omul capacitatea de a avea membre elastice care puteau să se întindă mai mult sau mai puțin și să se resoarbă. Atunci când Spiritele formei și-au încheiat lucrul. Cât timp omul nu primise încă forma fizică pe care o are astăzi, această formă a putut să se modifice sub acțiunea altor spirite. Dacă ne întoarcem înapoi în epocile care au precedat Atlantida, constatăm că forma umană nu se definitivase încă, ea continua să se metamorfozeze. Dar a venit clipa când opera Spiritelor formei s-a încheiat; ele au modelat omul după propria lor imagine, căci au revărsat în el propria lor formă.

Să presupunem că unele dintre ființele omenesci nu au putut atinge acest grad de realizare; ele s-au oprit în evoluția lor într-un stadiu prematur, s-au osificat, s-au solidificat într-o formă care păstrează aspectul unei trepte depășite. Înainte de toate, trebuia ca ființa care urma să devină om să păstreze cât mai mult timp posibil o formă- și un aspect mobil, până când urma să vină clipa când era normal ca această formă să capete stabilitate. Puțin înainte de aceasta (de fapt aceasta reprezentând o perioadă destul de îndelungată) aspectul exterior al omului era de așa natură încât asupra lui trebuiau să acționeze neîncetat forțe care să-l modeleze, să-l transforme, să-l înobileze corpul. Să presupunem că datorită unor evenimente pe care le vom cunoaște mai târziu un număr oarecare de oameni au fost lipsiți de influența activă a acestor forțe, au rămas într-un stadiu pe care ceilalți l-au depășit. Acest lucru s-a întâmplat cu animalele care sunt cele mai apropiate de noi: maimuțele. Asupra lor nu au acționat destul de mult timp Spiritele formei. Ele nu au fost în stare să aștepte și au ieșit prea devreme de sub acțiunea entităților divine. Ce am spus despre maimuțe s-a petrecut fără încetare, de-a lungul întregii existențe pe Pământ, și cu alți indivizi; toți cei care au ieșit de sub aceste influențe înainte de vreme au rămas în urmă, împietriți într-un punct al evoluției lor.

Astfel s-a format întreaga serie de animale actuale. La întrebarea dacă omul, în vreun fel oarecare, se trage din aceste forme animale, răspunsul este nu. Omul a rămas, ca să zicem așa, deasupra scoarței Pământului, într-un element mai pur, și nu s-a condensat pe Pământ decât la timpul potrivit. Clipa când omul a coborât din înălțimile spirituale pure și a căpătat densitate pământească este cea pe care Biblia a fixat-o în imaginea minunată a Paradisului. Oricât am căuta, nu vom găsi niciodată Paradisul într-un punct al Pământului, ci numai în atmosferă. Căci omul nu a coborât pe Pământ din Paradis decât după ce a primit o *formă* definitivă.

Să ne imaginăm clar cum s-au putut desfășura lucrurile în perioada de mijloc a Atlantidei, când Spiritele formei au terminat de modelat corpul omenesc. Atunci omul a putut să perceapă cele care îl înconjurau cu simțuri de asemenea definitive și de atunci s-a putut adapta la mediul său fizic. Până atunci acest mediu i-a apărut cu contururi neclare. Dar a venit momentul când omul a putut să intre în contact cu lumea exterioară în mod normal și să distingă ceea ce îl înconjura. A învățat să poată zice despre sine Eu - ceea ce nu se poate face decât atunci când te distingi clar pe tine însuși față de ceea ce te înconjoară. Iată deci ce a învățat omul în clipa aceea: a început să considere corpul fizic ca pe un adevărat purtător al acestui Eu.

Am amintit deja faptul că în fiecare stadiu al evoluției unele entități au rămas în urmă. Nu toate au putut atinge stadiile care le-ar fi permis să acționeze în sensul despre care am vorbit, și acest lucru este adevărat și în cazul unora dintre Spiritele formei. Tocmai cele care au rămas în urmă au o importanță cu totul deosebită pentru evoluția omului pe Pământ.

Cât despre alte entități care au o poziție intermediară între Spiritele formei și om, cele care își au centrul pe Mercur și pe Venus, ele n-au putut să acționeze exact în momentul dorit și în mod corespunzător (așa cum au făcut Spiritele solare normal evolute). Deoarece evoluția lor nu a fost normală, ele nu au putut interveni decât în altă epocă. Vom vedea care au fost consecințele acestui fapt.

Eul are misiunea de a transforma celelalte principii ale ființei omenesci: el trebuie să înceapă să stăpânească progresiv, la început corpul astral, pe care să-l disciplineze, ceea ce înseamnă că omul trebuie să ajungă să-și domine pasiunile, instinctele. Când a sosit momentul ca Eul să-și facă în mod normal apariția în om și să înceapă să acționeze asupra corpului astral, acesta trebuia deci să se modifice progresiv, pentru a se transforma în Eu spiritual. Într-adevăr, acțiunea spiritelor sublime ale formei în partea mijlocie a epocii atlanteene a deschis calea pentru ca această transformare să înceapă. Dar aici survine remarcabila intervenție a

entităților aflate în întârziere. Acestea nu erau destul de evoluat pentru a putea ajuta omul să-și transforme corpul astral într-un Eu spiritual. Ele au acționat prea devreme, asupra unui corp astral care nu fusese încă marcat de forțele Eului. Neavând încă posibilitatea să primească Eul, corpul astral a fost totuși afectat de acțiunea acestor entități spirituale întârziate. Veți înțelege mai bine situația dacă vă veți aminti că pe Luna veche omul poseda trei corpuri - fizic, eteric și astral - și că în vremea aceea Puterile exercitaseră o influență normală asupra corpului astral. Entitățile care au evoluat în acest fel, normal, au acționat apoi asupra Eului, în timp ce altele, care rămăseseră în urmă, au continuat să acționeze asupra corpului astral în același fel în care acționaseră odinioară pe Lună.

Astfel, înainte ca omul să-și fi dezvoltat Eul, aceste entități întârziate, totuși superioare cu mult omului, i-au influențat corpul astral: Le vom numi, după căpetenia lor, care este principalul lor reprezentant, entități *luciferice*. Deci asupra omului au acționat două feluri de entități: unele au avut o influență normală, pe când altele, despre care putem spune că nu au putut ajunge până la Eu, au acționat asupra corpului astral al omului - entitățile luciferice. Acesta este motivul pentru care acestea din urmă l-au perturbat pe om în evoluția sa. Dacă n-ar fi acționat asupra lui, în mijlocul epocii atlanteene, Puterile sublimе ar fi făcut ca Eul să apară în mod normal în corpul astral.

Ne-am putea întreba dacă ceea ce au făcut forțele luciferice este un rău pentru om, față de ceea ce au făcut Puterile. Sigur că nu. Analizând faptele verificate prin clarviziune, ne dăm seama că de fapt aceste ființe au accelerat chiar înaintarea omenirii. Căci omul ar fi trebuit să aștepte până în cea de pe urmă fază a evoluției sale pentru a-și dezvolta unele capacități pe care spiritele luciferice i le-au dat înainte de termen. A primit de la ele, înainte de timpul prevăzut, unele facultăți spirituale care l-au ridicat cu o treaptă mai sus în evoluția sa. Aceasta nu e ceva rău, ci, dimpotrivă, dovedește că, oricât ar părea de ciudat, o providență extrem de înțeleaptă prezidează mersul înainte al omenirii. Într-adevăr, datorită faptului că omul a căpătat, pe o treaptă inferioară, unele facultăți spirituale a căror apariție nu era prevăzută decât pentru mijlocul epocii atlanteene, el a putut exercita aceste facultăți într-un alt mod, conștient și liber. Altfel omul ar fi fost ținut deoparte până în acea epocă.

Cum ar trebui să considerăm întârzierea care a survenit în evoluția anumitor entități? Privind superficial lucrurile am fi tentați să o asemănăm cu cea a elevilor care nu fac progrese la învățătură. Dar de fapt ele au rămas în urmă nu din lene, ci din spirit de sacrificiu. Aceste ființe s-au jertfit pentru a da omului posibilitatea să primească în mod mai conștient și mai liber darul Eului adus de Spiritele formei. De-a lungul evoluției omul a primit de la aceste Spirite luciferice germenii cuvântului, ai gândirii, ai memoriei logice, talente pe care le va folosi în artă și știință.

Fără această influență luciferică omul nu ar fi fost în stare să atingă acest țel, căci activitatea sa ar fi fost pur instinctivă. Este drept că în același timp i-a fost adus și pus la dispoziție un alt element, pe care Spiritele normale ale formei nu l-ar fi lăsat la latitudinea sa. Omul a fost pus în fața *Binelui și a Răului*. A avut libertatea de a se îndepărta de calea cea bună. Dacă nu ar fi intervenit ființele luciferice, omul nu ar fi fost pus niciodată să aleagă între bine și rău, dar nici nu și-ar fi dobândit libertatea. El datorează acelor ființe faptul că a devenit *liber*. Purtăm cu toții în noi cele semănate de entitățile luciferice.

Astfel, la mijlocul epocii Atlantidei, Spiritele formei au ajuns în evoluția lor în punctul în care puteau transmite omului ceea ce acumulasera. Deci atunci, dacă nu ar fi acționat decât aceste spirite, omul ar fi putut să primească de la ele *germenul Eului*. Dar Spiritele luciferice acționaseră, de asemenea, încă de multă vreme asupra omului, accelerând în mod sensibil această evoluție, fie înălțând-o, fie coborând-o. Ca urmare, s-a întâmplat ceva de o importanță imensă. Dacă evoluția ar fi avut loc fără Spiritele luciferice, omul ar fi atins un stadiu în care nu s-ar fi pus problema să uzeze de libertate. Ar fi primit și în acest caz de la

Spiritele formei darul Eului, dar fără nici un merit din partea sa. Datorită faptului că Spiritele luciferice l-au maturizat înainte de vreme, el a putut, pe de o parte, să devină mai rău, dar, pe de alta, nu a mai primit în ansamblu acțiunea Spiritelor normale ale formei, a Spiritelor solare superioare, ceea ce este foarte important.

Dacă omul ar fi ajuns până în mijlocul epocii Atantidei fără să-și fi cucerit libertatea, în urma desfășurării normale a evoluției sale spirituale s-ar fi produs următorul lucru: ceea ce noi numim *principiul christic* ar fi putut coborî pe Pământ încă din acele vremuri; Christos ar fi apărut deja în acele vremuri. Dar ca urmare a libertății primite, omul nu a mai ajuns la gradul normal de evoluție și de aceea a trebuit să atingă prin forțe proprii maturitatea necesară pentru a primi *principiul christic*, ceea ce nu s-a putut petrece decât mult mai târziu, cu atât mai târziu cu cât acționaseră mai devreme asupra lui forțele luciferice. Trebuie să înțelegem că pogorârea lui Christos pe Pământ a fost întârziată prin intervenția Spiritelor luciferice, dar ca urmare a acestui fapt oamenii înaintaseră mai mult în evoluția lor atunci când a venit Christos. Iată deci că aceste entități au făcut din om ceea ce este el astăzi, l-au pregătit pentru marea epocă a pogorării lui Christos. Într-un fel este ca și cum și-ar fi zis: dacă lăsăm pe om într-o stare de conștiință instinctivă până în epoca Atlantidei, îl va primi pe Christos printr-un simplu instinct spiritual, dar nu va fi pregătit să uzeze de libertate. Ne vom jertfi pentru ca în el să se nască anumite facultăți care vor întârzia momentul când el va putea, de data aceasta în mod conștient, să-l vadă pe Christos. Iar timpul care s-a scurs între momentul când a început acțiunea lor și mijlocul epocii Atlantidei corespunde exact cu timpul care desparte acest mijloc de venirea lui Christos.

Ce rol au avut Puterile pe care omul le-a putut primi către mijlocul epocii Atlantidei? Acest rol s-a exercitat numai din exterior asupra omului și el nu a putut să fie pe deplin conștient de aceasta în sufletul său. Influența acelor spirite care începuseră să acționeze mai dinainte îl constrângea pe om să asculte de legile exterioare, dar el nu simțea aceasta ca fiind o presiune venită din străfundurile ființei sale. Așa cum animalul ascultă instinctiv de legile înăscute în el, omul a ascultat de poruncile lui Iehova. El a primit prin aceasta Legea care a fost exprimată în forma exterioară de Moise și de Proroci. În acest interval oamenii au înaintat în evoluția lor până la punctul când puteau avea ei înșiși inițiativa actelor proprii. Până atunci, fără ca oamenii să contribuie în vreun fel, modul lor de organizare pe Pământ a fost stabilit de către Puteri. În ce domeniu s-a făcut mai mult simțită acțiunea acestora? În mod deosebit în domeniul legăturilor de sânge, al reproducerii și a tot ce se leagă de acestea.

În trecut zeii, Spiritele popoarelor, Spiritele triburilor au fost cele care au organizat grupurile de oameni, dându-le legi. În acele vremuri dragostea nu exista încă decât în limitele celor de același sânge și a legilor naturale. Cu cât urcăm mai mult în trecut, vedem că legăturile dintre oameni nu se bazează decât pe legile naturale și că dragostea este sădită de forțe care i se impun omului din afară. Principiul lui Iehova acționează prin legătura de sânge a generațiilor. Acesta este elementul care unește triburile. Prin această comunitate de sânge Iehova face să domnească ordinea și armonia în sânul poporului său. Iar Spiritele luciferice sunt cele care se opun acțiunii sale și atacă acest principiu al afinității bazate pe legături de sânge. Ele vor să-l determine pe om să se concentreze mai mult asupra forțelor personalității sale individuale; ele vor să-l smulgă din legătura de sânge și fac aceasta până în momentul când apare Christos, care va face pe om adevăratul stăpân al individualității sale, conferindu-i propria sa forță interioară, lăsând ca Înțelepciunea și Grația divină să devină forțele cele mai profunde ale ființei sale. Iată ce au pregătit de multă vreme Spiritele luciferice; omul nu a realizat ce doriseră ele decât atunci când Christos s-a pogorât pe Pământ. Cei care cunoșteau aceste fapte știau ce spun atunci când le-au redat prin cuvintele *Christus verus Luciferus* (Christos este adevăratul Lucifer), acesta fiind un dicton esoteric.

Astfel, în decursul timpurilor care au precedat venirea lui Christos, au acționat două principii: un principiu care îi unește pe oameni prin legături de sânge și un altul care îi desparte și tinde

să-l ridice pe om pe culmile ființei sale individuale. Omenirea s-a format treptat sub influența acestor două principii.

Dacă ne întoarcem la gradul de umanizare propriu Atlantidei, regăsim inomentul când omul obține materia dură care formează oasele. Trebuie să recurgem la unele expresii uzuale. Spiritele diriguitoare au fost nevoite să aibă grijă ca această osificare să nu se producă prea repede; a trebuit ca, în vremurile Atlantidei, sistemul osos să fie păstrat, un timp, destul de suplu pentru a mai putea fi modelat. Dar știm că în toate perioadele au existat entități spirituale care s-au desprins din evoluția normală. Datorită influenței exercitate de acestea, unele grupe de oameni și-au format structuri fizice specifice pe care le-au păstrat până în ziua de azi, manifestându-se la nivelul diferitelor sisteme (osos, nervos, digestiv, circulator). Astfel s-au creat premise pentru ca receptivitatea unor rase să acționeze diferit față de impulsurile spirituale în cursul timpului. Totuși, Spiritele diriguitoare au acționat astfel încât principiul *formeii umane*, odată creat, să continue să acționeze în mod real în întreaga umanitate*.

* Astfel devine explicabil că anumite grupuri umane rămase izolate mult timp de restul popoarelor recuperează relativ repede, în contact cu procesul cultural-educativ, rămănerile în urmă, pierzând în același timp capacitățile de percepție atavice, suprasenzoriale, caracteristice populațiilor primitive sub raportul civilizației. Un bun exemplu îl constituie cazul populațiilor aborigene din Australia. (n. red.)

Să evocăm o vreme, care nu este atât de îndepărtată, când exista încă o oarecare clarviziune voalată și când inițiații exercitau încă o mare influență. Când oamenii mai păstrau încă amintirea conștiință a acestor evenimente trecute, cum se exprima acest lucru? Să presupunem că în Grecia antică au existat populații al căror organism s-ar fi întărit înainte de cel al ultimilor sosiți. Să presupunem că a existat acolo și o altă rasă, născută dintr-un amestec și care își păstrase capacitatea de a avea viziunea etapelor trecute pentru că se găsea într-un stadiu și mai primitiv decât celelalte. Aceasta a fost de fapt situația în Grecia. Un grec care încerca să reconstituie prin privirea sa interioară evoluția săvârșită de omenire, își putea spune: dacă îmi îndrept privirile spre Africa, regăsesc în civilizația egipteană oameni foarte evoluți, care au resimțit influența civilizațiilor anterioare, babiloniană, caldeană ș.a. Dar pe același Pământ a existat, chiar mai înainte, o populație asupra căreia acționa o influență care producea o întărire mai ales la nivelul funcțiilor inferioare, care guvernează nutriția. O altă etapă a fost legată de aportul de mai târziu de imigranți care se scurgeau din Asia. În sfârșit, acestora li s-au adăugat popoarele care au rămas cel mai mult timp în posesia unui organism plastic. Iată ce a redat idealizat artistul grec modelând corpul divinităților sale, redând ceea ce a cunoscut privind însăși evoluția, ceea ce a știut referitor la acțiunea forțelor divine. El știa că unele ființe omenesti încremeniseră într-o epocă prematură a evoluției lor, pe când altele, dimpotrivă, își păstrasera corpul în acea stare maleabilă dorită de zei. Artistul grec din acele vremuri observa acestea el însuși. El vedea că, deși era întârziat sub unele aspecte, aparținea totuși grupului de oameni care evitase cel mai mult timp posibil încremenirea fizică, și vedem cum cunoașterea acestui mister este exprimată de minune prin sculptura greacă. Urmărind din acest punct de vedere ce a dat aceasta, întâlnim trei tipuri distincte de divinități:

1. Tipul Zeus, căruia îi aparține întregul ansamblu de zei olimpici grupați în jurul lui Zeus.
2. Un tip care s-a adăugat mai târziu acestuia și care reprezintă pentru conștiința greacă o formă cu totul diferită: cea a lui Hermes sau Mercur. Urmăriți cât de abundent este părul la tipul Zeus, cât de diferit este față de micile bucle dese ale lui Mercur. Comparaii, de asemenea, forma ochilor și lobul urechilor și veți vedea cu ușurință că grecii au vrut să exprime prin tipul Hermes ceva cu totul diferit atunci când l-au așezat alături de tipul Zeus.
3. Tipul faun. Acest tip ilustrează o treaptă a omenirii și mai veche decât tipul Hermes, de care se distinge foarte clar.

Iată ce au reprezentat grecii în felul lor. Elementul care se găsea în sudul Greciei a fost

reprezentat prin tipul faun; cel din est s-a întrupat în tipul Hermes, iar ceea ce era acel grec însuși, propriul său tip, cel al rasei care a întemeiat ramura ariană, a fost reprezentat prin tipul ideal al lui Zeus.

Ajunge să dorești să observi pentru a putea recunoaște în fiecare formă în ce măsură au știut grecii să adapteze cu finețe viața care se exprimă în forma exterioară la formele interioare creatoare. As dori să ilustrez printr-un detaliu cu câtă subtilitate au știut artiștii greci să exprime în arta lor cele mai grandioase idei. Tipul care ni s-a păstrat sub trăsăturile lui Hermes, acest tip de om care a fixat forțe organice inferioare, prezintă următoarele caracteristici: forțele care modelează obrazul au acționat în mod deosebit asupra părții inferioare a feței, în timp ce atunci când acționează asupra tipului grec, ele predomină în partea superioară a capului, ceea ce se poate constata privind nobila înălțare a frunții la Zeus.

În acest mod conștiința grecului și-a pus amprenta asupra sculpturii; nu putem înțelege evoluția sa decât atunci când urmărim forțele care se exprimă prin artă până în cele mai mici detalii, de exemplu prin modul în care un artist reprezintă ochii.

Și atunci nu admirăm numai spiritul de observație al grecilor, ci și felul în care au realizat în forme vizibile forțele care au acționat asupra omului pentru a-l modela pe dinăuntru. Istoria formării neamurilor s-a conservat în sculptura artei grecești, ca și în povestirile mitologice, și cele mai mici detalii ale acestei arte, ochii unei statui, mărturisesc în mod cu totul deosebit existența unor forțe de natură spirituală.

CONFERINȚA a VII-a

**Formele animale, expresii fizionomice ale pasiunilor omenești •
Religia egipteană, aducere-aminte a epocii lemuriene • Simbolul Peștelui
și al Șarpelui • Amintirea Atlantidei în Europa • Lumina lui Christos**

Stuttgart, 11 august 1908

Am văzut că în evoluție, în general, și în evoluția omenească, în special, apar o serie de diferențe, se produc inegalități atunci când unele ființe se fixează înainte de vreme într-o anumită formă. Ele se cristalizează prea devreme. În timp ce alte ființe, care din alte puncte de vedere sunt asemănătoare cu celelalte, își păstrează întreaga suplețe și plasticitate până în momentul propice și, prin urmare, pot să realizeze o dezvoltare într-o nouă direcție. Am stabilit, de asemenea, în ce moment al evoluției s-a ivit forma omenească propriu-zisă: la mijlocul epocii Atlantidei. În acele timpuri, natura exterioară a omului poseda o mare elasticitate; nu numai că el putea să-și miște membrele, dar putea și să le alungească după cum dorea. Aceste lucruri referitoare la lumea de altădată și la omenirea din trecut inspiră omului din vremea noastră un fel de repulsie. Chiar și aici, în cercul celor care studiază Știința spirituală, conferințele acestea își propun să prezinte adevărul în doze mici, puțin câte puțin. În acest fel el este mai ușor de asimilat.

Să ne aducem aminte că timpurile Atlantidei au luat sfârșit printr-un ansamblu de catastrofe diluviene cu caracter foarte complex. Dar înainte de acestea, perioada Atlantidei durase foarte mult (în conferințele următoare vom preciza aceste cifre). Putem să ne întoarcem înapoi cu gândul până la începutul acelei perioade. Vom găsi atunci în istoria planetei noastre alte catastrofe; de natură vulcanică. Prin acestea au dispărut continente întregi, care se aflau la sud de Asia de astăzi, la est de Africa și la nord de Australia. În aceste teritorii trăia o preomenire. Ele sunt înglobate sub denumirea de continent *lemurian*, nume luat din domeniul științelor naturii.

Această preomenire poseda o corporalitate fizică extrem de moale și de plastică. Omul din

acele timpuri putea să se transforme. Aspectul său ar părea foarte ciudat omului din zilele noastre. În acel moment, de altfel prematur, a început să se schițeze pentru prima oară la om sentimentul unui Eu; dar aceasta nu era decât un început. Lipsa de personalitate și caracterul maleabil al corpului explică faptul că acel aspect omepesc în continuă schimbare în funcție de conținutul psihic al fiecărei ființe era, într-un anumit fel, un revelator al sufletelor. Aspectul său varia după cum omul îl alimenta cu dorințe bune sau rele, cu gânduri bune sau rele. În acele timpuri nu era cu puțință să fie ținut ascuns un gând rău; el imprima corpului forma sa.

În acea epocă, pe Pământ se aflau puține specii animale. Nu existau decât oamenii și speciile inferioare de animale. Oamenii își făceau simțită prezența, se recunoșteau unul pe altul, după expresia dorințelor lor, a instinctelor și gândurilor lor. Care este astăzi expresia fizionomică a acestor dorințe, a acestor instincte, a acestor gânduri? Ea se află în formele animale. Când privim acum animalele din specii superioare, găsim în ele expresia diverselor facultăți ale omului, expuse într-o gamă variată; tot ce se refugiază acum în corpul astral al omului, pasiunile și tendințele de tot felul, toate acestea acționau odinioară cu intensitate asupra corpului omenesc maleabil încă, format cel mult dintr-o ceață incandescentă, și dădea expresia acelui corp. Cele mai multe dintre animalele superioare de astăzi se trag din ființe umane care s-au împotmolit în instinctele lor, s-au fixat în ele și au rămas în urmă. Animalele s-au născut din pasiunile și dorințele omenești, care s-au solidificat, au încremenit într-o formă rămasă pe loc. Omul care trece prin lume având o înțelegere ocultă a fenomenelor resimte lucruri foarte deosebite. El își spune: pe parcursul devenirii mele am străbătut stadiile de Leu și de Șarpe, am trăit în aceste forme; viața mea psihică a avut calități care au dat naștere acestor forme. Ființele omenești care s-au dovedit apte să atingă stadii superioare, cele care și-au păstrat neatins atât centrul lor psihic cât și echilibrul au păstrat capacitatea de a trăi în interiorul lor pasiuni și instincte fără însă să capete în vreun fel forma și structura corporală a acestora. Prin aceasta, omul s-a ridicat deasupra animalelor. În animale putem urmări propriul nostru trecut, dar nu sub aspectul său de odinioară, căci de atunci s-au scurs milioane de ani.

Să admitem că instinctele cu care este înzestrat acum leul s-au manifestat la început, în vremuri îndepărtate, în ființa unui om, dându-i forma de leu. Această formă s-a materializat, a apărui specia leului. Dar de atunci neamul leilor a suportat o îndelungată evoluție și de aceea leut de astăzi nu mai este la fel cu cel originar; el nu este decât urmașul acestuia. Într-un anumit sens, diversele animale nu sunt decât urmașii degenerați ai noștri. Cunoscând aceasta, putem înțelege mai bine lumea care ne înconjoară.

Dar să nu ne închipuim că animalele care există astăzi sunt forma cristalizată a unor instincte întotdeauna rele. Nu, erau instincte necesare. Omul a trebuit să ia din ele ceea ce era de folos ființei sale actuale. Când revedem acele timpuri vechi ale evoluției, găsim Pământul populat de forme animale materiale în curs de transformare, care sunt expresia instinctelor noastre, a pasiunilor noastre. Prin aceasta se face simțită acțiunea entităților spirituale despre care am vorbit. Pământul era alcătuit încă dintr-o substanță maleabilă și se poate zice că entitățile spirituale modelau aici diversele forme animale.

Să ne amintim de următorul lucru: *religia egipteană* a reflectat în învățămintele ei faptele cosmice din epoca lemuriană. Ceea ce s-a întâmplat pe Pământ în epoca lemuriană a constituit miezul cunoștințelor sacre ale Egiptului. Deci să nu ne surprindă faptul că găsim printre reprezentările religioase ale Egiptului atâtea forme animale sau zei cu capete de animale. Ele reflectă amintirea spirituală a ceea ce a existat cu adevărat pe fața pământului. Nu facem o comparație, ci afirmăm o realitate când spunem că sufletele incarnate în timpul civilizației egiptene au simțit cum se trezesc în ele vremurile lemuriene, că religia lor a fost o resurrecție spirituală a acelor timpuri. Diversele epoci terestre au inspirat genul acesta de renaștere sub formă de religii sau de filosofii.

Chiar in epoci mai târzii, condițiile de viață pe Pământ erau încă foarte diferite de ce sunt ele astăzi, la fel ca și stările de conștiință. Forma omenească s-a modelat treptat până pe la jumătatea timpurilor Atlantidei. Ea a ajuns la împlinire datorită lui Iehova și Spiritelor forme, după cum am văzut. De fapt tot ceea ce constituie acum omul a luat naștere în intervalul de timp cuprins între epoca lemuriană și mijlocul epocii Atlantidei.

Dacă ați putea, prin clarviziune, să vă deplasați în acea epocă lemuriană, v-ați găsi în fața altor enigme. În acea vreme, funcțiile organice, care acum sunt separate, acționau încă în comun. La apogeul epocii de care vorbim, respirația și nutriția formau un singur tot. Aceasta se datora structurii total diferite a substanțelor absorbite. Omul era hrănit de o substanță fluidă răspândită pretutindeni, pe care am putea, în linii mari, să o comparăm cu laptele, și care era în același timp obiectul respirației și al nutriției.

Dar nici alte lucruri nu se separaseră încă. Știti că, încetul cu încetul, în cursul perioadei de care ne ocupăm, simțurile omului s-au deschis spre înafară. La început, aceste simțuri nu percepeau obiectele exterioare. Omul se mărginea la conștiință în imagini: în el se înălțau imagini vii, vise. Nu avea o percepție obiectivă. În schimb, senzațiile de cald și de rece începeau să se diferențieze. Era începutul activității senzoriale. Ființa omenească care se mișca într-un element lichid distingea temperatura locurilor de care se apropia. Această capacitate îi era mijlocită de un organ, *glanda pineală**, astăzi atrofiată, situată în interiorul creierului. Odinioară, această glandă se deschidea spre exterior și era în realitate un organ energetic, împrăștiind în afară raze de forță. Omul posedea deci un fel de lanternă luminoasă și se mișca cu ajutorul ei în oceanul originar. Acest organ luminos, care, dacă s-ar dezvolta în zilele noastre, ar apărea ca o creastă pe capul omului, înzestra omul cu percepții termice. Era primul rudiment al organelor noastre de simț. Astăzi, știința oficială numește acest organ „ochi degenerat”. Dar el n-a fost niciodată ochi, a fost un organ care percepea frigul sau căldura, chiar de la distanță.

* Glanda pineală, minusculă excrescență a materiei nervoase, cântărind aproximativ 0,16 g, așezată în interiorul cutelor pe care le formează creierul, la nivelul ventriculului al treilea, este cunoscută, ca una din glandele endocrine importante, sub numele de epifiză. Unii anatomici și fiziologi au socotit-o ca fiind un organ degradat, provenind din „ochiul pineal” pe care reptilele erei secundare îl purtau ca o fereastră în peretele superior al craniului lor.(n.red.)

Acest organ, care s-a închis atunci când organele celorlalte simțuri au început să se deschidă, avea un alt rol: el a fost, în timpuri îndepărtate, un organ de fecundare. Receptivitatea senzorială și fecundarea sau procrearea nu făceau decât un singur tot. Omul primea prin intermediul acestui organ forțele universului înconjurător, care îl făceau apt să reproducă o ființă asemenea lui. Aceasta se petrecea pe vremea când Luna nu se despărțise încă de Pământ. În unele perioade, atmosfera Pământului devenea deosebit de favorabilă pentru procreare; sub influența anumitor poziții ale Soarelui atmosfera producea o anumită substanță care făcea să radieze organul procreator. Animalele marine care posedă în unele perioade o fosforescență specială amintesc de acea epocă îndepărtată. În momentele acelea o undă de procreare străbătea întregul Univers. Ființa omenească, încă absolut asexuată, era fecundată și putea să reproducă o ființă asemănătoare sie însăși. Activitatea senzorială și procrearea, pe de o parte, respirația și nutriția, pe de alta, erau funcții strâns legate între ele în acele timpuri străvechi.

Organele s-au diferențat progresiv și omul a luat treptat aspectul pe care îl are astăzi. Prin acest fapt el devenea propriul său stăpân și conștiința Eului se înrădăcina în el. Înainte de aceasta, atunci când se mișca, după cum am mai spus, într-o atmosferă terestră încă lichidă, condus de percepțiile sale de cald sau de rece, entitățile superioare acționau în el, și îndeosebi forțele solare, căci acest astru se despărțise deja de Pământ și forțele sale acționau din afară, stimulând organul pe care l-am pomenit - glanda pineală.

Dimpotrivă, forțele lunare, înainte și după despărțirea de acest astru, au stimulat un alt organ al omului. Acest organ se află în alt punct al creierului și este numit *glanda pituitară* sau mucoasă. În vremea noastră nu se știe ce rol ar avea*. Dar odinioară ea regla funcțiile corpului, respirația și nutriția, combinate. De acest organ depindea, de asemenea, capacitatea omului de a se extinde în lungime și în lățime, de a-și schimba forma. Tot ceea ce depindea de voința sa era reglat de glanda pituitară sau mucoasă. Ceea ce nu era dependent de voința sa era de domeniul glandei pineale.

* Glanda „pituitară”, numită astfel de Vesalius (1543), care credea că secretă mucozitățile nazale, este cunoscută mai mult sub numele de hipofiză. În prezent, se știe că este una din glandele endocrine cu funcții multiple secretând hormoni cu acțiune directă, dar și cu acțiune de reglare a funcției celorlalte glande endocrine și având de asemenea relații cu sistemul nervos central. Astfel ea influențează, în adevăr, funcția a numeroase organe.(n.red.)

Pe măsură ce omul se dezvoltă și capătă un aspect corporal stabil, sigur, el se smulge de sub tutela entităților care-l dirijau mai înainte făcând din el o ființă pur instinctuală. Abia la jumătatea epocii Atlantidei el a avut suficientă maturitate pentru a percepe lumea exterioară prin organele sale de simț și pentru a formula aprecieri asupra acestei lumi. Înainte era incapabil de așa ceva și ceea ce s-ar fi putut numi gândire era ceva insuflat din afară, așa cum se întâmplă astăzi la animale.

Să ne amintim însă că oamenii au progresat cu viteze diferite. La unii fenomenul de fixare s-a produs mai devreme decât la alții. Doar ființele omenești ce alcătuiau un mic nucleu care locuia în apropiere de Irlanda actuală s-au dovedit capabile să primească în întregime darurile evoluției terestre. Ei au migrat din vest spre est, populând diferitele ținuturi unde se aflau vestigii ale unor popoare anterioare, și s-au amestecat cu acestea. Din acest amestec s-au născut diferite civilizații. Oamenii care s-au îndepărtat mai puțin de leagănul lor au format civilizațiile europene.

Să mai aruncăm o privire în largul Universului, apoi să revenim pe Pământ. Vedeți limpede că omul s-a dezvoltat în strânsă legătură cu speciile animale care s-au desprins din viața umană și au rămas în urmă într-un stadiu anterior al evoluției. Desigur există diferențe mari între speciile animale. Vom vedea mai încolo că există o anumită limită foarte semnificativă între animalele inferioare și animalele superioare. Să reținem pentru moment faptul că omul a eliminat progresiv din sânul său formele animale și să ne gândim că pe vremea foarte îndepărtată când Soarele era încă unit cu Pământul omul exista deja sub o formă spirituală, subtilă, în întregime eterică. Atunci când Soarele s-a despărțit de Pământ omul a eliminat speciile animale rămase în urmă, adică cele care erau încă în stadiul Soare-Pământ dinainte de despărțire. Aceste ființe, care evoluaseră în forme animale pe un Pământ unit încă cu Soarele și cu entitățile solare, au dat naștere apoi unor animale foarte diferite de ceea ce erau ele atunci, căci durata evoluției a fost imensă. Cu toate acestea se poate găsi, printre formele animale care ne înconjoară astăzi, o formă caracteristică amintindu-le pe cele care au rămas în urmă atunci când Soarele a părăsit Pământul, și aceasta este forma Peștelui.

Peștele este forma de viață care a rămas pe Pământ atunci când acesta a devenit de sine stătător, forma de viață care a păstrat în sine ultimele ecouri ale forțelor solare. Pământul era locuit atunci de aceste ființe care au trecut apoi prin numeroase împrejurări, dar care au fost primele contururi materiale ale ființei umane, în epoca în care Soarele a părăsit Pământul.

Putem zice că, în lumea exterioară, un animal, Peștele, ne amintește de propria noastră despărțire de Soarele fizic, ne amintește că odinioară am aparținut Soarelui. Dar apoi Soarele s-a îndepărtat. A acționat din afara Pământului. A transformat omenirea pământeană. Atunci s-a stabilit sub influența sa ritmul pe care îl numim alternanța dintre starea de veghe și somn.

Această alternanță a fost corelată cu faptul că omul era acum mai legat de *Eul* său. În timpul

somnului, slăbea legătura eului și a corpului astral cu corpul fizic și cu cel eteric. Să analizăm mai îndeaproape această alternanță.

Știm că relația dintre cele patru părți care alcătuiesc ființa umană în stare de veghe este de echilibru. Mai demult, atunci când omul adormea, deoarece nu posedea un *Eu*, o parte a corpului său eteric evada împreună cu corpul astral. El intra într-o stare care nu era exact de somn, dar care totuși poate fi considerată similară somnului. În prezent, omul adormit are valoarea unei ființe vegetale. Planta dispune de o stare de conștiință analoagă cu cea a unui om adormit, reprezentat prin corpul său fizic și cel eteric. Partea spirituală, corpul astral și Eul, în cazul unui om normal, nu dispune la rândul ei decât tot de o stare de conștiință vegetală - omul care doarme nu este conștient de ceea ce îl înconjoară. În vechime, starea de conștiință a corpului astral evadat în timpul somnului era mai clară. Cel care dormea își dădea seama vag că intră în lumea spirituală.

Să mai avem în vedere și faptul că, înainte de desprinderea Soarelui, omul se găsea supus în întregime influenței și dominanței forțelor fizice și spirituale ale acestui astru. După despărțire, influența solară asupra omului are un caracter variabil, în funcție de poziția acestui astru și de incidența razelor Soarelui. Or, în timpurile acelea, Soarele exercita o influență specială. Ochiul fizic nu putea să-l perceapă; lumina Soarelui nu putea străbate atmosfera compactă de atunci. Dar când, în timpul somnului, corpul eteric și cel astral evadau, se eliberau de corpul fizic, acestea primeau puternice influențe emane de forțele spirituale ale Soarelui. La început, omul nu percepea aceste influențe, nu era încă pregătit pentru aceasta. Dar, mai târziu, o anumită intervenție spirituală i-a dat capacitatea de a le percepe, de a recunoaște radiatia spirituală a astrului solar.

Care a fost această intervenție care l-a pus pe om în contact conștient cu entitățile solare a căror reședință se îndepărtase de Pământ? În ce moment li s-a acordat oamenilor capacitatea de a percepe acele entități?

Știm că forțele spirituale s-au revărsat treptat pe Pământ. Momentul capital și decisiv când omului i-a fost dată capacitatea de a primi pe deplin conștient nu numai radiația fizică a Soarelui, ci și forțele sale spirituale l-a constituit venirea lui Christos pe Pământ.

Putem să spunem că a existat un moment când omul s-a despărțit fizic de Soare. Peștele evocă acel moment. El ne aminteste cum era viața noastră înainte ca ea să fie abandonată de către Soare și de înaltele entități solare aflate sub conducerea lui Christos. Oamenii s-au maturizat treptat până când au ajuns să poată primi forța acestui mare spirit solar, așa cum mai înainte primeau efectele fizice ale Soarelui. Forța spirituală a Soarelui s-a manifestat atunci pe Pământ ca un fapt real, în aceeași măsură cu efectele fizice. Ce amintire au putut evoca inițiatii atunci când a apărut Christos? Amintirea vechii patrii solare, iar simbolul care evoca acea veche patrie era desigur simbolul Peștelui.

De aceea, atunci când vedem simbolul Peștelui în catacombe, putem să-l interpretăm ca un semn autentic prin care inițiatii rememorează cursul evoluției. Iar discipolul din primele veacuri creștine, văzând pretutindeni semnul acesta, resimțea o emoție amestecată cu respect și groază; învățătura inițiatilor, care ajungea la urechile lui, îl transporta spiritual la misterele sacre ale Palestinei, dar în același timp îl purta în urmă, făcându-l să întrezărească etapele grandioase ale evoluției Pământului. Iată ce se învăța în locurile de inițiere, și simbolul Peștelui, ca și alte simboluri, erau expresia acestor mistere. Prezența sa pe pereții catacombelor evocă epoci dispărute cu aceeași certitudine ca și prezența unei impresiuni vegetale fosile care evocă pentru geolog vremurile trecute. Ca și impresiunea fosilă, simbolul Peștelui nu a apărut de la sine; el este amprenta învățăturii care se transmitea prin Misterii. Nu a apărut dintr-odată. A existat în școli oculte înainte de venirea lui Christos; profeții Israelului fac aluzie la el și îl regăsim chiar și în Misteriile druidice. Peste tot are un rol legat

de prevestirea venirii lui Christos. Deci acest simbol încheie în el referiri la un moment capital al evoluției terestre.

Să ne continuăm analiza. A urmat epoca când Luna s-a despărțit de Pământ. Pământul rămăsese pentru un timp despărțit de Soare, dar unit încă cu Luna. Apoi Luna a părăsit la rândul ei Pământul și astfel cele trei astre au devenit distincte. Aceste evenimente cosmice au fost însoțite de mari catastrofe de tipul furtunilor. Omul fizic nu era încă prea evoluat. El și-a abandonat pur și simplu corpul, care se osificase și se întărise. Ca să înțelegem ce s-a întâmplat, să reținem în primul rând faptul că, prin despărțirea de Soare, Pământul a regresat în evoluția sa, deci condițiile s-au înrăutățit. Dar când s-a desprins și Luna, ducând cu ea elementele dăunătoare, Pământul a progresat iar, a devenit mai elevat.

Deci evoluția a fost ascendentă până la retragerea Soarelui, după care a urmat o perioadă descendentă în timpul căreia totul pe Pământ s-a înrăutățit. În sfârșit, după desprinderea Lunii, evoluția s-a redresat. Stadiul intermediar de care am vorbit a lăsat și el urme pe Pământ, dar desigur acestea au degenerat și nu mai au înfățișarea de altădată. Găsim și astăzi forma pe care o îmbrăcase ființa omenească înainte de desprinderea Lunii, înainte ca omul să posede un Eu. Entitatea animală care ne amintește, în oarecare măsură, cum era omul în punctul cel mai de jos al evoluției sale, în momentul când se cufundase cel mai mult în adâncurile vieții instinctive și pasionale, atunci când corpul său astral era accesibil pentru cele mai rele influențe, acea entitate în care s-a fixat amintirea celei mai rușinoase perioade străbătute de omenire pe această planetă, această entitate se regăsește astăzi, degenerată, sub chipul Șarpelui. Iată deci că și simbolul Șarpelui a rezultat din realitățile evoluției noastre.

Peștele și Șarpele ies la lumină din lumea enigmelor trecutului nostru. Și, așa cum un instinct natural ne face să ne bucurăm când vedem corpul strălucitor al unui pește străbătând cel mai pur, cel mai cast element, emanând o senzație de liniște, tot astfel un instinct natural, dacă nu a fost alterat, ne înfioară la vederea unui șarpe care se târăște pe pământ. Astfel de impresii sunt justificate; ele sunt amintiri inconștiente ale fazelor pe care noi înșine le-am parcurs. Omul, văzând formele atât de pline de viață și într-adevăr minunate, într-adevăr solare, ale peștilor mișcându-se în unde, își amintește de evoluția sa și de inocența sa trecută, de vremurile când cele mai bune spirite care dirijează evoluția tineau sub control destinul său. Dar omul care vede apropiindu-se o reptilă își amintește de o perioadă îngrozitoare din evoluția sa, perioadă când era pe punctul de a pieri. Ceea ce simte acum la vederea acestor animale se leagă de evenimente cosmice trecute. Astfel se poate înțelege ceea ce pare enigmatic; aceste sentimente apar cu tărie și claritate acolo unde omul nu a fost influențat de civilizație. Bineînțeles că teama de șarpe poate fi complet dominată datorită civilizației. Dar aceasta nu distruge în adâncul sufletului un instinct primitiv care provine dintr-o epocă îndepărtată a istoriei noastre, când omul se afla, din punct de vedere fizic, în stadiul de șarpe și când începeau să acționeze în el elemente spirituale care urmau să-l pregătească să devină liber, să-l pregătească să-l primească pe Christos în toată măreția și demnitatea sa, cu toate consecințele care decurg de aici.

Să ne punem întrebarea: care au fost acele elemente spirituale care l-au ajutat pe om să nu piară? Acestea au fost entitățile de care am mai vorbit: entitățile luciferice. Ele au intervenit în momentul de decadență maximă și l-au determinat pe om să se ridice iarăși spre înălțimi.

Deoarece entitățile solare nu mai puteau să acționeze, entitățile luciferice s-au jertfit, s-au dat pe sine pentru a putea să-i îndrume pe oameni. Ele s-au întrupat în mod straniu în mijlocul unor popoare de pe Pământ. Ca aspect exterior, ele aveau o înfățișare omenească. Chiar și spiritele cele mai elevate trebuie, în astfel de cazuri, să ia forme care sunt prezente deja pe Pământ. Acestea au luat deci înfățișarea pe care o aveau oamenii în acea vreme. Ele erau răătăitoare pe Pământ și știau că, deși ca înfățișare se asemănau cu oamenii, totuși patria lor era în ceruri, pe cele două planete intermediare, Venus și Mercur. Sufletele lor locuiau acolo

și ceea ce era mai bun în ei rămăsese acolo. Așa că până la urmă înfățișarea lor pământească nu era decât o iluzie.

Dar a fost nevoie să se folosească acest procedeu pentru a li se da oamenilor ce le trebuia: o direcție, o doctrină. Ei sunt cei pe care îi numim primii Învățători sau Inițiați ai omenirii. Asemănători ca înfățișare cu oamenii de atunci, erau însă înzestrați în forul lor interior cu înalte calități, care le dădeau posibilitatea să exercite o puternică influență asupra omenirii în general, dar îndeosebi asupra ființelor omenești mai evolute, în lăcașuri de învățătură, care au fost primele scoli ale Misteriilor. Au existat deci foarte multă vreme astfel de individualități care își aveau patria în ceruri și care se mișcau printre oameni. În vremea aceasta omul evolua, apropiindu-se de mijlocul epocii Atlantidei.

În prima jumătate a acestei epoci a început să se formeze structura omenească actuală și omul a început să capete conștiința de sine. Au existat ființe care se aflau pe treptele inferioare ale scării umane; acestea au dat naștere unor rase care au rămas în urmă. Alte ființe au rămas înzestrate cu elasticitatea necesară pentru a-și continua evoluția. În sfârșit, altele nu trăiau decât din timp în timp în corpuri omenești. Iată ce se întâmpla adesea în acele prime timpuri ale Atlantidei:

Să ne imaginăm un atlant din vechime, relativ foarte evoluat. În anumite situații era determinat să-și părăsească corpul fizic, care era încă foarte maleabil, și corpurile eteric și astral; atunci nucleul pur spiritual al ființei sale se retrăgea într-o lume superioară; mai târziu acest nucleu spiritual ajungea să anime un alt corp. Se întâmpla adesea ca cele trei corpuri - fizic, eteric și astral - să fie părăsite de bunăvoie cu mult înainte de moarte de nucleul lor spiritual. Aceste corpuri, în cazul în care aparținuseră unor individualități atlante superioare, erau de natură extrem de nobilă. Atunci în ele pătrundeau entități spirituale de ordin superior. Acest lucru se petrecea deseori în vremurile cele mai vechi ale Atlantidei. Entități care altfel nu ar fi putut să se încarneze pe Pământ foloseau acele învelișuri corporale foarte evolute. Așa au făcut Marii Învățători care au avut drept câmp de acțiune școlile de inițiere din Atlantida. Ei au exercitat o influență puternică prin mijloacele de care dispuneau în acele vremuri. Noaptea, când omul evada din corpul său fizic, el păstra un fel de clarviziune nedeșlășită. În timpul zilei contururile exterioare ale lucrurilor nu-i apăreau încă cu claritate. Deci nu exista o diferență atât de marcată ca în prezent între somn și starea de veghe. Iar omul putea să întâlnească pe Marii Învățători în două feluri, alternativ: ziua vedea înfățișarea lor omenească; noaptea îi vedea în natura lor spirituală. Dar el știa că ei sunt aceiași: în acest fel, înaltele entități coborâte de pe Venus și de pe Mercur erau zi și noapte în preajma oamenilor.

Amintirea lor s-a păstrat mai târziu în sufletele care continuau să se reîncarneze; sufletul popoarelor europene evoca aceste amintiri când se rosteau numele de Wotan, Thor ș.a. Aceste divinități nu erau creaturi imaginare, ci reminiscențe ale ființelor din Atlantida. Tot astfel grecii i-au avut pe Zeus, Apolo, Marte, care, la origine, evocau ființele pe care le cunoscuseră în Atlantida. În timp ce epoca egipteană își amintea de vechea Lemuria, Grecia păstra amintirea evenimentelor terestre care se desfășuraseră pe vechea Atlantidă.

Trebuie să avem clar în minte un lucru: fiecare dintre religiile antice fiind reînsuflețirea unei epoci anterioare, după un timp amintirile s-au epuizat; atunci a venit vremea să se manifeste ceva cu totul nou. Aceasta a fost epoca în care grecii și romanii au pierdut amintirile din Atlantida. Și, în același timp, epoca în care Christos a adus un impuls nou, un impuls esențial pentru evoluția terestră.

Am arătat deja care a fost acel impuls. Am spus că, după o perioadă îndelungată, în care entitățile luciferice au pregătit omenirea, Soarele nu s-a mai mărginit doar să lumineze Pământul. El a trimis, de asemenea, forțele sale interioare pe Pământ. Această epocă este

departe de a se fi sfârșit. De fapt ea este de-abia la începuturi. Căci abia cu venirea lui Christos a fost dat primul impuls în acest sens, iar razele Soarelui nu au mai fost pentru Pământ numai radiații pur fizice, ci au devenit radiații spirituale interiorizate. *Această lumină va deveni din ce în ce mai intensă, ea este în același timp lumină a Soarelui, lumină a Spiritului, lumină a lui Christos și va străluci în forul interior al omului tot așa cum în afară omul este scăldat de ea.*

Acesta va fi viitorul omului. El va vedea Soarele nu numai cu ochii trupului, va admira nu numai splendoarea lui, ci se va înălța la o contemplare spirituală a acestui astru. Un simț interior al Soarelui se va ivi în suflete. Și atunci, ele vor putea să înțeleagă pe deplin ființa care a coborât pe Pământ sub numele de Iisus Christos. Acest lucru se va face însă numai treptat, progresiv. Așa cum, în vremurile precreștine, omul înțelegea mesajul entităților spirituale vestitoare, care într-un anumit sens îl lăsaseră să scape din sânul lor pentru ca el să coboare în lumea fizică, tot astfel, de atunci înainte, omul va trebui să înțeleagă înalta entitate care s-a retras de pe Pământ *odată cu Soarele*. Omul trebuie să o regăsească, să o primească iarăși, dar de data aceasta ca pe o forță spirituală interioară. Această forță, care îi va da cel mai mare impuls pentru viitor, această forță pe care are datoria să o înțeleagă, este *forța lui Christos*.

Or pentru a înțelege forța aceasta a lui Christos este necesar ca un ansamblu de cunoștințe spirituale, de învățăminte, să acționeze ca semințe, ca germini spirituali. Ceea ce a fost dat Pământului și oamenilor de către principiul lui Christos se va înțelege din ce în ce mai bine prin intermediul Antroposofiei. Fiind înțeles, astfel, din ce în ce mai bine, marele impuls christic se va face tot mai puternic simțit în evoluția terestră. Omul are nevoie de acest impuls pentru a se ridica din adâncurile materiei în care a coborât cât s-a putut de mult. Are nevoie de el pentru a reveni în patria sa spirituală.

CONFERINȚA a VIII-a

Raporturile omului cu diferite corpuri cerești • Misiunea existenței terestre

Stuttgart, 4 august 1908

Ca să ne pregătim să înțelegem așa cum trebuie subiectul pe care îl vom urmări în următoarele conferințe, astăzi ne mai îndreptăm încă o dată privirile spre profunzimile Universului; vom reveni apoi la cercul strâmt al existenței noastre terestre directe. Aceasta ne va permite să ne reprezentăm corect accepțiunea pe care Știința Spirituală sau ocultismul o acordă celor trei termeni pe care i-am implicat: *Universul, Pământul și Omul*.

Ați remarcat, desigur, că în sens ocult nu putem în nici un caz să considerăm Universul ca un ansamblu pur material. Am văzut că diversele ființe cosmice, fazele de evoluție prin care a trecut succesiv Pământul sub numele de Saturn, Soare și Lună, starea actuală a sistemului nostru solar, cu polaritatea planetei Pământ și stelei solare, toate acestea sunt de fapt cu totul altceva decât materie propriu-zisă. Fiecare dintre acești aștri este de fapt, după cum v-am spus, scena de manifestare a unui grup de entități spirituale; alcătuirea materială a acestor aștri este până la urmă cea de care au nevoie entitățile respective.

Am văzut, de asemenea, că Soarele s-a desprins de Pământ pentru că el urma să devină sediul unor entități sublime care nu puteau întrebuința pentru a evolua decât substanțele cele mai subtile, în timp ce omului îi rămâneau pe Pământ substanțe mai palpabile. Dacă ne rotim privirile în imensitatea spațiului, nu vom găsi nicăieri un obiect pur material; totul este legat de spirit.

Am arătat, de asemenea, în ce măsură sunt legate de lumea spirituală diverse forme ale vieții

terestre. Pietrele, mineralele de pe Pământ, posedă un Eu situat la periferia lumii noastre. Plantele au un Eu în centrul globului pământesc; pe lângă aceasta o ființă astrală le înconjoară, am putea spune, făcându-le să ajungă la suprema lor manifestare: floarea. Astfel tot ce ne înconjoară este îmbibat de spirit și imaginea pe care o avem asupra lumii se prelungește datorită acestei concepții până la infinit. Să ne ridicăm privirile spre orice astru: astrul acela este modul de exprimare a entităților spirituale legate material de el. Omul poate să-și dezvolte în suflet unele facultăți aflate acum în stare latentă și să ajungă astfel să cunoască aceste ființe cosmice răspândite în Univers. Vom vedea deci acum care sunt relațiile omului cu diferiți astri.

Pe Pământ suntem înconjurați de minerale, de plante, de animale și de semenii noștri, oamenii. Pe lângă aceasta, știm că asupra condițiilor de viață de pe Pământ acționează înalte entități pe care le numim în accepțiunea creștinismului Îngerii, Arhangheli și Arhei sau Puteri cerești. Stim, de asemenea, că și alte entități se ocupă de Pământ, trimițând asupra lui forțe care pornesc de la Soare sau de la Lună. Ne punem următoarea întrebare: până la ce nivel putem să comparăm între ele planetele din sistemul nostru solar? Pentru a simplifica problema, să luăm în discuție ființele pe care le întâlnim, pe care le vedem cu ochii noștri, în stadiul de acum al omenirii, și să ne punem întrebarea: ce legătură este între mineralele, plantele, animalele care ne înconjoară și celelalte ființe din Univers?

Desigur, abordăm acest subiect numai din punctul de vedere al Științei Spirituale, adică din punctul de vedere al conștiinței clarvăzătoare pe care omul o poate dobândi dezvoltându-și unele forțe pe care deja le posedă; vom vorbi mai încolo și despre această dezvoltare.

Pentru moment să ne întrebăm dacă există și pe alte planete oameni ca și noi, la care să se poată ajunge prin cunoaștere, prin clarviziune. Nu, cunoașterea prin clarviziune nu găsește pe alte planete oameni ca cei de pe Pământ. Aceasta confirmă faptul că fiecare planetă, fiecare corp ceresc, își are rolul său, misiunea sa specială. Nimic nu se repetă în Univers; pe alte scene cosmice se desfășoară alte acțiuni. Pământul pe care ne aflăm acum a rezultat din cele trei stări planetare anterioare, numite și „înrupări” ale Pământului. Stadiul pe care îl parcurgem acum, stadiul de om, a fost deja parcurs, în vremea precedentelor înrupări ale Pământului, de alte entități. Îngerii, de exemplu, au parcurs acest stadiu pe vechea Lună. Alte spirite, Spiritele focului, l-au parcurs pe vechiul Soare, iar altele, Spiritele personalității, pe vechiul Saturn. Am putea trage concluzia greșită că pe aceste planete din trecut au existat oameni. Dar trebuie să ne aducem aminte că vechea Lună nu prezenta un corp mineral, că nu exista nici o rocă solidificată. Deci, ființele care realizau acolo etapa de om făceau aceasta în cu totul alte condiții decât noi. Numim faza de evoluție pe care o traversau etapa de om, dar ea nu semăna deloc cu cea de astăzi.

Tot așa, Spiritele focului au străbătut pe vechiul Soare etapa lor omenească în cu totul alte condiții. Căci vechiul Soare nu era alcătuit decât din substanță aeriană, gazoasă și spiritele respective nu puteau fi oameni în acel mediu decât cu condiția să nu aibă ca noi un corp compact, mușchi ș.a. În evoluția Pământului nostru nu se repetă nimic, fiecare moment are de îndeplinit rolul său în vasta economie a Universului.

Să analizăm puțin cum a evoluat Pământul nostru. Din punct de vedere ocult, el este mărginit strict la corpul ceresc locuit de oameni și pe care se realizează evoluția acestora. Această evoluție a devenit posibilă numai în momentul când Soarele și Luna s-au despărțit de Pământ și forțele terestre și-au găsit un echilibru între aceste două astre. Odinioară, pe vremea când Pământul era el însuși, ca să zicem așa, soare, Soarele și Pământul laolaltă evoluau simultan. Soarele era încă într-un stadiu planetar și era locuit de Spiritele focului. Dar mersul înaintea neîntrerupt al evoluției a dat posibilitatea Soarelui (adică unei părți din globul primitiv) să se ridice la o existență superioară. Aceasta s-a realizat în detrimentul corpului planetar rămas, Pământ și Lună laolaltă. Se întâmplă uneori în Univers ca pentru un timp corpurile unor

ființe să fie unite și să evolueze simultan, pentru ca apoi acestea să se despartă deoarece unul se ridică, accede în regiuni superioare ale existenței, în timp ce celălalt coboară spre străfunduri. Pentru ca unele entități să poată accede la o stare superioară, Soarele trebuia să se izoleze, să devină un astru de sine stătător, în stare să constituie un teren propice pentru evoluția acestor entități. Soarele s-a ridicat deci de la stadiul de planetă la cel de stea fixă: el provine dintr-o planetă. Ocultismul consideră Soarele o planetă evoluată.

Am arătat ieri că pentru un timp omul a trăit pe Pământ fără forțele spirituale ale Soarelui și că venirea lui Christos a dat posibilitatea acestor forțe să-și găsească loc printre noi. Prin încorporarea lui Christos în viața terestră, omul a ajuns, datorită principiului chistic, la o maturitate tot mai mare. Însă aspectul material al unei planete depinde de entitățile care evoluează pe suprafața ei. Și așa cum Soarele a devenit ceea ce este astăzi datorită faptului că a ales substanțele cele mai subtile, singurele pe care le puteau utiliza entitățile sale, tot așa și Pământul se va transforma și substanțele terestre vor deveni cele potrivite pentru demnitatea viitoare a omului și a celorlalte ființe pe care omul le implică în această evoluție. Căci omul, devenit mai puternic, va atrage spre sine și alte ființe terestre. Ce se va întâmpla atunci? Omul, pătrunzându-se din ce în ce mai profund de principiul chistic, primind în sine înalte energii solare care au coborât pe Pământ împreună cu Christos, va deveni el însuși din ce în ce mai apropiat de Christos și va radia din sine însuși acest principiu și aceste forțe străbătând globul pământesc.

Dar ce este principiul lui Christos? Vom încerca să ne dăm seama. Mai întâi trebuie să știm care este misiunea existenței noastre terestre pentru a putea să definim această misiune și să-i dăm un nume. Care este misiunea Pământului nostru? Și care a fost misiunea Lunii vechi care a precedat Pământul? Când ne îndreptăm privirea spirituală până în vremurile de început ale acelei Luni, vedem că entitățile care o locuiau, precursorii ființelor terestre de acum, posedau multe facultăți, dar că le lipsea ceva, ceva ce, dimpotrivă, pe Pământul de acum se află peste tot. Forțele de pe Luna veche, forțele care acționau la începuturile evoluției sale, erau încă forțe *lipsite de înțelepciune*. Nicăieri la începuturile evoluției lunare nu se poate observa o armonie a diverselor activități, un ansamblu care să poată fi numit înțelepciune. Vedem apoi entități care acționau atunci la periferia Lunii intervenind din afară asupra ființelor lunare și încorporându-le treptat această înțelepciune. De aceea numim Luna *Planeta înțelepciunii*.

Atunci când s-a terminat evoluția acelei planete, toate lucrurile fuseseră pătrunse de înțelepciune. Atunci lumea lunară a trecut printr-o stare intermediară numită somn cosmic, apoi a reapărut sub forma lumii pământene. Ființele care au ieșit atunci din somnul cosmic, sau Pralaya, aduceau cu ele din vechea Lună comori de înțelepciune. De aici decurge faptul că înțelepciunea se află în tot ce există pe Pământ; ea a fost inoculată dinainte în natura lucrurilor. Putem vedea această înțelepciune prezentă peste tot în jurul nostru în ființele care ne înconjoară, căci ele sunt urmașele evoluției lunare.

Priviți o floare oarecare: cu cât o examinați mai mult, cu atât vi se va părea mai minunată, veți vedea că cele mai mici părțicele ale ei sunt organizate după o concepție profund înțeleaptă. Luați o bucată de os de la șoldul omului; veți vedea cu câtă înțelepciune s-a realizat un echilibru de forțe în acest punct al corpului pentru a susține greutatea trunchiului. Știința inginerilor noștri nu ar fi în stare să imite această structură minunată, de exemplu la construirea unui pod. Astfel înțelepciunea perfectă rezidă în toate organele omului și în fiecare detaliu al Universului. La început, pe Pământ, omul nu a făcut altceva decât să beneficieze de această înțelepciune fără să o înțeleagă; treptat el a învățat din ceea ce îl înconjură să recunoască înțelepciunea existentă în propriul său organism, înțelepciunea microcosmică. Înțelepciunea se află la baza lucrurilor pământești și a tuturor funcțiilor involuntare ale omului. În școli este admirată, prin studiul istoriei, înțelepciunea omenească, iar prin studiul tehnologic sunt laudate invențiile și descoperirile făcute de om. Se arată, de

exemplu, că în epoca modernă oamenii au descoperit meșteșugul de a fabrica hârtie. Inteligența omenească a ajuns până aici... dar viespile produceau de mult hârtie, o fabricaseră cu mult înaintea omului! Desigur, o viespe izolată nu este în stare să facă aceasta, dar sufletul-grup al viespilor construiește cuibul lor dintr-un material produs de ele care seamănă foarte bine cu hârtia noastră; acest suflet-grup a ajuns de mult la punctul unde ajunge treptat inteligența omenească. Această înțelepciune care rezidă în ființele terestre nu a fost încorporată în ele decât progresiv pe vechea Lună; ea a trebuit să se lupte cu forțe adverse, apoi, la sfârșit, vechea Lună a transmis Pământului germenii unor ființe în care fusese depusă această înțelepciune mai înainte ca ea să ia amploare.

Ce element spiritual este sădit în același fel în ființele care se află acum într-un proces de evoluție pe Pământ? Acest element care trebuie să fie inoculat planetei noastre este dragostea. Pământul nostru este planeta dragostei. Această evoluție în spiritul dragostei a început deja: dragostea a fost transmisă picătură cu picătură, în forme inferioare, în ființele pământene. Aceasta s-a petrecut în epoca lemuriană, când a prins contur Eul omului; atunci sexele s-au separat. Dragostea și-a făcut apariția în forme inferioare și întreaga evoluție ulterioară tinde la înnobilarea, spiritualizarea acestui principiu vital. Așa cum pe Lună s-a revărsat în ființe înțelepciunea, rolul Pământului nostru va fi îndeplinit atunci când dragostea va sta la temelie tuturor ființelor.

Să aruncăm o scurtă privire asupra viitoarei existențe planetare, asupra lumii care o va înlocui pe a noastră: viitorul Jupiter. Când pe Jupiter vor reapărea ființele care au evoluat pe Pământ, ele vor îndrepta în jur privirea lor spirituală. Și așa cum inteligența noastră admiră înțelepciunea prezentă pretutindeni în pietre, plante, animale, în întregul Univers, aspiră această inteligență pentru a se hrăni cu ea și a obține o înțelepciune similară, tot astfel, locuitorii de pe viitorul Jupiter își vor putea îndrepta privirea spirituală spre lumea înconjurătoare, de unde va emana pentru ei o mireasmă intensă de dragoste, căci pe Pământ dragostea va fi sădită în toate lucrurile. Pe Pământ noi analizăm creația și suntem modelați de înțelepciunea care se manifestă în ea. În același fel, ființele de pe Jupiter vor fi modelate de emanațiile de dragoste care se vor degaja din tot ce a fost creat.

Această dragoste, pe care Pământul este însărcinat să o formeze, nu poate să apară decât dacă *Eurile* de pe Pământ se separă pentru ca să se confrunte liber, așa cum am arătat într-o conferință anterioară. Pentru aceasta este nevoie neapărat ca ființele să nu mai fie legate numai prin sufletul-grup, ci ele trebuie să intre în raporturi directe unele cu altele; doar așa se dezvoltă dragostea adevărată. Acolo unde *Eurile* sunt legate între ele prin sufletul-grup nu se manifestă o dragoste adevărată. Trebuie ca o ființă să fie despărțită de alta pentru a putea să-i ofere dragostea ca un dar liber. Datorită separării ființelor, așa cum s-a produs în regnul uman, unde fiecare ființă se opune altora ca o unitate independentă, a devenit posibilă dragostea; este un dar spontan al unui *Eu* către altul.

Deci, pe Pământ individualismul a luat amploare tot mai mare, ducând la o nouă uniune a indivizilor. Să ne imaginăm membrii unui grup legați între ei în sufletul-grup. Sufletul-grup îi conduce, comandă întreaga lor conduită. Ar putea cineva să spună că inima iubește stomacul? Nu, inima este legată de stomac prin entitatea interioară care le menține unitatea. Tot așa grupurile animale sunt legate într-o viață psihică comună, și comportarea lor este dictată de înțelepciunea sufletului colectiv. Doar atunci când acest suflet colectiv este dominat, depășit, când fiecare *Eu* este independent de alte *Euri*, simpatia dragostei se poate înfirișa liber de la un *ins* la altul.

Omul a trebuit să fie pregătit treptat pentru realizarea acestei misiuni. Un fel de pregătire pentru dragoste i-a fost dată înainte de a se individualiza complet. Entitățile conducătoare i-au adunat pe oameni în grupuri bazate pe legături de sânge, și oamenii se iubeau în măsura în care erau condiționați de aceste legături. Omenirea a parcurs astfel o îndelungată perioadă de

pregătire. Am văzut că acel fel de dragoste nu era un dar liber, ci efectul pecetei de înțelepciune. Spiritele luciferice au acționat în epoca aceea opunând puterea lor eliberatoare forțelor unificatoare care încheau triburile și popoarele. Toate instinctele de independență primite atunci de oameni se datorează Spiritelor luciferice.

Omul a acumulat astfel progresiv aptitudinile necesare pentru a dezvolta sentimentul de dragoste în toată plenitudinea sa, pentru a primi principiul chistic, a cărui natură profundă este exprimată de cuvintele: „Cel care nu-și va părăsi tatăl, mama, fiul și fiica, cel care nu-și va lua crucea și nu mă va urma, acela nu este vrednic de mine”. Aceste cuvinte nu trebuie luate în sens literal, ci trebuie să înțelegem că vechea comunitate de sânge a fost înlocuită de principiul chistic, s-au ivit forme noi de comunitate. Aceste noi forme de dragoste unesc un suflet de altul, o ființă umană de alta, fără să țină seama de nici o bază materială.

Christos a dat impulsul datorită căruia o ființă omenească poate iubi o altă ființă omenească. Și ca efect al acestui impuls omeneșul se va spiritualiza prin dragoste. Dragostea va deveni tot mai mult de domeniul sufletului și al spiritului. Prin aceasta omul va antrena în ascensiunea sa ființele inferioare care sunt însoțitoarele lui pe Pământ, el va transforma profund Pământul. Într-un viitor extrem de îndepărtat întreaga materie care alcătuiește Pământul va fi transformată prin acțiunea omului, și acest trup al Pământului, transfigurat, va fi iarăși vrednic să se unească cu Soarele. *Astfel Christos, care este Soarele spiritual, a dat impulsul necesar ca Pământul și Soarele să se unească din nou într-o zi într-un singur corp cosmic.*

Cursul evoluției universului este următorul: mai întâi Soarele s-a despărțit corporal de Pământ, apoi Pământului i-a fost dat puternicul impuls al principiului chistic care îl duce spre o nouă uniune cu Soarele, spre un nivel superior al existenței. Am văzut mai sus că numai Pământul nostru poate adăposti ființe omenești având o astfel de misiune. Doar pe Pământ putem întâlni oameni propriu-ziși, căci numai Pământul dispune de condițiile necesare pentru dezvoltarea lor.

Dar situația este aceeași și în privința celorlalte regnuri de pe Pământ? Să avem în vedere în primul rând regnul vegetal. Când privirea clarvăzătoare străbate Universul și urmărește planetele care aparțin sistemului nostru solar, ea întâlnește o lume vegetală pe fiecare din aceste planete legate de Soare, o lume vegetală analoagă din toate punctele de vedere cu a noastră. Lumea plantelor există deci în tot sistemul solar, aparține întregului sistem, și fiecare astru din acest sistem este acoperit de plante.

Dacă avem în vedere natura ocultă a lucrurilor, putem spune, de asemenea, că fiecare planetă este populată de un fel propriu de umanitate. Dar, de la prima vedere, se constată o înrudire strânsă între plantă și Soare. Existența vegetală este în mod evident legată foarte strâns de existența Soarelui și a tuturor planetelor care alcătuiesc sistemul solar. Să ne ducem cu gândul la vremurile în care Pământul era încă acea planetă-soare de care am vorbit. Știm că pe atunci omul era alcătuit numai dintr-un corp fizic și un corp eteric; străbătea prin urmare stadiul de evoluție vegetal având valoarea unei plante; era în starea în care se găsește astăzi lumea vegetală. Aceasta este alcătuită într-adevăr din ființe care posedă numai un corp fizic și un corp eteric. Aceste ființe - plantele de acum - sunt în realitate ființe care au rămas credincioase Soarelui și care arată clar cât de mult îi aparțin. Să contemplăm o plantă în lumina ideilor înțelepciunii rosicrucienilor. Vedem că această plantă este legată de sol prin rădăcină, organ pe care îl îndreaptă spre centrul pământului, spre Eul vegetal, și vedem cum își înalță spre Soare organele de reproducere, primind în deplină castitate raza solară pură. Să privim apoi omul. E ușor să ni-l imaginăm ca pe o plantă în poziție răsturnată. Dacă așezăm planta exact invers față de poziția ei normală, obținem omul. Organele lui de reproducere se îndreaptă spre Pământ, iar rădăcina lui se înalță spre spațiul cosmic. Animalul are o situație intermediară. De aici acest aforism spiritual: Când sufletul lumii s-a întrupat în diferitele sale

regnuri, el a străbătut planta, animalul și omul. Platon exprimă acest adevăr în câteva cuvinte sublimе: *Sufletul lumii este răstignit pe trupul lumii*.

Omul a parcurs în trecut etapa vegetală, orientată spre centrul Pământului. Animalul își menține coloana vertebrală într-o poziție orizontală. Omul reprezintă imaginea inversă plantei; astfel apare *crucea*. Sufletul lumii este crucificat, și acesta este sensul esoteric cel mai profund al simbolului crucii. Planta actuală este deci o ființă care aspiră spre Soare, care în anumită măsură a rămas legată de Soare. De aceea ea a păstrat orientarea sa primară, opusă poziției omului. Forțele animale au variat în anumită măsură, dar parțial s-au menținut în cursul diferitelor stări planetare; și din acest punct de vedere animalul se situează la mijloc, între om și plantă.

Să trecem acum la regnul mineral. Forma cristalelor are ceva ce depășește posibilitățile sistemului solar și ne duce cu gândul departe în spațiul cosmic. Forțele pe care le întrezărim în alcătuirea mineralelor sunt forțele exterioare sistemului solar. Când contemplăm aspectele lumii minerale, în special stările în care substanța minerală ajunge la transparență, este translucidă, avem presentimentul forțelor care acționează în Universul vast, mult dincolo de sistemul nostru solar. Mineralul, care în prezent este primul fundament al existenței noastre, ființa cea mai abstractă, cea care îmbracă formele cele mai puțin determinate, se bucură de o existență universală. Dimpotrivă, cu cât ființele sunt mai avansate, cu atât sunt mai strict adaptate la sistemul nostru solar.

Ne vom pune aceeași întrebare și în privința omului. Dacă omul n-ar fi adaptat decât la forțele care acționează pe Pământ, el ar fi condamnat să nu existe decât aici. Niciodată nu ar putea să devină un cetățean al Universului, niciodată nu ar reuși să aibă nici cea mai vagă idee asupra ființelor și lucrurilor care sunt mai presus de Pământ. În realitate, prin structura sa trupească, omul este într-adevăr legat de Pământ, dar are în el forțe superioare care îl fac să participe la însăși esența entităților spirituale cu care este în legătură Pământul. Omul este înlănțuit de Pământ și existența lui este mărginită la acest spațiu datorită caracterului său corporal. Germenii forțelor spirituale care se află în om îi deschid însă calea spre ceea ce este mai presus de lumea pământească.

Și în acest caz, trebuie să discernem diferitele tipuri de forțe. Pentru a vedea lucrurile mai clar, să vorbim la început numai despre forțele care pot fi ușor clasificate. În primul rând, este forța pe care am văzut-o născându-se în epoca Atlantidei. Am văzut că la început omul era înzestrat cu o conștiință prin imagini. Doar mai târziu el a putut percepe lucrurile exterioare prin conștiința numită obiectivă.

Această conștiință obiectivă, prin care avem astăzi posibilitatea să percepem lumea simțurilor și să vedem culorile, să auzim sunetele, să pipăim și să gustăm, s-a dezvoltat treptat, cum am mai spus, pornind de la un rudiment de organ senzorial, care era la început o sursă de lumină - glanda pineală. Această conștiință este pur terestră. Percepțiile senzoriale de care depinde nu se găsesc decât pe Pământ. Oricât ar părea de ciudat, toate senzațiile noastre, cele care ne arată lumea în culori diferite, cele care fac să ne sune în urechi muzica, toate acestea nu există decât ca urmare a existenței terestre. Dacă ați putea vedea ființele de pe alte planete, v-ar fi imposibil să vă înțelegeți direct cu ele. Dacă le-ați vorbi despre culoarea roșie, ele nu ar ști despre ce este vorba. Într-adevăr; ele au pe planetele lor alte mijloace de a percepe obiectele și entitățile. Ceea ce numim percepție senzorială este ceva ce nu poate fi utilizat decât pe Pământul nostru.

Dar, am văzut că percepția senzorială, înainte de a se diferenția, era strâns legată de funcția de reproducere. Ca și forma noastră de percepție, forma noastră de procreație, așa cum este ea în zilele noastre, este terestră, adaptată în mod special acestei existențe planetare. Scopul ei este să pună bazele a ceea ce este chiar țelul misiunii terestre: dragostea. Căci dragostea se

dezvoltă pe acest Pământ. Capacitatea de procreare a omului de acum este deci de asemenea strict și exclusiv terestră; nu acționează decât pe Pământ.

Să urmărim și altă forță. Să luăm un obiect sesizabil. Cât timp ne ațintim privirea asupra lui, știm că suntem în corespondență cu acel obiect, că el acționează asupra noastră. Privim apoi în altă parte păstrând în minte reprezentarea acelui obiect. Obiectul nu mai este în fața noastră, dar imaginea lui rămâne în noi. Dacă omul nu ar avea capacitatea să rețină astfel imaginile, el ar fi cu totul altul; lucrurile ar dispărea complet din mintea lui de cum și-ar lua privirea de la ele. În această situație, el nu ar mai avea nici o posibilitate să stabilească o legătură între el însuși și calitățile ființelor. Această capacitate pe care o are omul de a-și reprezenta un lucru chiar atunci când nu-l mai percepe, exista și pe vechea Lună și este capacitatea care îi dă posibilitatea să vadă lumea exterioară sub forma unor imagini. Pe atunci; el nu putea să perceapă obiectele exterioare, ca astăzi, dar când se apropia de ceva, în el apărea o imagine astrală, un vis, care îl punea în legătură cu acel lucru. Conștiința sa era alcătuită din imagini, în timp ce acum imaginea se formează după ce omul a venit în contact cu obiectul respectiv. Imaginile-amintiri pe care le avem sunt un ultim vestigiu al conștiinței în imagini de altădată. De aceea valoarea lor depășește cu mult pe cea a simplei percepții a obiectelor exterioare. După ce am perceput mai multe obiecte, le reunim într-un concept comun. Există multe bucăți de cretă pe care le reunim în noțiunea generală de „cretă”. Astfel, omul ajunge să formeze concepte generale care nu corespund unui obiect exterior. El are darul de a elabora reprezentări interioare.

Abordând locuitorii altor planete cu ajutorul acestei elaborări interioare, al acestei reprezentări separate a obiectelor, ne putem deja înțelege mai bine cu aceste ființe cărora Pământul le este străin. Conștiința în imagini pe care o posedă omul înainte de a putea percepe lucrurile exterioare, și care era o clarviziune nedeslușită, este în mare măsură analoagă cu „conștiința imaginativă” care se va dezvolta în viitor, și ea nu se limitează numai la obiecte pur terestre. Atunci când omul reușește să obțină datorită învățaturii oculte, când nu se mai mărginește numai la perceperea obiectelor exterioare, ci, de exemplu, la apropierea unuia dintre semenii săi vede cum strălucește „aura” acestuia, când sesizează prin imagini orice element spiritual și însuflețit care îl înconjoară, când viața din Univers îi apare sub formă de simboluri vii, atunci el are puterea să se unească în mod conștient cu alte entități care populează lumile planetare.

Există însă și un nivel mai elevat al stării de conștiință umană. Omul îl posedă în mod confuz în timpul Soarelui vechi și mai păstrează încă, în timpul somnului, o rămășiță foarte vagă a acestui nivel de conștiință, cel al somnului profund. Omul, când doarme, și când nu visează, nu este complet lipsit de conștiință; nici planta nu este lipsită complet de conștiință; dar nivelul ei de conștiință, care este în timpul zilei similar cu cel al omului din timpul somnului profund, pare foarte scăzut. Obiectele nu sunt sesizate, ele scapă din vedere, nu pot fi ținute sub ochi. Dar omul poate să-și dezvolte unele facultăți care îi permit să perceapă, în această stare de somn profund, lumea înconjurătoare. Conștiința pe care o obține atunci este superioară conștiinței imaginative, este conștiința pe care planta o posedă în chip ascuns. Să te ridici la conștiința plantei, dar pe care să o luminezi cu lumina Eului, să o posezi în plină claritate a spiritului, este ceea ce se numește în învățătura ocultă treapta de „*Inspirație*”, de „*conștiință inspirată*”. Aceasta nu cuprinde numai imagini. Ceea ce emană din lucruri și din ființe, capătă un nou caracter atunci când pătrunde în conștiința inspirată. Ceea ce este propriu acestei conștiințe inspirate este că ea are un caracter muzical, sonor. Omul care se bucură de ea pătrunde într-un univers de sunete spirituale.

Pitagora evoca această experiență atunci când vorbea despre „armonia sferelor”. Întregul Univers se exprimă prin sunete, și atunci când omul adoarme seara, când corpul său astral și Eul său se eliberează, armoniile și melodile muzicii lumilor străbat acest corp astral eliberat. Acesta se află atunci ca într-un leagăn, în existența sa spirituală normală, și muzica lumilor îi

transmite forțele de care are nevoie pentru a reface forțele uzate ale celui adormit. De fapt, noaptea omul se scaldă în armonia sferelor și datorită influenței reparatoare a sonorităților universale el se simte a doua zi în zori dotat cu forțe noi. Atunci când omul realizează în mod conștient acest salt, el posedă o conștiință inspirată care îi permite să perceapă tot ce se află în sistemul nostru solar.

Să recapitulăm. Prin capacitatea sa curentă de reprezentare, omul nu are acces decât la lucrurile de pe Pământ. Prin *imaginatie* el devine apt să intre în corespondență cu entități de pe diferite planete; prin *Inspirație* el se pune în legătură cu întregul sistem solar. Aceste lucruri au fost dintotdeauna cunoscute în unele cercuri. Goethe, care era un inițiat fără a fi conștient de aceasta, le știa. În *Faust*, în „Prologul în cer” - scenă care se petrece în lumea spirituală - el îi pune pe îngeri să zică:

*„Soarele răsună în străveche armonie
În corul frățesc al sferelor.”*

Ne dăm seama că el cunoștea misterul despre care am vorbit, și anume că realitățile spirituale dintr-un sistem solar se exprimă prin sunete și că omul care s-a înălțat până la nivelul inspirației învață să le cunoască. Goethe n-a scris acele versuri la întâmplare. El le menține și le repetă în partea a doua a lui Faust, în clipa când eroul său este transportat în lumea spirituală:

*„Deja ziua cea nouă care se naste
Răsună în urechile spiritului.”*

Urechile spiritului sunt urechile inițiatului care percepe armoniile celeste ale sistemului solar. Dacă ați putea percepe forțele solare care coboară asupra corpului plantelor, atunci când acestea se ivesc din Pământ, aceste corpuri de plante formate din rădăcină și frunze, terminate în partea de sus prin flori, în punctul unde lumea astrală le scaldă și forțele spirituale ale Soarelui le fecundează, dacă ați putea sesiza acele forțe, le-ați percepe ca pe o muzică cerească, pe care nu o pot auzi decât urechile spiritului. Sunetele spirituale pătrund în mod misterios în fiecare floare. Acesta este secretul plantei: fiecare floare este expresia sunetelor spirituale care au format-o și însuși fructul își primește prin aceasta caracterul său.

Armoniile solare sunt primite de plantă și acționează spiritual în ea. Poate că știți că în lumea materială pot fi generate forme prin sunete. Amintiți-vă experiența lui Chladni, prin care se obțin figuri în pulberea împrăștiată pe o tavă care este făcută să vibreze. Aceste figuri sunt expresia sunetelor care le-au determinat. Așa cum în experiența lui Chladni se poate spune că pulberea recepționează sunetul fizic, floarea și fructul plantelor primesc, absorb sonoritatea spirituală a Soarelui. Această sonoritate trece în mod misterios în sămânță, și când planta apare din sămânță, sonoritatea solară aspirată, primită anterior, este aceea care face să se ivească din nou, miraculos, forma vegetală.

Când conștiința clarvăzătoare se oprește asupra lumii vegetale care ne înconjoară, asupra florilor care alcătuiesc covorul ce acoperă fața Pământului, vede în ele efectul direct al Sunetului solar. Astfel, ceea ce a scris Goethe este profund adevărat: „Soarele răsună în străveche armonie” Dar este adevărat, de asemenea, că acest sunet solar coboară, scaldă Pământul, este absorbit de plante și re apare atunci când încolțește o sămânță. Formele plantelor constituie restituirea sonorităților solare în spațiul universal, este muzica sferelor reflectată de globul terestru. Prin aceasta există relații spirituale strânse de la o lume la alta, de la stea la planetă. Nu se pune problema să înțelegem numai ceea ce ne înconjoară în lumea fizică; trebuie și să ghicim, să presimțim cum se ridică inspirația până la Soare.

Dar există un nivel și mai ridicat al conștiinței. Îi putem spune, în sensul cel mai propriu al

cuvântului *Intuiție*. Prin intuiție omul pătrunde până în adâncul lucrurilor. Nu este numai o conștiință inspirată. Prin conștiința intuitivă omul pătrunde în ființe, în entități. El se identifică cu ele. Acest lucru îl duce mai departe decât până acum. Până unde îl poate duce pe om conștiința inspirată? Până în punctul unde el se simte unit cu planeta terestră, în centrul căruia se află *Eul* plantelor. Sesizând sunetul solar, el se unește cu entitatea planetară care este întrupată în centrul Pământului, el devine una cu planeta. Dar el se poate uni astfel cu orice entitate; în acest fel el accede la experiențe care depășesc cu mult sistemul solar. Privirea lui străbate până departe, trece de nivelul de conștiință al sistemului solar și accede în cel al conștiinței Universului. Intuiția te poartă astfel dincolo de toate sistemele solare distincte până în profunzimile Universului.

Astfel, regnul mineral, prin alcătuirea sa uniformă, ne oferă o trambulină spirituală care ne transportă mult dincolo de condițiile existenței noastre obișnuite. Corpul de astăzi al omului este fizic, terestru, dar omul se va ridica de la conștiința sa terestră curentă la conștiința planetară prin Imaginație, la conștiința Universului prin Intuiție.

Acesta este drumul omenirii, în măsura în care acest drum este legat cu cel al evoluției universale.

În conferința următoare, vom coborî din înălțimile la care ne-am ridicat astăzi și vom lua în considerare ce s-a petrecut pe Pământ în timpuri mai recente ale istoriei noastre: în epoca egipteană, în epoca greacă, până în vremurile moderne. Vom vedea cum se reflectă în individ, în concepțiile sale filosofice, în întreaga sa viață, într-un cuvânt, în microcosmos, ceea ce am încercat să vă fac să întrevedeți astăzi: vastele realități ale vieții lumilor.

CONFERINȚA a IX-a

Cucerirea planului fizic în civilizațiile de după Atlantida • Primul germen și înflorirea lui „Eu sunt” • Poporul ales

Stuttgart, 13 august 1908

Ne vom strădui acum să înțelegem orizontul spiritual în centrul căruia se află omul modern prin studierea originii acestuia. Am văzut deja în ce fel s-a dezvoltat omul, ajungând treptat să semene tot mai mult cu ceea ce este astăzi; această dezvoltare s-a petrecut de-a lungul unor perioade lungi de timp, perioada lemuriană și cea a Atlantidei. Astăzi vom porni de la perioada Atlantidei și vom înainta până în timpurile moderne, având în vedere subiectul pe care vrem să-l lămurim.

Aduceți-vă aminte că în prima parte a epocii Atlantidei omul nu vedea obiectele cu contururi atât de precise ca astăzi. Totul era mai mult sau mai puțin estompat. În schimb noaptea, când își părăsea corpul fizic, omul nu cădea ca astăzi într-un somn fără vise: el percepea entitățile spirituale în lumea lor proprie. Nu vom mai repeta ceea ce am spus despre entitățile spirituale care au căutat să se întrupeze în corpul atlanților și care au avut relații cu oamenii. Vom spune numai că în acele timpuri, de mult trecute, omul era convins, știa din experiență că mai sus de regnul uman, căruia îi aparținea, se aflau alte regnuri: cel al Îngerilor, cel al Arhanghelilor. Omul cunoștea aceste entități superioare pentru că le văzuse, am putea îndrăzni să spunem față în față, într-o comunicare spirituală, așa cum în lumea fizică un om se întâlnește față în față cu altul.

A venit apoi o vreme când starea de conștiință obiectivă a devenit din ce în ce mai lucidă. Ea acționa ziua, când omul era treaz. Noaptea, dimpotrivă, tenebre tot mai profunde îi învăluiau starea de conștiință. În acel moment a fost depus în el germenul Eului și al lui „*Eu sunt*”. Percepția exterioară care îi transmitea aspectul obiectelor i-a dat omului posibilitatea de

a dobândi forma actuală de conștiință de sine pe care trebuie s-o dezvolte din ce în ce mai mult.

Trebuie să ne dăm seama că în Univers totul se realizează treptat. Prin urmare, așa cum în regnul omenesc și în cel animal există toate treptele posibile, aceste diferite trepte există și în ierarhia entităților spirituale aflate mai presus de om. Entitățile din ierarhia îngerilor sunt foarte apropiate de om, pe când altele au un rang mai înalt, sublim. Dacă privirea noastră s-ar putea ridica până în lumile superioare, ar întâlni acolo toate treptele posibile. Pe vremuri, când oamenii se înălțau în timpul somnului în lumi superioare ducând cu ei o vagă stare de conștiință clarvăzătoare, entitățile spirituale erau, am putea spune, interesate de această prezență a oamenilor, aveau de câștigat ceva din contactul cu omul, care îi îmbogățea interior. Căci acele entități erau încă strâns legate de oameni. Ele îi inspirau, aveau influență asupra conștiinței imaginative încă obscure a acestora. Trebuie deci să ne imaginăm că omul din acele timpuri străvechi, evadat noaptea din învelișurile sale corporale, era întâmpinat de o entitate exterioară, de un întreg ansamblu de ierarhii spirituale. În fond, același lucru se întâmplă și acum, dar omul nu-și dă seama, pe când în trecut putea să sesizeze acest fapt printr-o clarviziune nedeșluită.

Am arătat deja că somnul nu este ceva inutil pentru omul de astăzi; somnul are de îndeplinit un rol important. În timpul zilei, omul își uzează continuu corpul fizic și corpul eteric. Viața pe care o duce când se trezește epuizează complet aceste două corpuri și oboseala pe care o resimte seara denotă pur și simplu această uzură datorată faptului că percepțiile lumii exterioare au pătruns în om pe calea corpului său astral, că el a fost năpădit de sentimente, de impulsuri, de suferințe, de tot felul de impresii. Tot ceea ce se petrece în suflet uzează în timpul zilei corpul nostru fizic și corpul eteric. După ce toată ziua am lucrat la distrugerea celor două corpuri, spre seară ne simțim obosiți. Însă în timpul nopții, în timp ce aceste două corpuri se odihnesc în așternut, corpul astral și Eul nu rămân în inactivitate. Noaptea, corpul astral își trimite forțele asupra celorlalte două corpuri, care sunt adormite. El lucrează la repararea a ceea ce a fost uzat și distrus. Acest lucru nu este posibil decât pentru că în acel moment corpul astral se găsește în altă lume care îl primește. Acea lume, care se întinde mai sus de lumea oamenilor, este a Îngerilor, Arhanghelilor și a altor ierarhii. Este ca un ocean de entități spirituale care înconjoară ființa omenească, și de care ziua omul este despărțit pentru că limitele corpului său și ale percepțiilor sale îl izolează în spațiu. Dar noaptea ne cufundăm în acel ocean de spirite din care corpul nostru astral își trage forțele de care are nevoie pentru a le insufla corpului fizic și celui eteric și pentru a reconstitui aceste corpuri.

În prezent omul nu cunoaște această parte a vieții sale, pe când odinioară, înzestrat cu o clarviziune nedeșluită, vedea cum se eliberează Eul și corpul său astral, cum sunt primite în împărăția cerurilor.

Vedem lucrurile în cu totul altă lumină când le privim din punctul de vedere al lumii fizice sau din punctul de vedere al acelei împărății sus-puse. Ne putem permite să spunem că zeii se îmbogățesc prin faptul că participă la viața oamenilor. Nu este prea ușor să ne însușim această idee, dar ea este indispensabilă pentru a avea o imagine corectă a legăturilor dintre om și Univers.

Spuneam mai înainte că Pământul este planeta dragostei; dragostea nu se va împlini cu adevărat decât pe Pământ. Se poate spune că dragostea este crescută, cultivată, pe Pământ. Participând la viața oamenilor, zeii învață să cunoască dragostea, deși pe de altă parte ei sunt cei care o dăruiesc oamenilor. Este greu să ne închipuim acest lucru. Dar este foarte posibil ca o ființă să reverse un dar într-o altă ființă și apoi să învețe de la acea ființă care este valoarea aceluia dar. Gândiți-vă la o persoană foarte bogată, care nu a cunoscut altceva decât bogăția și nu a simțit profunda mulțumire pe care o poate produce facerea de bine. Iată că acea persoană face un bine. Ea dăruiește ceva unui sărac. În sufletul săracului apare, ca

urmare a acestei acțiuni, un sentiment de recunoștință: acest sentiment este și el un dar pentru binefăcător, un dar care n-ar fi existat dacă bogatul nu ar fi făcut un bine. Dar persoana bogată nu a resimțit sentimentul de recunoștință, ea l-a provocat. Ea a determinat acest sentiment de recunoștință, dar nu-l poate percepe decât prin reflectarea sa în persoana în care l-a deșteptat.

La fel s-a întâmplat cu darul dragostei, care a fost revărsat în oameni de către zei. Zeii se află atât de sus încât au putut să aprindă flacăra dragostei în inima oamenilor, astfel încât oamenii au învățat să iubească, dar zeii nu cunosc realitatea dragostei, ei nu pot s-o cunoască decât datorită omului. Ei coboară din înălțimi, se cufundă în oceanul omenesc și simt acolo căldura dragostei. Da, zeii duc lipsă de ceva atunci când oamenii nu trăiesc în dragoste; putem spune că dragostea pe care o simt oamenii este ca o hrană pentru zei. Cu cât este mai multă dragoste pe Pământ, cu atât în ceruri se găsește mai multă hrană divină. Cu cât este mai puțină dragoste, cu atât sunt mai înfometați zeii. Adevărata ofrandă a oamenilor către zei este în realitate dragostea izvorâtă din inimile oamenilor care se înalță către cer.

Este de la sine înțeles că pe vremuri acest schimb dintre oameni și zei era cu totul altfel decât acum. Omul era în oarecare măsură conștient de acest schimb. Când a pierdut conștiința acestui fapt, când a pierdut capacitatea de a accede la unele entități spirituale, în același timp și acestea au pierdut capacitatea de a coborî și de a atinge cercul omenirii. În vremea Atlantidei omul a trăit alături de o serie de entități spirituale; pe măsură ce el n-a mai avut capacitatea să-și ridice privirile spre ele, o parte dintre aceste ființe divine au pierdut posibilitatea să simtă ceea ce omul le făcuse să simtă până atunci. Printre divinitățile Atlantidei s-au aflat ființe spirituale care atunci când acest continent a dispărut au fost literalmente private de hrana lor obișnuită, au suferit într-un fel de foame, pentru că nu mai găseau drumul spre oameni.

Să vedem cum a continuat evoluția sub acest aspect. Știm că într-o zonă învecinată cu Irlanda de astăzi se găsea un loc, o regiune, unde trăiau oamenii cei mai avansați din timpul Atlantidei. Acei oameni atinseseră o maturitate care le dădea posibilitatea să urmeze progresul evoluției. Ei s-au îndreptat spre est, populând întreaga Europă. Unii dintre ei au rămas împotmoliți într-o anumită etapă a evoluției, în timp ce alții au progresat. Cei mai avansați dintre aceștia au înaintat până către ținuturile Asiei Centrale, iar alții până în Africa. În acele regiuni au întâlnit populații care erau ultimele rămășițe ale vechii Atlantide și ale Lemuriei. S-au amestecat cu aceștia; din acest amestec au apărut formele hibride pe care le-au reprezentat în mod artistic grecii: tipul satirului, tipul lui Mercur, tipul lui Zeus.

Prin această migrare de la vest la est, starea de conștiință a omenirii se modifica tot mai mult. Oamenii care veneau din vest păstrasera resturi mai mult sau mai puțin estompate ale vechii clarviziuni, care s-au șters tot mai mult. Unii dintre ei pierduseră orice urmă a acesteia chiar înainte ca asupra Atlantidei să se abată catastrofa finală. Alții, care mai păstrau unele resturi, au făcut parte dintre cei care au migrat populând Asia, Europa și Africa. Peste tot s-au găsit printre ei unii care aveau capacitatea să arunce o privire în lumile spirituale când se aflau în anumite stări psihice, de exemplu, între somn și starea de veghe.

Wotan, de exemplu, a fost un personaj bine cunoscut de către atlanți. Toți atlanții avuseseră raporturi mai mult sau mai puțin directe cu el, aproape la fel cu cele pe care supușii unei împărății le au cu monarhul lor. Dar amintirea conștiinței a acestui fapt s-a pierdut tot mai mult. Însă în rândul popoarelor europene, mai precis printre strămoșii germanilor, erau mulți care cunoșteau încă o stare de clarviziune nedeșlășită intermediară între somn și veghe, și în acea stare ei intrau în legătură cu acel Wotan care exista în mod real în lumea spirituală, dar care fusese îngăduit de cerințele evoluției sale și nu mai putea să ajungă până la mulțimile omenești ca odinioară. Aceasta ne duce până în zorii timpurilor istorice, când încă mai domnea o clarviziune primitivă, naturală. Oamenii care au alcătuit atunci tot felul de istorisiri

privindu-i pe zei redau în aceste povestiri comoara propriei lor experiențe.

Să nu uităm că oamenii se aprofundau tot mai mult în lumea fizică, materială; ca urmare zeii pierdeau din ce în ce mai mult posibilitatea să păstreze legăturile cu ei. Treptat unii dintre zei nu au mai avut posibilitatea să comunice decât cu unii oameni aleși. Erau despărțiți astfel de oamenii obișnuiți, în mijlocul cărora nu mai puteau să coboare; nu puteau să aibă legături decât cu personalitățile care erau în stare să se ridice către ei printr-o disciplină specială, să iasă într-un fel în întâmpinarea lor.

Urmele încă vii ale clarviziunii străvechi s-au amestecat în mod ciudat cu procesele de inițiere și rezultatele acestei contopiri s-au fixat în conștiința popoarelor germanice, care le-au păstrat vreme îndelungată. În vremurile Atlantidei, oamenii își spuneau: „În timp ce dorm, când evadez din corpul fizic și din cel eteric, mă înalț în împărăția zeilor; în același fel, atunci când voi muri, mă voi înălța în această împărăție a zeilor. Îi cunosc bine și acolo sus îi voi regăsi”. Se considera o pedeapsă faptul de a fi după moarte lipsit un timp de posibilitatea de a-i vedea pe zei, de a fi exclus din comunitatea lor, pentru a parcurge un interval de probă sau de purificare, așa cum se întâmpla cu cei care se împotmoliseră în viața materială. Dimpotrivă, se considera că oamenii care știuseră să pună viața materială mai prejos de principiile spirituale intrau imediat după moarte în împărăția zeilor, cu care spiritul lor era deja familiarizat.

În concepția popoarelor care trăiau atunci în Europa era considerat desprins de preocupări materiale omul plin de curaj în luptă, războinicul care își afla moartea pe câmpul de bătaie, care prețuise onorurile războiului mai mult decât bunurile materiale. Există convingerea că un asemenea om se găsea chiar din clipa morții în prezența unei divinități. În schimb se considera că cel ce nu fusese vrednic să piară în luptă, cel care nu învățase să prețuiască o valoare spirituală mai mult decât viața materială avusese o moarte nedemnă. Se credea că acesta nu era destul de evoluat pentru a fi primit în lumea spirituală; trebuia să treacă printr-o perioadă de încercări. Legenda despre întâlnirea războinicului, la moarte, cu o Valkyrie este expresia modului cum gândeau acele popoare, este legată de ultimele amintiri ale clarviziunii străvechi. Erau îndreptățiți să considere că luptătorul căzut pe câmpul de luptă era întâmpinat de Valkyrii. Simbolismul inițiativ care se dezvoltase în Europa în acele timpuri îndepărtate era exact în stilul acestei legende. În alte ținuturi se înfiripaseră alte concepții. Dar pe meleagurile Europei curajul și forța personală erau considerate valori supreme.

Dar ceea ce se înțelegea pe bună dreptate prin termenul de inițiere era faptul că omului i se dădea posibilitatea să treacă încă din timpul vieții prin experiențele pe care în mod normal le-ar fi avut după moarte; să intre în contact direct, încă din viață, cu lumea spirituală. Dacă războinicul întâlnea Valkyria imediat după ce fusese ucis, era clar că omul care aspira la inițiere putea să o întâlnească chiar din timpul vieții pământești. Ultimul dintre acești eroi inițiați a fost, pentru o parte a Europei, Siegfried, a cărui figură legendară a rămas mult timp în memoria oamenilor. Tradiția spune că Siegfried s-a unit cu Valkyria chiar din timpul vieții. Acest exemplu ne arată acordul care exista între istoria individuală a unui om și principiul general al inițierii.

Să încercăm acum să pătrundem cu gândul în mentalitatea popoarelor care migraseră din vest spre est și se întinseseră în Europa. Erau în general destul de evoluți pentru a străbate noi stadii ale evoluției omenirii. Organismul lor nu se osificase; purtau în sine germinii viitorului. De altfel ei rămăseseră înzestrați cu urme destul de puternice de clarviziune. Popoarele africane aveau în mai mică măsură această capacitate. Populația cea mai avansată sălășluia în Asia, unde se stabilise de multă vreme, venind, de asemenea, dinspre vest; ea se ciocnise aici cu neamuri și mai vechi, în care se păstra o putere de clarviziune de origine mai îndepărtată. Deci, în Asia, în acele timpuri, a existat multă conștiință clarvăzătoare. Apoi, această mică colonie, alcătuită tocmai din oamenii cei mai avansați, proveniți din Atlantida,

s-a așezat în apropierea deșertului Gobi. Cine erau acei oameni? De ce îi numim „cei mai avansați”? Aceasta înseamnă că ei aveau cele mai puține posibilități de a vedea în lumea spirituală. Căci progresul consta tocmai în faptul că oamenii ieșeau din lumea spirituală coborau tot mai mult în lumea fizică. Acei oameni își spuneau: „Eram altădată în legătură cu lumea spirituală, dar acum nu mai suntem”.

În inima acelor oameni trăia părerea de rău că pierduseră lumea spirituală, nostalgia acelei lumi care li se părea mai prețioasă decât orice și din care fuseseră alungați.

În Europa condițiile erau cu totul altele: mulți oameni mai puteau în anumite împrejurări să vadă lumea spiritelor. În acele timpuri îndepărtate când în Europa se mai practica încă Misteriile, când inițiații, datorită dezvoltării lor oculte, se ridicau conștient în lumea spirituală și povesteau apoi că în acea lume exista o anume divinitate, că după moarte omul va avea acolo un rol sau altul, când ei enunțau toate aceste adevăruri sub formă de mituri, legende, evocări grandioase, oamenii îi înțelegeau deoarece și ei văzuseră în parte lumea despre care era vorba. Modul de viață și de locuire care exista atunci în această Europă primitivă permitea foarte bine neinițiaților să contemple, dacă nu zeii supremi, măcar lumea spirituală cea mai apropiată, și de aceea acești oameni erau credincioși. Lumile spirituale le erau încă familiare, pe jumătate cunoscute. Astfel ei aveau încă un sentiment deosebit privind caracterul lor omenesc, sentiment care lipsea altor popoare.

Să pătrundem cu gândul în conștiința vechilor europeni. Ei cu toții își spuneau: „Văd că am o legătură cu zeii, mă ridic până în împărăția zeilor”. Chiar prin aceasta, pe pământul Europei se dezvolta o conștiință puternică a personalității, o concepție foarte clară asupra valorii divine a Eului omenesc și mai ales un sentiment foarte puternic de libertate umană. Trebuie să înțelegem care era acea stare, căci această conștiință a personalității a fost adusă de populațiile europene atunci când, mai târziu, ele au coborât spre sud și s-au așezat în Grecia și Peninsula Italică.

Această conștiință a personalității o găsim deosebit de bine marcată la vechii etrusci. Chiar în arta lor, atât de originală, vedem afirmându-se un puternic sentiment al libertății. Etruscii au conservat acest sentiment pe baze în întregime spirituale. Acest popor, care popula Peninsula Italică înainte de înălțarea Imperiului Roman propriu-zis, avea ceva extrem de liberal, cu toată organizarea sa ierarhică; fiecare dintre orașele sale se străduia să-și păstreze libertatea, astfel că o legătură politică între orașe, așa cum s-a format mai târziu, li s-ar fi părut de neacceptat acelor etrusci de la început. Acest caracter liberal și individualist care s-a manifestat în peninsulele sudice a fost introdus acolo în felul despre care v-am vorbit mai înainte. Dar alți oameni emigraseră până în Asia și caracterul dominant al acestora era că lumile divine se retrăseseră din ei cât de mult era cu putință. În adâncul întunecat al lor, oamenii aceștia păstrasera însă ceva: „Eul”, „Eu sunt”, conștiința că posedă în acest „Eu sunt” centrul etern al ființei lor, coborât din însăși lumea spirituală; conștiința că toate imaginile care i se arătasera înainte nu formau decât, am putea spune, o amintire sacră și că toată forța lor se sprijinea pe acel punct central, etern, pe care îl păstrasera. Ei nu simțeau în toată plenitudinea acest „Eu sunt” - căci experiența totală a acestuia era rezervată timpurilor ce aveau să vină -, dar la cei dintre ei care erau mai avansați, adică coborâți cât mai jos, s-a format o stare de spirit ce poate fi caracterizată așa: „Trebuie să ne străduim ca mai presus de orice să păstrăm conștiința caracterului nostru divin, bazându-ne pe amintirile rămase în străfundul sufletelor noastre. Desigur, sufletul nostru a uitat imaginile divine pe care le avea în sine odinioară, dar vom putea regăsi drumul spre divinitate contemplând în forul nostru interior sentimentul Eului. Pe scurt, în aceste ființe omenești s-a dezvoltat conceptul unui Dumnezeu fără chip, fără formă, reprezentarea unei divinități care nu se manifestă într-o imagine exterioară, ci pe care trebuie să o cauți în adâncuri, în tine însuși. Această concepție, care are o vechime considerabilă în sânul neamurilor despre care am vorbit, este cea care,

mai târziu, într-o omenire mai evoluată, a dat naștere poruncii: „Să nu-ți faci vreo imagine a Dumnezeului tău".*

* „Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare a nici unui lucru din câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ, jos, și din câte sunt în apele de sub pământ." (Ieș. 20,4). (n. red.)

În vremuri foarte îndepărtate, Dumnezeu însuși era perceput ca o imagine. În prezent această imagine s-a retras în umbră, s-a ascuns. Și omul se străduia din toate puterile să-l regăsească pe Dumnezeu în *Eu*, unde El este fără formă, să-l facă să treacă în reprezentare și în gând, să conceapă și să resimtă o idee, o forță divină. Acest lucru nu era posibil din prima clipă; în prima etapă a civilizațiilor de după Atlantida, amintirea și părerile de rău pentru ceea ce se pierduse erau încă prea intense. Sufletul simțea că „poarta s-a închis". Nostalgia revenirii în lumile spirituale era prea puternică. Prima dintre civilizațiile care s-au format atunci era total impregnată de această nostalgie, de regretul după o lume spirituală pierdută și de aici înainte ascunsă; poporul i-a venerat pe inițiați ca pe niște zei și i-a implorat: „Lăsați-ne să luăm parte la viața acelei lumi pierdute". Sub influența acestor inițiali colonizarea Indiei a dus la întemeierea vechii civilizații hinduse, prevedice, civilizație minunată a cărei amintire provoacă un fior de respect sacru și ale cărei ecouri ultime se găsesc în Vede.

În acea perioadă nostalgia lumii spirituale pierdute era atât de mare, încât s-a încercat să se reia prin mijloace artificiale legătura pierdută cu zeii și cu spiritele.

Aspirația de a evada din lumea pământească în care se coborâseră a fost sentimentul cel mai intens al oamenilor din acea primă perioadă de după Atlantida. Ea a inspirat sufletele celor care au putut încă de pe atunci să se pună sub conducerea inițiaților, sfinții Rishi. Acele suflete încercau oarecum următorul sentiment: „Lumea pe care o vedem împrejurul nostru, lumea pe care am cucerit-o, lumea din planul fizic, nu este decât o iluzie. Ea nu are nici un preț, ea este *Maya*. Are valoare numai lumea care se ascunde dincolo de iluziile amăgitoare ale planului fizic". Astfel s-a dezvoltat sentimentul nonvalorii planului fizic, al necesității de a fugi de el și de a te întoarce în lumea spirituală. Acest sentiment a stat la baza acelei civilizații arhaice și trăsătura ei caracteristică a fost că omul pierdea prin aceasta sentimentul individual accentuat, pentru că se vedea surghiunit complet de lângă divinitate și ducea dorul acelei divinități. El încerca să se contopească cu divinul cu prețul ștergerii propriei personalități; el a preferat anihilarea valorii proprii a *Eului*, vieții pe care ar fi putut să o ducă în interiorul acestui *Eu*. Trebuie să înțelegem mai ales care a fost trăsătura dominantă a sufletului în acea civilizație veche, repulsia pe care o avea pentru tot ce era material. Omul care voia să regăsească divinul trebuia mai înainte de toate să se elibereze din legăturile simțurilor, să fugă departe de iluzie, de *Maya*.

Aceasta a fost prima dintre civilizațiile de după Atlantida. Dar scopul întregii perioade de după Atlantida este de a permite omului să stăpânească tot mai mult lumea în care a fost așezat, să o cucerească tot mai mult. A doua epocă, cea a civilizației persane primitive, dinainte de Zoroastru, a fost prima fază a acestei cuceriri a lumii fizice. Vechii persani, din preistorie, despre care vorbim acum, care au la origine o ramură a ultimilor atlanti emigrati, aveau deja cu totul altă conștiință a planului fizic. Acesta li se înfățișa ca ceva real, ceva ce nu le era cu totul străin. Ei își ziceau: „Și în acest plan fizic se poate însămânța și cultiva spiritul". Deja ei țineau seama de planul fizic. Încă nu-l studiau, dar țineau seama de el. Persanul vechi îl simțea încă ca pe ceva ostil, dar care putea fi dominat, un dușman care trebuia învins. El s-a făcut prieten și însoțitor al zeului Ormuzd, pentru a elibera materia. Încetul cu încetul a început să înțeleagă că lumea exterioară nu este numai *Maya*, o aparență care de fapt nu există, ci o realitate demnă de atenție.

Vedem că un alt curent s-a îndreptat apoi spre Asia Orientală și Africa, dând naștere civilizațiilor caldeană și egipteană. Acestea au mai avansat cu un pas în cucerirea lumii fizice. Omul se transformase, nu mai resimțea lumea sensibilă, lumea exterioară, ca pe o ființă

dușmană sau ca ceva inexistent. El își ridică ochii spre stele și își zicea: „Stelele nu sunt Maya, nu sunt o simplă iluzie”. El a început să contemple mersul astrilor, a studiat raporturile dintre aceștia și și-a spus: „Aceștia sunt expresia exterioară a zeilor suverani, scrierea pe care au scris-o zeii”. Se mai înaintase cu un pas: lumea sensibilă, materială, a fost considerată ca o expresie a divinului, a început să se încerce să se descifreze în ea înțelepciunea zeilor. În Egipt, privirile au început să coboare de la cer la Pământ, s-a studiat geometria pentru a administra Pământul; elementul spiritual s-a însoțit cu materia palpabilă. Aceasta a reprezentat un progres considerabil în evoluția care își continua mersul pas cu pas.

În cursul celei de a treia epoci de după Atlantida se formează din nou un mic nucleu izolat care concentrează tot ce au acumulat tradițiile vechi și noile cuceriri; acest mic nucleu cuprinde inițiați care au păstrat înțelepciunea străveche, capacitatea de a comunica cu zeii; ei știau să exprime tot ceea ce învățaseră din experiențele lor în lumea spirituală; ei au integrat în persoana lor înțelepciunea caldeană - scrisul zeilor în spațiul cosmic - și înțelepciunea egipteană, născută din însoțirea simbolică a spiritualului cu fizicul. Acest grup de oameni a constituit în adevăratul sens al cuvântului „*poporul ales*”. Acest popor a avut de pregătit cel mai mare eveniment din istoria lumii; el a adunat în realitate în Vechiul Testament documentele cele mai grandioase privind evenimentele din trecutul cel mai îndepărtat ca și pe cele ale vremii de acum. Nu este numai o eroare în ochii erudiților, ci este o dovadă de neseriozitate pretentia că Vechiul Testament ar fi un document de valoare aproximativ egală cu orice altă cosmogonie. Vechiul Testament descrie în imagini mărețe istoria ființei umane coborâte din înălțimi divine; el leagă evenimentele istorice cu cele cosmice. Ceea ce cuprinde el corespunde exact cu istoria reală a lumilor.

Am văzut cum germenul lui „*Eu sunt*” sădit în om a fost pregătit, treaptă cu treaptă, de cursul evoluției terestre. Acest germen nu s-ar fi format niciodată dacă Soarele nu s-ar fi despărțit de Pământ; de asemenea, a trebuit ca Luna să se despartă de Pământ pentru ca acest germen să se poată dezvolta progresiv. Să vedem mai îndeaproape cum a crescut el.

Ce a învățat treptat omul în decursul evoluției sale terestre? În timpuri foarte îndepărtate el nu putea să perceapă nimic prin simțuri, el nu trăia decât în sânul lumii spirituale. A venit apoi o vreme când obiectele lumii fizice îi apăreau confuz, în timp ce el mai păstra încă percepția lumii spirituale. Care este Dumnezeu ce l-a pregătit pe om și i-a dat o maturitate spirituală îndestulătoare pentru ca el să poată apoi percepe din plin forțele solare? Este Dumnezeu pe care îl numim Iehova. Despărțindu-se de Elohim, el a dirijat evenimentele pornind de la Lună, pregătind momentul suprem al existenței pământene. Înainte ca omul să aibă percepția lumii exterioare, Dumnezeu-Iehova a revărsat în el conștiința Eului. El s-a implicat în inițierile străvechi care se realizau într-o stare de conștiință încetoșată. El apărea în visele oamenilor dându-le astfel încetul cu încetul maturitatea Eului, pe care însă nu o vor atinge pe deplin decât mulțumită întrupării lui Christos.

Căci Christos nu a apărut dintr-odată, întruparea sa nu a fost decât ultima sa apariție, cea mai personală; el a acționat începând din vechi timpuri prin Proroci. În Evanghelia Sfântului Ioan, Christos însuși face aluzie la acest fapt. Cei care nu au crezut în Moise, cei care nu s-au încrezut în Proroci, spune el, aceia nu vor crede nici în mine. Prin aceasta el indică faptul că Moise și Prorocii au vorbit despre El, dar nu încă despre El așa cum a fost pe Pământ, ci doar despre El așa cum se vestea. Se poate spune în acest sens că istoria lui Christos a fost implicată în istoria lumii. Întorcându-ne la Misteriile antice, regăsim mereu urma acestei relatări a pogorării lui Christos.

Să o analizăm așa cum apare în Misteriile europene: întotdeauna descoperim în ea un anume caracter tragic. Dacă ați putea să vă transpuneți în mijlocul acestor Misterii antice, ați auzi pretutindeni pe Maestru vorbindu-le discipolilor săi cam așa: „Vă puteți înălța până în sferele sublime ale divinului. Puteți primi o inițiere superioară. Dar este ceva ce nu puteți încă

cunoaște în toată plenitudinea, ceva ce trebuie așteptat, ceva la care nu putem încă decât să facem aluzie: venirea lui Christos". Peste tot în Misteriile nordului s-a vorbit de Christos ca de o ființă ce avea să vină; a fost cunoscut peste tot, dar nu ca fiind prezent pe Pământ. Inițiații din Asia, din Egipt, totuși au știut că se pregătea venirea lui Christos, Că într-o zi el va fi pe Pământ. Ei au știut cu toții că Misteriile antice nu duceau până la gradul suprem de inițiere. Din această cunoaștere au rămas unele urme, unele simboluri. Desigur că nu trebuie să interpretăm în mod grosolan lucrurile: trebuie să le abordăm cu subtilitate, să nu le îngroșăm prea mult contururile, să vedem partea de adevăr și cea de simplă comparație. Deci, în rândul popoarelor nordice a rămas ceva din caracterul tragic al vechilor Misterii, alături de vechilor lor zei și așteptării venirii lui Christos, în fața strălucirii căruia întreaga splendoare a zeilor urma să pălească. Aceasta se poate urmări și în legendele mitologiei germane ulterioare. Acestea îi atribuie lui Siegfried o trăsătură aparte: el era invulnerabil, avea forța inițiaților în sensul acordat de Misteriile europene. Dar un loc din corpul său rămăsese vulnerabil și acolo a fost rănit mortal. Ce loc era acela? Un punct de pe umărul pe care urma să se sprijine crucea purtată de Christos pe drumul Calvarului. Doar acel punct era vulnerabil la Siegfried. Aceasta este o ultimă rămășiță a caracterului tragic care a marcat vechile Misterii europene.

Adesea se face aluzie la aceste caractere particulare ale evoluției omenesti și în alte Misterii din care a izvorât Vechiul Testament (Moise fusese inițiat în acele Misterii și le transplantase pe cât s-a putut în sânul poporului său). Putem schița în continuare imaginea acestui proces, care nu este un simbol lipsit de continut, ci un simbol care cuprinde o realitate profundă.

Să ne imaginăm omul în împătrita sa structură: Eul, corpul astral, corpul eteric și corpul fizic, luminate de Soare. Deoarece Christos a coborât pe Pământ, omul a devenit apt să primească forțele fizice și spirituale ale Soarelui. Înainte de asta situația era alta. În timpul nopții, atunci când aceste corpuri se despărteau, asupra omului nu cobora lumina directă a Soarelui, ci lumina reflectată de către Lună. El primea, recepționa această lumină reflectată. Christos trăia în razele spirituale ale Soarelui și mult timp Iehova reflecta lumina lui asupra unor oameni care încă nu erau în stare să o primească direct. Iehova trimitea oamenilor, ca o oglindă, lumina lui Christos. Iar inițiații, atunci când voiau să vorbească despre Christos, despre venirea lui, vorbeau despre Iehova. Să vorbești despre Iehova însemna deja să vorbești despre Christos, și de aceea Iehova îi spune lui Moise: „Mergi și spune poporului tău că eu sunt acel «*Eu sunt*»."

Acesta este numele care îi va fi dat mai târziu lui Christos. Iehova nu vrea să-și îndrepte către oameni fața sa, el doar îl pregătește pe Christos și le dă oamenilor imaginea lui Christos înainte ca acesta să coboare El însuși spre ei. Datorită faptului că oamenii aveau misiunea de a-l concepe pe Christos în străfundurile ființei lor, a lui „Eu sunt” al lor, datorită faptului că ei trebuiau să înțeleagă prin El rostul coborârii lor în lumea fizică, a existat acel mic grup de oameni, acel mărunț popor ales ca să pregătească de fapt pe Christos, și de aceea acel popor a păstrat cu îndârjire ideea unui *Dumnezeu fără formă*. Trebuia ca poporul acela să ajungă la o nouă reprezentare a lui Dumnezeu, să uite vechile imagini. De aceea adora un Dumnezeu neîntrupat, care a fost într-adevăr cel care l-a pregătit pe Christos. Câștigarea unui lucru atât de important a trebuit să aibă la bază impulsuri foarte puternice; ca tot ceea ce în Univers este obiectul unei voințe încordate la maximum, concepția unui Dumnezeu fără chip a fost amplificată și în oarecare măsură exagerată în Vechiul Testament: găsim în centrul religiei biblice un Dumnezeu în întregime abstract, concentrat într-o entitate pur interioară, care nu mai este altceva decât *Eul*. Dumnezeul biblic este propriu-zis un *Dumnezeu-Eu*.

Cum putea acel Dumnezeu să fie înțeles de oameni care trăiau acum în lumea fizică și care aveau sarcina de a cuceri lumea aceasta? Înțelepciunea care dirijează popoarele a făcut ca în sudul Europei să se producă un amestec remarcabil între năvălitorii veniți din Asia și Africa și cei care probabil coborâseră dinspre nord. Oamenii care veneau din Orient aduceau

crediințele lor privind nonvaloarea Mayei, nevoia de a transforma împărăția materială a omenirii într-o împărăție spirituală. Ei s-au amestecat cu alții, care dobândiseră un simț foarte puternic al personalității. Astfel, impulsurile spirituale cele mai puternice lăsate de omenire în migrația sa de la vest la est s-au întâlnit în Asia Mică, în Grecia și în Peninsula Italică. Acolo s-a format a patra perioadă a civilizației. Iar cucerirea lumii fizice a mai înaintat cu un pas.

A treia perioadă, civilizația caldeo-egipteană, avusese ca misiune să presimtă și să-l conceapă pe Dumnezeu în adâncul lucrurilor. A trebuit să fie urmată de micul nucleu de oameni despre care am vorbit mai înainte, poporul capabil să-l caute pe Dumnezeu în mod abstract, să vadă în Dumnezeu o entitate pur spirituală, cu un conținut palpabil redus la maximum. Dar în sudul Europei s-a format un alt grup. Sub influența oamenilor veniți din nord, cu o conștiință personală foarte accentuată, s-a stabilit un echilibru între spirit și materie pe care îl admirăm la templele grecești, la capodoperele sculpturii grecești, și, în sfârșit, la tragedia greacă, în care omul a început să reprezinte propriul său destin, să introducă în mod miraculos propriul său spirit în materie și în fapte exterioare. Se poate spune că în Grecia s-a produs o însoțire între spiritual și fizic la care ambele au avut o contribuție egală. Spiritualul și fizicul au într-adevăr părți egale în tot ceea ce au făcut grecii, în arta lor admirabilă. În oarecare măsură aceasta este adevărat și pentru romani. Romanul știe că în sine însuși trăiește spiritul și că spiritul poate deveni personalitate.

Doar o asemenea perioadă din viața omenirii putea să primească până în miezul lumii fizice realitatea spirituală care fusese vestită, s-o primească chiar într-o formă exterioară reală. Pentru ca să se poată coborî Christos în planul fizic, a fost nevoie ca omul să intre în stăpânirea aceluia plan. Christos n-ar fi fost posibil în decursul civilizației hinduse vechi, care nu vedea în lumea fizică decât *Maya* și care trăia numai cu nostalgia trecutului. Dar atunci când s-a realizat însoțirea spiritualului cu fizicul așa cum o vedem în arta greacă, în conștiința civică pronunțată a romanilor, omul se întorsese pe deplin către planul fizic. În această epocă principiul chistic a putut să se întrupeze.

Trebuie deci să considerăm că toți precursorii au cunoscut pe Christos și l-au prorocit. Ei nu puteau face mai mult; vedeau în pogorârea lui Christos împlinirea propriei lor misiuni. Rămâne să mai vedem cum s-a revărsat creștinismul și în același timp alte elemente din primele veacuri ale creștinătății și până în vremurile noastre. Astăzi nu am urmărit decât să indicăm momentul istoric în care cucerirea planului fizic a făcut ca omul să fie în stare să-l înțeleagă pe Omul-Dumnezeu, pe Christos.

CONFERINȚA a X-a

Cum îi percepeau oamenii pe zei în timpul Atlantidei și după Atlantida • Ce semnificație are misterul lui Christos

Stuttgart, 14 august 1908

În epoca în care grecii și romanii dominau istoria omenirii se stabilise deci, după cum am văzut, un anume echilibru între modul cum era concepută lumea fizică, materială și ideea unei lumi spirituale izvorâtă din străfundurile omului.

Am putea spune că omul s-a obișnuit treptat cu lumea materială; a învățat s-o cunoască și s-o iubească. Nu trebuie însă să credem că aceste transformări nu sunt în corelație cu realitățile lumii spirituale și că nu au efect asupra acesteia. Dimpotrivă, întorcându-ne oricât de mult în timp în istoria evoluției, vom vedea că întotdeauna lumea spirituală s-a transformat pe măsură ce se modificau stările de conștiință ale omenirii. Până acum ne-am ocupat mai mult de zăgrăvirea conștiinței spirituale a omului, așa cum se prezenta ea în timpul somnului; am

văzut că în vremurile Atlantidei omul în stare de veghe percepea confuz lumea fizică exterioară, iar în stare de somn avea o viziune ștersă a entităților din lumea divină.

Dar pentru a înțelege ce este ființa omenească în ansamblu trebuie să ținem seama de stările de conștiință care se leagă de ceea ce numim moarte și lumea de dincolo. Existența noastră obișnuită, pe care o vedem cuprinsă între momentul nașterii și cel al morții, este dublată de o alta, de importanță capitală. Să încercăm să conturăm cât mai precis această problemă.

Am urmărit destinele omenirii între momentul nașterii și cel al morții, începând din vremurile Atlantidei și până în inima epocii greco-latine. Dar ce s-a întâmplat cu oamenii aceia între momentul morții și următoarea naștere?

De când omul a realizat pentru prima oară o încarnare fizică, și aceasta s-a petrecut în epoca lemuriană, de când s-a stabilit pentru el un ritm între viața în corpul fizic și cea în afara corpului fizic, el a început să aibă un dublu destin, existența lui s-a scindat în două: o parte se scurge pe Pământ, iar alta se desfășoară în lumea spirituală, între moarte și o nouă naștere. În general se crede în mod nejustificat că modificările evolutive nu privesc decât viața omului pe Pământ, pe când starea în care se află între momentul morții și o nouă naștere poate fi descrisă succint, o dată pentru totdeauna. Nu este așa. Destinele omenirii trec prin mari transformări în decursul fazelor lor pur spirituale.

Vom înțelege aceste transformări începând prin a arunca o scurtă privire asupra vieții pe care o duce omul aici, în lumea fizică, și asupra relațiilor pe care le are cu regnurile din natură. Omul, așa cum este acum, nu poate să fie privit în nici un caz ca o ființă izolată, existând numai pentru sine; el întreține relații de tot felul cu tot ceea ce îl înconjoară. Gândiți-vă în ce măsură imaginea pe care o are omul despre sine depinde de tot ceea ce îl înconjoară. Dacă nu ar exista în jurul nostru regnul mineral, regnul plantelor, regnul animal, dacă nu ar exista atmosfera și norii care să reflecte spre noi lumina soarelui, Eul nostru n-ar fi luat niciodată forma pe care o are astăzi, nu s-ar fi deșteptat la contactul cu lumea exterioară.

Deci, chiar în timpul zilei omul este cufundat într-un univers înconjurător de care depinde imaginea de sine pe care și-o formează. În aceeași situație se află toate funcțiile corpului nostru eteric și ale celui fizic în perioada dintre naștere și moarte. Ne luăm hrana din regnurile inferioare ale naturii. Mineralul, vegetalul și animalul ne furnizează substanțele și forțele care ne străbat. S-ar putea spune că ființa omenească lasă să se scurgă prin sine regnurile naturii exterioare. În clipa în care omul este gata să se nască și intră în existența terestră, el intră în comuniune cu regnurile naturii. În primul rând corpul fizic are nevoie de această comuniune, și faptul că îmbracă un corp fizic îl leagă strâns pe om de regnurile de care depinde subzistența lui. Omul nu este câtuși de puțin izolat în lumea aceasta. Vedeți, de exemplu, că el este obligat să inspire și să expire aer din clipă în clipă; ființa sa vie nu este mărginită de învelișul pielii, ea se răspândește în afară, în aerul din jur.

Când, prin moarte, omul ajunge să-și părăsească corpul, el se înalță străbătând regnuri superioare: cel al Îngerilor, cel al Arhanghelilor, cel al Arheilor și cel al ierarhiilor superioare. Așa cum pe Pământ nevoile corpului său fizic îl puneau în comuniune cu regnurile inferioare, noua lui existență îi creează raporturi cu regnurile din înălțimi.

Să ne ducem iarăși cu gândul în timpurile lemuriene, când omul a coborât pentru prima oară în corp. În acel moment el avea foarte puține relații cu lumea fizică. Organele de simț erau de-abia schițate în corpul său, astfel încât el nu avea aproape nici o posibilitate de a percepe lumea fizică exterioară. Pe de altă parte, el absorbea puține substanțe și forțe fizice. Într-un cuvânt, nu se simțea deloc în largul său în lumea materială. Aceasta a fost în realitate situația la începuturile încarnării oamenilor. Dimpotrivă, acest om se simțea din plin la el acasă în lumile spirituale. În acele timpuri îndepărtate, când se elibera de corpul fizic, fie prin somn,

fie prin moarte, omul pătrundea într-o lume plină de lumină a spiritului și percepea acolo o multitudine de entități spirituale, din care își trăgea forțele, tot așa cum omul de astăzi și le ia din lumea fizică; el se desfășura în regnurile situate mai presus de el așa cum se desfășoară astăzi în regnurile inferioare, își răspândea ființa vie prin sferele Îngerilor, Arhanghelilor și ale ierarhiilor superioare, care la rândul lor se prelungeau până în sfera umanului. De fapt, numai după moarte omul putea beneficia de conștiința sa - o conștiință destul de cețoasă, destul de întunecoasă, dar care îi aparținea.

El trăia atunci în sânul entităților spirituale și, ca să ne exprimăm metaforic, se hrănea prin contemplarea acelor ființe divine. Pentru a-și dobândi un Eu omul a trebuit în decursul timpului să intre în ritmul încarnărilor pământești. Înainte de aceasta Eu nu a existat. Totuși, datorită faptului că alte entități care își realizaseră în universurile anterioare stadiul omenesc at evoluției posedau un Eu, omul care le contempla mai ales în timpul dintre momentul morții și cel al unei noi nașteri învăța să cunoască acel Eu. În acele timpuri îndepărtate, murind, încercai un sentiment care s-ar putea descrie așa: doar de acum înainte încep să trăiesc, în prezent trăiesc în contemplarea ființelor divine. Și într-adevăr pe măsură ce se îndepărta de clipa morții, pe măsură ce se desfășura existența sa spirituală, omul atinge sfere tot mai sublimе, ajungea la entități tot mai înalte. Devenea din ce în ce mai conștient. Până când venea o vreme - în acel interval dintre moarte și o nouă naștere - când i se arăta unica Ființă care putea să dea vieții sale plenitudine, Ființa în prezența căreia simțea: „Din El am ieșit, îi aparțin Lui.” Acea ființă din timpuri îndepărtate era aceeași care mai târziu a apărut pe Pământ întrupată sub numele de Christos. În epoca lemuriană omul nu a cunoscut pe Christos întrupat într-un corp fizic, ci l-a cunoscut în momentul central, culminant, al existenței sale spirituale, s-a alăturat lui Christos în lumea spirituală.

Însă conștiința omului a trebuit apoi să se limpezească în lumea fizică. Acest lucru s-a realizat progresiv, după cum știm, și conștiința deplină a lumii fizice n-a fost atinsă decât către partea de mijloc a epocii atlante. Cu cât devenea mai conștient de omul fizic, cu cât în om se dezvoltă germenul Eului, cu atât mai puțin reușea să se mai ridice în lumile spirituale. La început omul a pierdut legătura cu Christos, nemaiputând să se înalțe până la el. Însă se mai bucura încă de vederea Îngerilor și a Arhanghelilor. Iar mai târziu, în epoca Atlantidei, nu i s-a mai acordat nici această viziune, excepție făcând numai oamenii foarte evoluți. Conștiința omenească normală mai avea încă o vagă idee despre lumea Îngerilor (căci pe îngeri, în sensul creștin al cuvântului, îi adorau de fapt grecii sub numele de Zeus și germanii sub numele de Wotan, așa cum am văzut mai înainte).

Am mai spus că omul din timpul Atlantidei, când dormea, era încă în tovărășia zeilor; era și mai mult în această situație în intervalul dintre moartea sa și o nouă naștere; acei zei erau îngeri sau cel mult arhangheli și doar atunci când omul se pregătise toată viața prin ceea ce se considera că sunt fapte bune era posibil să i se mai arate în oarecare măsură chipul lui Christos, prin intermediul entităților subordonate lui Christos. El îl întrevedea, am putea spune, prin acțiunile îngerilor și ale arhanghelilor. Așa cum lumina care pătrunde printr-un geam colorat este ea însăși colorată, dar totuși vizibilă, tot așa chipul lui Christos se întrezărea încă, dar strălucirea sa era slăbită. Era Spiritul solar perceput astfel din ce în ce mai neclar, pentru că omul pătrundea tot mai mult în cealaltă latură a lumii, în sfera fizică care începea să-i placă.

Am văzut că pe parcursul civilizațiilor de după Atlantida în oameni a început să se trezească amintirea unor epoci dispărute. Astfel, amintirea epocii lemuriene a ieșit la suprafață în Egiptul antic. Deci cum aveau să descrie existența de după moarte inițiații Egiptului antic? Ei au fost preocupați să dea posibilitate oamenilor să străbată din nou după moarte, măcar ca o amintire ștearsă, experiențele pe care le făcuseră, să se înalțe iar până la acea culme spirituală din care se simțea coborâtore toată omenirea antică, până la acea culme care era spiritul solar. Când vorbim de *Judecata morților* așa cum o concepea Egiptul antic, în care cel mort

era dus în fața unui judecător care îi cântărea faptele, ne găsim în fața acestui mister. Dacă se găsea că actele defunctului fuseseră meritorii, dacă în lumea fizică adunase destule fapte vrednice de laudă, i se permitea să participe în oarecare măsură la Ființa sublimă descrisă sub înfățișarea unui zeu de lumină, un zeu solar. În epoca respectivă acea ființă era numită Osiris. Drumul spre Osiris, unirea cu Osiris, aceasta era răsplata după moarte, și ea reprezenta o repetare a unei experiențe spirituale efective care avusese loc în timpuri mult mai îndepărtate. Aceasta ne dă posibilitatea să înțelegem sensul *Cărții morților*, acest document remarcabil lăsat de poporul egiptean. În cartea intitulată *Mister creștin, misterii antice* n-am putut să expun de la început aspectul esoteric al acestei probleme. Dacă un suflet fusese găsit vrednic de a-l vedea pe Osiris, prin meritele dobândite în conformitate cu concepțiile morale ale Egiptului antic, se credea că el se unea cu Osiris și se ajungea chiar să fie numit el însuși un Osiris, pentru că se unise cu zeul. Se folosea formula: „Osirisul a fost purificat în iazul aflat la sud de câmpul lui Hotep și la nord de câmpul Lăcustelor, acolo unde zeii verdeții la ora a patra din noapte și la ora a patra din zi se spală cu imaginea inimii zeilor, făcând astfel trecerea de la noapte la zi”. Nu putem discuta aici toate semnificațiile profunde cuprinse în această formulă, totuși putem înțelege expresia „de la noapte la zi”. La început este noapte, dar sufletul este îndreptat spre lumină, spre ziua spirituală, unde se unește cu Osiris, devine el însuși un Osiris.

Cu adevărat, sufletul își are destinul său în lumea opusă celei fizice, între moarte și naștere. Conștiința pe care o are el despre aceasta se întunecă tot mai mult, dar niciodată complet; niciodată conștiința nu se stinge în intervalul dintre moarte și naștere; ea este umbrită și am putea spune simplificând că, treptat, omul trebuie să se mulțumească numai cu contemplarea unor entități spirituale inferioare. Cu cât se atașează mai mult de lumea fizică, cu atât mai mult entitățile superioare nu mai pot trăi în compania sa; de aici înainte omul iese din raza lor de acțiune. În timpurile Atlantidei, ființele spirituale mai erau încă însoțitoare binefăcătoare ale omenirii clarvăzătoare, în special în intervalul dintre moarte și naștere. Apoi toate aceste ființe au dispărut: legătura dintre om și vechii zei a tot slăbit.

Rămășițe ale vechii clarviziuni se păstrează până și în civilizația noastră europeană, unii oameni putând să se ridice încă, în anumite stări de conștiință, până la contemplarea zeilor. Acei oameni s-au bucurat după moarte de compania vie a zeilor, de intimitatea lor. Dar aceasta a fost o binefacere nu numai pentru om, ci și pentru zei. Căci oamenii le aduceau rezultatele cuceririlor lor din lumea fizică, adică ceea ce putuseră ei să realizeze în privința dragostei. Zeii au primit ca pe o ofrandă dragostea pe care oamenii o concepuseră în lumea fizică. Dar această ofrandă a devenit din ce în ce mai rară, pentru că oamenii s-au atașat prea mult de lumea fizică și n-au mai fost capabili să îndeplinească această misiune.

Pentru locuitorii țărilor nordice, de unde au provenit primele popoare germanice, această evoluție, care făcea ca posibilitatea de a-i contempla pe zei între moarte și naștere să fie din ce în ce mai rară, această lipsire de compania zeilor a dat naștere unei nuanțe fundamentale a vieții sufletești. Sentimentul că zeii pierd orice legătură cu oamenii, orice putere asupra Pământului pe care totuși îl creaseră, a fost exprimat în concepția privind *Amurgul Zeilor*. Fundamentul adevărat al acestei concepții se găsește în ideea că zeii sunt obligați să se retragă din lumea pe care chiar ei au creat-o. Ei, care odinioară, în vremurile Atlantidei, ajungeau chiar să coboare în corpul unor personaje remarcabile, ei, care în Atlantida dădeau lecții privind tainele lumii divine, iată că trebuiau să se îndepărteze tot mai mult; nu le mai rămânea nici o posibilitate să intre în contact cu lumea fizică, decât dacă alegeau oamenii cei mai evoluți și-i făceau un instrument, un înveliș vizibil al lor. Aceste situații au existat cu adevărat în vremurile de după Atlantida și cei care erau inițiați în vechile mistere druidice au știut, de exemplu, că un personaj din prima perioadă a Atlantidei, desemnat cu numele de Sig, a continuat să se încarneze în corpuri ale unor europeni mult timp după dezastrul care a înghițit Atlantida. Numele date acestor eroi, cum ar fi Siegfried, Sigurd ș.a., sunt aluzii exoterice la această străveche individualitate încă prezentă; până la urmă ea nu a mai fost

perceptibilă decât pentru cei inițiați în Mistere. Ea s-a unit cu unii dintre acești inițiați de ordin superior, căutând din ce în ce mai mult pe cei care trecuseră prin numeroase încarnări și se purificaseră îndelung.

Acum, pentru a înțelege pe deplin epoca noastră, trebuie să abordăm un mister esențial care de unul singur ne permite să înțelegem mai multe aspecte ale civilizației noastre. Să ne mai îndreptăm o dată privirile asupra părții de mijloc a epocii Atlantidei și să avem în vedere timpul când omul a văzut pentru prima oară cum se deschide înaintea lui lumea fizică. Omul coborâse din înălțimile spiritului, se cufundase în lumea fizică de-a lungul a trei perioade de evoluție, dintre care epoca lemuriană fusese ultima. Epoca Atlantidei a fost cea de a patra perioadă a evoluției. Ea trebuie să fie urmată de alte trei ere. Vremurile noastre constituie a cincea perioadă a evoluției. Epoca lemuriană s-a terminat prin gigantice catastrofe produse de foc; epoca Atlantidei a luat sfârșit prin transformări glaciare și diluviene. Epoca noastră, la rândul ei, se va sfârși sub acțiunea altor forțe, cele ale egoismului omenesc dezlănțuit, care va duce la războiul tuturor împotriva tuturor.

Așa cum mici grupuri de oameni au găsit o cale de salvare din catastrofele lemuriene și ale Atlantidei, tot astfel numai cei care se vor întoarce spre viața spirituală vor putea scăpa din catastrofa acestui război al tuturor împotriva tuturor. Acest război va fi însă mult mai cumplit pentru mulțimile omenești în rândul cărora se va dezlănțui decât cele mai îngrozitoare catastrofe vulcanice sau diluviene. Datoria celor care se îndreaptă astăzi către viața spirituală este să facă tot posibilul pentru ca mulți gemeni binefăcători să fie transportați din epoca noastră, cea de a cincea, spre cea de a șasea care trebuie să îi ia locul.

Perioada a cincea se împarte în șapte mari subperioade: epoca Indiei primitive; cea a Persiei; cea a Egiptului; cea a lumii greco-latine și epoca modernă. Vor urma încă două, a șasea și a șaptea, până când va izbucni acel război al tuturor împotriva tuturor.

Acesta este locul în care ne aflăm pe scara evoluției. Am trecut de jumătatea istoriei Pământului. Dacă în epoca Atlantidei oamenii ar fi reluat drumul spiritualizării înainte de a pătrunde complet în lumea fizică, tot ce s-a obținut datorită planului fizic n-ar fi fost niciodată dobândit, așa cum am arătat în conferința precedentă. În realitate, omeneirea a urmat un drum descendent care a dus-o din ce în ce mai adânc în lumea fizică. Omul a coborât mult mai jos decât dacă, în momentul de care am vorbit, ar fi pornit din nou pe calea spiritualizării. Acest moment decisiv, pe care îl situăm pe la jumătatea epocii Atlantidei, reprezintă pentru entitățile spirituale o răscruce foarte importantă, o adevărată răspântie; unele entități au avut atunci de ales între două căi. Trebuiau să se hotărască dacă vor să coboare într-un fel de abis, din care să se ridice iar mai târziu cu mai multă forță (căci, căzând mai jos, trebuiau să-și mobilizeze mai multă energie), sau dacă optau pentru calea directă.

Unele ființe spirituale care fuseseră mai înainte în tovărășia oamenilor au ales calea directă, într-un fel s-au hotărât să nu se mai încarneze niciodată în trupuri omenești, să rămână în sfera spiritelor. De atunci evoluția omenirii se continuă fără să-i mai afecteze în nici un fel. Dimpotrivă, alte entități spirituale au hotărât să continue să locuiască în corpuri omenești, să coboare pe Pământ și să acționeze pentru binele omenirii. Multi dintre aceștia au rămas în amintirea popoarelor europene și a altor popoare; sunt cei ca Zeus, ca Wotan.

Dar nu toți au păstrat această posibilitate de a coborî pe Pământ. Căci corpurile oamenilor erau din ce în ce mai adaptate la lumea fizică, zeii puteau din ce în ce mai puțin să le utilizeze. Aceste corpuri mai puteau încă primi sufletele oamenilor, dar nu mai puteau servi de instrument, de înveliș pentru entități spirituale. Doar oamenii care reușeau într-un anumit fel să-și purifice corpurile fizice și eterice, străbătând numeroase încarnări, până când dobândeau corpuri de o noblete perfectă, în așa măsură încât dispăreau unele corespondente

între ele și lumea fizică, numai oamenii care trăiau cu toată ființa mai mult din darurile cerului decât din cele ale Pământului mai erau demni să primească în sine înaltele entități spirituale, așa cum corpul fizic al omului obișnuit primește sufletul acestuia. De aici a rezultat faptul că personalități prin care, așa cum am spus, ființele divine, sublime, coborau complet în lumea fizică, le apăreau câteodată oamenilor într-un mod ciudat.

Să ne imaginăm o personalitate de acest fel: prin multiple reîncarnări și-a dezvoltat corpul, adică forțele formatoare ale corpului, și stăpânirea interioară a acestor forțe atât de mult încât trăiește mai mult în lumea spirituală decât în lumea fizică, ceea ce o face aptă să devină purtătoarea unei entități spirituale superioare. Această personalitate ar putea oare să fie înțeleasă pe deplin de oameni care au coborât de tot în lumea fizică și care se străduiesc tot mai mult să iubească sau își înfăptuiesc treburile lor, munca lor? Nu, ea ar fi înțeleasă, eventual, de unele suflete întârziate care și-au mai păstrat caracteristici din epocile anterioare.

Ființele grandioase care au ghidat evoluția omului în perioada atlantă au fost înțelese de către populațiile europene atunci când acestea se găseau pe primele lor trepte de evoluție. De aceea ele s-au întrupat mai întâi în Europa primitivă, ca învățători care instruiau în lăcașurile de inițiere. Apoi aceștia au fost venerați ca zei de către aceste populații primitive (de exemplu, Wotan sălășluisse într-un corp omenesc și îi inițiasse pe oameni în anumite Misterii); apoi, tocmai pentru că nu mai puteau pătrunde atât de adânc în lumea fizică, ei au trebuit să-și aleagă ca loc de întrupare populațiile rămase în urmă, grupări umane care resimțeau încă neantul planului fizic, care refuzau să vadă în el un corespondent al divinității, care îl considerau ca un loc al suferinței și al nenorocirii și considerau că beatitudinea este rezultatul părăsirii acestui plan fizic, retragerii din el.

Individualitatea cunoscută ca Wotan (ne este îngăduit să abordăm acest mister deoarece ne adresăm acum celor care studiază Știința Spirituală), această personalitate care a fost un inițiator în Misteriile germanice și nordice, este una și aceeași cu cea care a reapărut mai târziu, continuându-și neabătută misiunea sub numele de Buddha. Buddha, personalitatea care le-a arătat oamenilor relațiile care leagă lumea noastră de lumile superioare, nu este în realitate altcineva decât acea ființă misterioasă care străbătuse odinioară ținuturile Europei și a cărui amintire s-a păstrat în Europa nordică sub numele de Wotan sau Odin.

Vedem deci că această ființă divină a putut să acționeze asupra grupurilor de oameni în care se păstrasera caracterele, tendințele trecutului, care aveau o viață religioasă intensă și care refuzau să se atașeze de planul fizic. Evenimentele istorice exterioare, faptul că budismul a fost bine primit de populațiile mongole, se explică prin aceasta și adevăresc conducerea spirituală plină de înțelepciune care îndrumă omenirea.

Pe măsură ce oamenii se cufundau tot mai adânc în lumea fizică, în epocile care au urmat, a devenit imposibil ca o astfel de entitate spirituală să se întrupeze direct într-un corp omenesc. Pentru ca să fie posibilă o încarnare fizică, trebuia de aici înainte să se manifeste o entitate spirituală mult mai puternică, cea a cărei venire fusese vestită de toți magiștrii din trecut.

Deja vechii egipteni, care rememoraу în cultul lui Osiris apartenența lor la străvechiul spirit al Soarelui, spuseseа că „împărăția lui Osiris va fi iarăși întemeiată pe Pământ”.

Singura entitate spirituală care putea înfrânge aceste greutăți este cea pe care o cunoaștem sub numele de Christos. Pe când în lumea celor morți Christos se pierdea tot mai mult din vedere - în lumea de dincolo, efectiv a fost văzut *dispărând* -, pe de altă parte el se apropia de viața pământească, până când în cea de a patra epocă, el s-a întrupat, a devenit vizibil în corp omenesc. Este evident că acest corp a fost pregătit în mod cu totul deosebit. Un înveliș omenesc încorporat complet în lumea fizică nu ar fi putut să primească atât de direct principiul lui Christos. Trebuiau să se întrunească condiții cu totul deosebite. Chiar o

personalitate ca cea pe care o numim Iisus din Nazaret, care străbătuse numeroase încarnări, atinsese un nivel superior al evoluției și obținuse o formă foarte înaltă de inițiere, însuși Iisus din Nazaret, atunci când s-a născut, nu era în măsură să devină purtătorul entității lui Christos. Numai după ce a fost pregătit în decursul a treizeci de ani de existență, Iisus din Nazaret a ajuns să aibă învelișurile sale omenești exterioare (corpul fizic, corpul eteric și corpul astral) destul de purificate și de înnobilate. Atunci individualitatea lui Iisus din Nazaret a părăsit aceste învelișuri purificate. Aceasta s-a petrecut în al treizecilea an al vieții sale, după ce forțele personalității sale lucraseră treizeci de ani la curățirea corpurilor sale. În Evanghelie este menționată această părăsire a învelișurilor exterioare: este momentul botezului lui Iisus în apa Iordanului.

În clipa aceea, entitatea care sălășluia în învelișurile exterioare ale lui Iisus a fost înlocuită. Individualitatea lui Christos le-a luat în stăpânire, și ea nu a intrat într-un corp omenesc obișnuit, ci într-un corp pregătit prin treizeci de ani de purificare.

Au urmat cei trei ani de-a lungul cărora Christos s-a aflat pe Pământ în persoana lui Iisus, perioadă pe care Evangheliile ne-o arată ca fiind cuprinsă între botezul în Iordan și misterul Golgotei. Misterul întrupării lui Iisus nu se supune legilor uzuale ale vieții, căci de obicei o entitate spirituală, pentru a se încarna, găsește încă de la naștere o formă omenească pregătită prin numeroase reîncarnări; dar când a fost vorba de Christos, entitatea spirituală a folosit un corp care fusese pregătit de treizeci de ani de viață fizică, cu legături permanente cu lumea fizică, un corp foarte bine adaptat la această lume fizică căreia Christos urma să-i dea puternicul său impuls. Prin aceasta, coborârea individualității lui Christos în cele trei corpuri ale lui Iisus din Nazaret constituie un lucru foarte important și semnificativ; cunoașterea esoterică descoperă toate aceste lucruri consemnate în Evanghelii; trebuie numai să știi să le citești. Toate acestea se găsesc acolo, dar într-o formă învăluită.

În timpul botezului, atunci când simbolul atât de profund al porumbelului a apărut deasupra capului lui Iisus, acesta l-a primit pe Christos nu numai printr-o inspirație, ci prin intuiție, și tot trupul său a fost pătruns, ceva a intrat până în componentele corpului cele mai necunoscute și mai complet independente de voința omului: *oasele*.

Ceea ce vă spun acum poate părea o nebunie în ochii gândirii moderne, dar aceasta nu mă interesează. Trupul lui Iisus din Nazaret a luat parcă foc - fiind încins de către principiul lui Christos, de către mărețul Spirit solar, și efectul dogoarei acesteia s-a făcut simțit până în oasele sale. Dacă ardem un os, masa cartilaginoasă se consumă și rămâne cenușa minerală. Aceasta ne arată clar că o forță opusă focului, dar totuși dependentă de foc, menține coerența substanței minerale și a masei cartilaginoase din oase. În zilele noastre această coerență este complet independentă de voința omului, dar în corpul celui care trebuia să trăiască misterul Golgotei ea a fost pusă sub dependența voinței.

În prezent omul își poate mișca mâinile, dar nu are puterea să intervină în compoziția chimică a oaselor sale; sistemul său osos este complet întărit. Dintre toate trupurile omenești care au existat pe Pământ, numai trupul lui Iisus din Nazaret a fost transformat în așa măsură încât voința putea să-și exercite acțiunea asupra forței care cimentează substanța constitutivă a oaselor, și aceasta datorită unirii intuitive cu Christos. Datorită acestei stăpâniri a oaselor, în lume a pătruns o forță nouă, o forță cu adevărat capabilă să învingă moartea în sânul materiei fizice. Căci oasele sunt cele care poartă vina pentru moartea omului; pentru că omul a dobândit structura sa de astăzi, pentru că s-a încorporat în această masă minerală solidă, el a căzut pradă forțelor minerale ale Pământului. Chiar prin aceasta a permis morții să pătrundă în el, și nu degeaba moartea este reprezentată ca un schelet: este o imagine cât se poate de îndreptățită.

Forța vie despre care am vorbit acum va fi în stare într-o zi să transforme din nou substanța

oaselor noastre, adică să ne readucă treptat în lumea spirituală, ceea ce este misiunea viitoare a evoluției terestre. De aceea nici o forță fizică străină nu trebuia să intervină în țesutul delicat al oaselor lui Iisus: „Nici un os din trupul lui nu se va zdrobi”. Celorlalți doi răstigniți pe cruce li s-au zdrobit fluierile picioarelor. Dar în cazul lui Iisus trebuia să se împlinească cuvântul Scripturii: „Os din trupul lui nu se va zdrobi”, pentru ca impulsul capital și central dat de Christos Pământului să nu fie tulburat de nici o influență străină. Astfel, în misterul care a avut loc în timpul botezului în Iordan a intervenit mărețul Spirit solar care odinioară, despărțindu-se de Pământ, făcuse ca omenirea să se materializeze, ceea ce adusesse după sine formarea sistemului osos. De această dată îi dă impulsul care trebuia să-i permită să depășească acest stadiu de osificare, să ducă la spiritualizarea oaselor. Oricât de îndrăzneță poate părea expunerea unor astfel de mistere în epoca noastră, misiunea mișcării antroposofice universale este să expună aceste adevăruri care au fost întotdeauna cunoscute în cadrul misterelelor, au fost expuse oamenilor și contemplate de ei.

Ca efect al evenimentului pe care l-am descris, a devenit posibil un alt mister, care n-ar fi existat niciodată fără acesta.

Știți cu toții că părțile corpului fizic corespund cu elementele subtile ale entității umane; corpul fizic corespunde numai cu sine însuși, dar corpului eteric îi corespunde sistemul glandular, corpului astral sistemul nervos, sângelui și sistemului circulator îi corespunde *Eul*. Sub aspect fizic, exterior, *Eul* a intrat din ce în ce mai mult în om, pe măsură ce acesta a fost dotat cu un sistem circulator; sângele l-a făcut pe om din ce în ce mai apt să coboare în lumea fizică, în materie. Sfera sângelui devenea, am putea spune, din ce în ce mai dominantă și a venit ceasul când a fost nevoie ca excesul de puteri ale sângelui să fie sacrificat. Oricât ar părea de șocant pentru un om de știință contemporan, este totuși adevărat că preaplinul sângelui în *Eu* ar fi făcut ca omenirea întreagă să se înece în războiul tuturor împotriva tuturor prin triumful egoismului. Acest exces de sânge s-a scurs pe Golgota, prin rănila Mântuitorului.

Chiar în clipa în care rănila Mântuitorului au început să sângereze omenirea a primit germele noii sale spiritualități, forța de a se ridica chiar de acolo de unde căzuse mai jos. Dacă oamenii s-ar fi ferit de cădere încă de la jumătatea epocii Atlantidei, n-ar fi ajuns niciodată la o independență a Eului care cerea ca planul fizic să fie cucerit. Chiar în acest plan fizic, era nevoie ca impulsul care intervine să fie cu atât mai puternic, și acest impuls a fost dat de Christos. Iar pentru că acest impuls a fost mai puternic, el nu numai că a putut să ridice omenirea din căderea sa, ci a mai putut îndeplini un lucru capital.

O întreagă parte a Universului a fost cucerită de către om. Am văzut ieri că atunci când a venit epoca greco-latină oamenii înaintaseră atât de mult în cucerirea lumii fizice, se implicaseră atât de mult în treburile publice, încât aveau nevoie de un Dumnezeu cu înfățișare omenească pentru ca să-l poată percepe; n-ar mai fi fost în stare să se ridice până în lumile spirituale pentru a-l înțelege pe Dumnezeuul lor.

Dar în acele timpuri, în lumea de dincolo, în sfera în care se află oamenii între moarte și naștere, condițiile se schimbaseră. Deoarece omul se atașase tot mai mult de lumea fizică, găsise în ea tot mai multe plăceri, el devenise din ce în ce mai incapabil să perceapă lucrurile din lumea de dincolo. Între moarte și o nouă naștere el mai păstra unele amintiri ale lumii de aici. Acest adevăr s-a păstrat, de asemenea, în legende. Eroul grec spunea: „Mai bine cerșetor în această lume, decât rege în lumea de dincolo”. Aceasta exprimă bine mentalitatea vremii. Omul se încadraseră atât de bine în planul fizic încât după moarte avea nostalgia acestei lumi, și totuși nu putea lua cu el în lumea de dincolo bunurile acestei lumi.

Doar datorită faptului că pe Pământ s-a pogorât Christos și că omul a fost pregătit în timpurile biblice pentru întruparea lui Christos, numai datorită faptului că omul a conceput

aici, în existența sa terestră, noțiunea de Christos, a putut apoi să ia cu sine, la plecarea din lumea fizică, o lumină capabilă să-i lumineze lumea de dincolo. El poate acum să ia cu sine, atunci când părăsește această lume, ceva care să dea lumină și strălucire lumilor spirituale, prin care să-l regăsească pe Christos în toată strălucirea sa. Vedem deci cum conștiința omului s-a întunecat tot mai mult, pe măsură ce se apropia de epoca pe care am descris-o ieri, și apoi s-a luminat iarăși prin faptul că omul l-a cunoscut pe Christos în lumea aceasta și a primit învățătura lui Christos. Căci ceea ce primește omul de la Christos în lumea aceasta nu se pierde în intervalul care desparte moartea de o nouă naștere. Dimpotrivă, omul ia cu sine acest avut în lumile spirituale și aceasta este ceea ce trebuie să înțelegem prin expresia „să mori întru Christos”.

Nu numai viața celor vii, dar și cea a morților a fost schimbată de mersul evoluției pământești. Deoarece sufletele morților, în existența lor din lumea de dincolo, se hrănesc prin ceea ce au adus din Christos din lumea aceasta, trăiesc prin forța pe care le-a dat-o Christos aici, pentru că sămânța de aici dă roade acolo sus, și deoarece aceleași suflete revin reîncarnându-se din nou, trupurile în care acestea vor sălășlui în viitor vor fi până la urmă trupuri purificate, pline de principiul creștin; Pământul însuși va deveni o expresie a acestui principiu. Principiul lui Christos va determina astfel o transformare a lumii fizice și va înălța Pământul până pe treptele superioare ale evoluției sale.

În felul acesta lumea aceasta și cea de dincolo conlucrează la opera de maturizare a Pământului, astfel ca spiritul lui Christos, încorporându-se tot mai mult în Pământ, acesta să poată să se unească iar cu Soarele, astfel încât întregul Cosmos să străbată o nouă etapă și să se înalțe la o nouă formă de existență. Mântuirea prin Christos nu este deci numai un eveniment care interesează omenirea, ci este un eveniment de importanță cosmică.

CONFERINȚA a XI-a

Cum s-au transformat amintirile din vremea egiptenilor, trecând prin lumea arabă, în concepții materialiste • Acordul dintre înțelepciunea care trăiește în amintirile din Egipt și forța christică care dă viață rosicrucianismului

Stuttgart, 16 august 1908

Am văzut desfășurându-se în fața sufletelor noastre lungi perioade ale evoluției omenirii și ale evoluției cosmice legate de aceasta. Am văzut că *în epoca de după Atlantida* s-au înregistrat evenimente spirituale de mare importanță cosmică, în decursul diverselor civilizații.

Prima perioadă de evoluție a Pământului nostru este reluată succint în civilizația hindusă; a doua (când Soarele s-a despărțit de Pământ), se corelează cu civilizația persană. Am încercat să zăgrăvim raportul care există între cea de a treia perioadă, sau perioada lemuriană, și civilizația Egiptului antic. Perioada lemuriană este cea în care omul a primit primul germen al Eului. Înțelepciunea inițiativă a Egiptului a fost un fel de reminiscență a evenimentelor spirituale din timpurile lemuriene. A urmat apoi a patra civilizație, cea greco-latină, cea a adevăratei uniri dintre spirit și corp, atât de bine reprezentată în capodoperele Greciei, reflectare a relațiilor pe care oamenii de altădată le-au avut cu acele ființe divine pe care astăzi le numim îngeri.

Nu a mai fost ce să se reflecte în civilizația noastră, cea de a cincea, care se desfășoară acum. Dar există relații ascunse între civilizațiile de după Atlantida, relații la care am făcut aluzie în prima noastră conferință. Vă aduceți aminte că am stabilit că există un asemenea raport între situația omului actual, limitat la perceperea numai a lucrurilor palpabile din imediata lui apropiere, între credința sa materialistă că singura realitate este cea terestră, este întrupată în

carne, și grija cu totul deosebită pe care o aveau vechii egipteni pentru conservarea mumiilor.

Civilizația egipteană antică a încercat să facă ca forma fizică a omului să fie durabilă. Iar aceasta a afectat și sufletele. Când forma fizică este conservată în acest fel, sufletul mai păstrează după moarte unele legături cu corpul pe care l-a avut în timpul vieții. Atunci, în suflet apar unele gânduri legate de acea formă fizică. Când omul se încarnează din nou și sufletul său trece în corpuri noi, formele respective de gândire rămân totuși fixate în el. Tot ceea ce a fost nevoit să resimtă sufletul atunci când din înaltul lumilor spirituale privea la cadavrul său păstrat în chip de mumie, toate acestea s-au înrădăcinat adânc în suflet. Sufletul a învățat să nu se mai îndepărteze de substanța fizică, și nenumăratele suflete care se încarnaseră în Egiptul antic au adus după aceea cu ele, în încarnările de acum, rodul contemplării corpului lor palpabil. Aceste suflete au convingerea că singura realitate este corpul palpabil. Această convingere le-a fost sădită în trecut. În felul acesta, fapte care se petrec într-o perioadă a istoriei influențează perioadele următoare.

Dacă analizăm cele șapte epoci succesive ale civilizației care constituie perioada de după Atlantida, vedem că cea de a patra epocă, cea greco-latină, care se află la mijloc, are o situație excepțională. Ajunge să privim cu atenție această epocă ca să observăm că ea este remarcabilă prin toate manifestările exterioare ale vieții, prin performanțe fizice minunate, pe care le-a realizat omul înfăptuind în mod excepțional și într-adevăr într-o deplină armonie cucerirea lumii fizice.

Când ne gândim la piramidele egiptene, spunem: „În aceste piramide domină o concepție geometrică care ne învață *în mod simbolic* sensul lucrurilor”. În acea epocă istorică, nu se înfăptuise încă unirea profundă între spiritul omenesc creator de forme și forma fizică. Sfînxul ne face într-adevăr să înțelegem acest lucru. Sfînxul a fost la origine o amintire a formei eterice pe care o îmbrăcaseră oamenii în vremea Atlantidei. El nu trezește o credință spirituală directă până în corpul nostru fizic, cu toate că este simbolul unei concepții grandioase: el materializează ideea că omul este animal prin elementele sale inferioare și că adevărul său caracter omenesc nu apare decât în capul său eteric. Dimpotrivă, operele statuare grecești aduc până în plan fizic tot ce se poate realiza aici ca reprezentare a spiritului în formă plastică; cât despre arta tragediei la greci, ea ne arată în viața morală, în destinul omenesc, același transfer direct din viața spiritului până în adâncul lumii fizice; ne relevă sensul evoluției terestre și legătura zeilor cu aceasta.

Într-adevăr, atâta timp cât Pământul era unit cu Soarele, înaltele entități solare erau de asemenea unite cu neamul omenesc. Dar treptat, odată cu Soarele, zeii superiori s-au șters din conștiința omului, până la sfârșitul epocii Atlantidei. Chiar după moarte, omul nu a mai avut capacitatea de a se înălța până în acele regiuni de sus unde ar fi putut contempla zeii solari. Dacă privim lucrurile, ca să zicem așa, din punctul de vedere al zeilor, ne putem închipui că ei își ziceau: „Am fost legați de omenire, dar acum trebuie să ne îndepărtăm pentru un timp de ea”. Astfel lumea divină s-a șters din conștiința oamenilor, pentru ca să apară iarăși mai târziu sub o formă nouă, sublimă. Omul de rând, în vremea Greciei antice, nu putea ști ce va aduce Christos pe Pământ, dar inițiații îl cunoșteau de mai înainte pe Christos, așa cum am spus, și ei gândeau: „Măreția formă spirituală a cărei amintire am păstrat-o sub numele de Osiris a trebuit să coboare, să dispară, să se șteargă pentru un timp dinaintea privirilor noastre. Orizontul spiritual s-a întunecat. Dar avem convingerea că splendoarea divină va apărea din nou pe Pământ”. Această conștiință cosmică pe care o aveau inițiații, această conștiință a splendorii divine dispărute și a revenirii ei viitoare, această conștiință s-a reflectat în tragedia greacă. Vedem în ea omul reprezentat ca o imagine a zeilor, dar și ca o ființă care se luptă, suferă și care are un sfârșit tragic. Sentimentul tragicului la greci implica victoria finală a forțelor spirituale ale omului. În felul acesta drama, reprezentarea omului în viață și în moarte, a fost în fond o reflectare a evenimentelor cosmice. În toate domeniile lumii grecești regăsim această unitate strânsă dintre spirit și simțuri. A fost o cotitură

remarcabilă în evoluția de după Atlantida.

Este interesant de observat că a treia epocă a civilizației (cea egipteană) este legată de vremea noastră, a cincea epocă, ca prin niște canale subterane. Elemente ai căror gemeni au fost depuși în acele timpuri se dezvoltă din plin astăzi. În mod asemănător, gemenii depuși în epoca persană vor putea încolți în cea de a șasea epocă, iar cei din vremea hindușilor în cea de a șaptea epocă. Există astfel concordanțe profunde și imuabile între epoci. Ceea ce a fost vestește ceea ce va fi.

Când ne întoarcem în epoca hindusă, nu trebuie să ne limităm la datele istorice; avem în vedere o epocă prevedică ale cărei urme nu s-au păstrat în istorie. În acele vremuri au fost pregătite multe lucruri pentru evoluția care urma să se desfășoare: de exemplu, împărțirea în caste. Europeanul de astăzi protestează, bineînțeles, împotriva sistemului castelor. Dar pentru străvechea civilizație hindusă castele erau ceva legitim, legat de Karma omenirii. Într-adevăr sufletele care se încarnau atunci, și care proveneau din Atlantida, aveau grade diverse de evoluție. Era bine ca aceste suflete să fie dispuse în diverse caste în funcție de Karma pe care o purtau la naștere. În acele timpuri îndepărtate, omenirea nu era lăsată să se descurce singură ca în zilele noastre. Ea era condusă și îndrumată în evoluția sa de către entități foarte sus-puse. Personalități superioare, numite Rishi, știau să aprecieze fiecare suflet la valoarea lui, să discearnă gradul de evoluție și categoria din care făcea parte. De aici împărțirea în caste, care ni se pare nedreaptă, dar care se baza atunci pe o lege cosmică. Ea se potrivea cu adevărat nevoilor naturii umane. Există posibilitatea eliberării din această categorisire prin înălțarea prin etape de inițiere, până când se ajungea la acel grad de inițiere în care *Karma* personală se șterge, când se trăiește în Yoga. Să ne pătrundem de acest principiu al Științei Spirituale: trebuie să ne ferim să criticăm unele aspecte ale evoluției omenesti, trebuie numai să ne străduim să le înțelegem. Principiul castelor, care este șocant pentru conștiința contemporanilor, era pe deplin justificat în contextul destinului general și al dirijării spirituale a neamului omenesc.

Când se vorbește astăzi despre principiul rasial, uităm că acest principiu și-a pierdut semnificația de odinioară; în acest domeniu se comit greșeli foarte mari, mai ales în lucrări de teosofie. În aceste cărți se susține că evoluția noastră se face în „cercuri” incluzând „globuri”, care la rândul lor se subdivid în „rase” succesive, ca și cum ar exista serii de rase în toate treptele de evoluție. Nu este deloc așa. S-a văzut, de exemplu, că în sânul omenirii de astăzi nu mai este justificat să se vorbească de o simplă evoluție a raselor. Astfel de evoluție rasială nu a existat în sensul propriu al cuvântului decât în vremurile Atlantidei. Acolo, cele șapte ere care alcătuiau o epocă cuprindeau într-adevăr rase de oameni atât de diferiți, chiar ca aspect exterior, încât se putea vorbi de forme umane distincte. Este drept că rasele moderne au provenit, prin evoluție, din strămoși diferențiați. Dar dacă ne referim la perioada anterioară, perioada lemuriană, nu mai avem voie să vorbim așa despre rase. Iar în vremurile noastre, conceptul de rasă se va atenua; într-un fel diferențele pe care oamenii le-au adus cu ei dintr-un trecut îndepărtat se vor șterge din ce în ce mai mult. Ce s-a mai păstrat acum din toate aceste diferențieri rasiale este o rămășiță a celor ce s-au format în vremurile Atlantidei. Chiar dacă mai suntem încă îndreptățiți să folosim cuvântul rasă, trebuie să ne dăm seama că acest concept își pierde tot mai mult înțelesul. Ce concept îl va putea înlocui în viitor?

În viitor, mai mult chiar decât în trecut, omenirea se va diferenția, se va scinda în categorii, dar nu în mod arbitrar; oamenii își vor dezvolta facultăți spirituale interioare care îi vor face să înțeleagă de la sine modul cum trebuie să colaboreze la armonia corpului societății. Se vor forma categorii, clase; oricât de intensă este astăzi lupta de clasă, trebuie să ne gândim că ființele omenesti receptive la viața spirituală, cele care nu lasă să se dezvolte în sinea lor egoismul, ci evoluează pe calea binelui vor ajunge în viitor la o acceptare liber consimțită a sarcinilor lor de oameni și a locului lor în organismul social. Ei își vor spune: unii trebuie să facă ceva, alții altceva.

Diviziunea muncii, diferențierea până la impulsurile cele mai subtile, aceasta ne așteaptă în viitor. Iar lucrurile se vor organiza în așa fel încât omul, purtător al unui anumit principiu, nu va fi niciodată nevoit să-l impună altora printr-un act de autoritate. Autoritatea va fi din ce în ce mai mult un fapt liber acceptat și recunoscut. Și vom ajunge astfel ca, în a șaptea epocă, într-o mică parte a omenirii să întâlnim o repartizare care va reaminti vechea viață a castelor, cu deosebirea că nimeni nu se va simți constrâns să aparțină la casta sa, fiecare își va spune: „Trebuie să iau asupra mea o părticică anume a muncii omeniești și să las altă parte celui alt”. Și unii și alții vor fi tratați cu aceeași stimă. Omenirea se va împărți în funcție de aptitudinile morale și intelectuale ale fiecăruia și viața castelor spiritualizate se va stabili pe această bază. În modul acesta, ca printr-un canal misterios, în cea de a șaptea epocă va apărea ceea ce s-a prezis în prima.

În același mod, epoca a treia, cea egipteană, se leagă de a noastră. Oricât de puțin se observă aceasta dacă privim lucrurile numai la suprafață, este evident că cele mai multe dintre manifestările care caracterizează vremurile noastre au apărut din germenii depuși în epoca egipteană. Gândiți-vă că sufletele celor care trăiesc acum au fost, în majoritate, încarnate în corpurile egiptenilor, au trăit într-o ambianță egipteană, apoi, după alte încarnări intermediare, s-au încarnat iar în zilele noastre. Ca urmare a legii pe care am indicat-o mai sus, aceste suflete păstrează amintirea inconștientă a tot ce au simțit și trăit în epoca egipteană. Această amintire se încheagă în taină și reapare în forme noi. Dacă doriți să învățați să cunoașteți legăturile tainice și marile legi cosmice care înlănțuie o epocă de alta, aceste adevăruri vă vor fi mai utile decât reprezentările fanteziste și pur și simplu mitice în care se complac acum mulți.

Progresul spiritual al omenirii, de exemplu, este prezentat de obicei dintr-un unghi destul de superficial. Se constată că într-o anumită epocă a apărut Copernic. Se spune: da, sigur, a apărut în acea epocă pentru că observațiile care se făceau în acea vreme au dus atunci la schimbarea modului cum își închipuiau oamenii sistemul solar. Cei care spun așa, nu au studiat nici măcar din punct de vedere exoteric modul în care a ajuns Copernic să-și conceapă sistemul ceresc. Oricine studiază acest moment al istoriei, oricine ajunge să cunoască concepțiile mărețe ale lui Kepler, ajunge să gândească cu totul altfel, și ceea ce ne învață ocultis-mul confirmă acest mod nou de gândire. Să-l luăm pe Copernic ca exemplu și pentru a vedea mai clar lucrurile să ne cufundăm în trecutul sufletului acestuia: el se găsisese într-un lăcaș consacrat în mod special cultului lui Osiris și văzuse că Osiris nu era altceva decât mărețul Spirit solar. Soarele se găsea în centrul spiritual al întregii vieți egiptene, al gândurilor și sentimentelor fiecăruia, dar nu era vorba de Soarele exterior, vizibil: acesta era considerat numai o expresie corporală a unui Spirit sublim. Așa cum ochiul este expresia forței care ne dă posibilitatea să vedem, Soarele era pentru egipteni ochiul lui Osiris, materializarea lui, întruparea lui. Sufletul lui Copernic trăise toate acestea într-o existență anterioară; ideea aceasta de Osiris, care era atunci o idee spirituală, a rezbucnit în el sub formă de amintire în epoca materialistă și el a reînnoit această idee în singura formă care era posibilă atunci. Deci, în sistemul lui Copernic reapare ideea de Osiris. Egiptenii avuseseră viziunea spirituală a acesteia, iar Karma lui Copernic a fost ca el să-și amintească de aceasta pentru a zămisli ca prin minune noul sistem solar. Un fapt asemănător s-a întâmplat în cazul lui Kepler, care a elaborat în mod mult mai general, dar și deosebit de abstract, cele trei legi ale gravitației planetelor în jurul Soarelui. El a extras aceste trei legi dintr-o concepție profund filosofică și ne impresionează la acest spirit genial un pasaj scris cu mâna sa, care îți dă fiori și unde este clar exprimat tot ce am spus mai înainte: „M-am aplecat - spune el - asupra sistemului solar și el mi-a dezvăluit tainele sale; vreau în acest fel să aduc lumii moderne odoarele sfinte ale sanctualelor egiptene”.

Astfel, gândurile care au încolțit în suflete în vremea Egiptului antic reapar în zilele noastre, și adevărurile noastre moderne sunt mituri egiptene îmbrăcate într-o nouă haină. Am putea da

ca exemplu multe cazuri particulare care ilustrează această renaștere. O găsim chiar în facultățile omului modern. Să ne mai gândim încă o dată la Sfînx, această făptură stranie și minunată care în miturile grecești a devenit Sfînxul lui Oedip, care cere oamenilor dezlegarea binecunoscutei enigme. Știm acum că Sfînxul reprezintă forma omenească primitivă, sau analoagă încă în plan fizic formei animale, avînd ca element uman numai ființa sa eterică. În timpurile Egiptului, omul putea să vadă în realitate Sfînxul ca o formă eterică, dacă străbătea unele etape inițiatice. Atunci Sfînxul îi apărea în față. Trebuie să înțelegem că atunci când ai o viziune eterică adevărată ea nu îți apare în față ca o bucată de lemn; ea este legată neapărat de anumite stări sufletești. Un om cu o fire rece poate trece prin fața unui fenomen artistic de mare valoare fără să simtă nimic, un asemenea om poate fi lipsit de orice emoție estetică; dar în ceea ce privește clarviziunea spirituală, nu este așa, ea nu poate să existe dacă nu este însuflețită de un sentiment corespunzător. Iar sentimentul pe care îl încercau inițiații egipteni și cei inițiați în Misterii, atunci când ajungeau în etapa când li se arăta Sfînxul, acest sentiment este exprimat perfect de legenda grecească.

Deci ce li se arăta? Ceva neterminat, ceva ce *urma să fie*. Vedeau o făptură care mai avea încă în parte înfățișare de animal. Vedeau în capul eteric forța menită să transforme toate formele fizice pentru a le face mai umane. Întrebarea pe care o punea Sfînxul era: ce urmează să devină omul? Care va fi misiunea omenirii în evoluție? Era enigma așteptării și a dorinței, enigma a tot ceea ce se va dezvolta în viitor în omenire. Toată știința și toată filosofia, spuneau grecii, au apărut din dorință. Este o axiomă ocultă. Această formă a Sfînxului pe care o concepem în conștiința astrală îl frămîntă pe om, îl pune să dezlege o enigmă: enigma propriei sale deveniri. Această formă eterică care exista efectiv în epoca Atlantidei și care a trăit în amintirea egiptenilor s-a încorporat din ce în ce mai mult în ființa omenească și astăzi reapare în natura omului: este îndoiala religioasă, este neputința epocii noastre de a dezlega întrebarea principală pe care și-o pune: „Ce este omul?”.

Sfînxul este cel care reapare în toate aceste întrebări care rămân fără răspuns, în toate aceste manifestări de *ignorabimus*. În vremuri mai spiritualizate, oamenii puteau să se înalțe până la contemplarea efectivă a Sfînxului. În prezent Sfînxul trăiește în adîncul sufletelor lor și le pune mii de întrebări pe care le lasă fără răspuns. Din această cauză, oamenilor le este foarte greu să atingă certitudinea spirituală. Sfînxul, care pe vremuri se găsea în afara lor, este acum în ei. Între aceste două epoci s-a aflat Cel care a dezlegat enigma, cel care l-a prăvălit pe Sfînx în prăpastie, în chiar sufletul omului.

Epoca greco-latină s-a prelungit, cu toate consecințele ei, până către secolul al treisprezecelea sau al paisprezecelea. De atunci încoace trăim în cea de a cincea epocă. De atunci au apărut fără încetare noi îndoieli, care au luat locul vechilor certitudini. Am putea da o sumedenie de exemple. Găsim pretutindeni în amănuntele evoluției moderne fapte din Egiptul antic, metamorfozate în fapte materialiste. Ce s-a întîmplat de fapt la trecerea dintr-o epocă în alta? Nu a fost numai o simplă transmitere: lucrurile nu se reproduc exact, ele reapar modificate. Totul a luat un aspect materialist, chiar raporturile omului cu regnul animal, așa cum fuseseră trăite acestea de către egipteni, au renăscut transpuse în modul de gândire materialist. În epoca egipteană omul știa că în timpuri îndepărtate corpul său exterior, fizic, avusese obligatoriu o înfățișare animală. Deoarece își amintea de acest timp, a creat zei cu cap sau cu corp de animal. Acest lucru reapare în filosofia materialistă care spune că omul se trage din animale. Însuși darwinismul nu este decât o moștenire a Egiptului.

Vedem deci că evoluția nu și-a urmat drumul numai în linie dreaptă, ci ea s-a despărțit în două. Au existat două ramuri evolutive, una mai mult materială, iar alta mai mult spirituală. Mai demult nu existase decât o singură linie, dreaptă, dar apoi evoluția s-a scindat în două. Gândiți-vă la civilizațiile antice: egipteană, persană, protohindusă. Nicăieri nu veți găsi o știință independentă, o religie independentă. Ceea ce se știa atunci despre bazele spirituale ale Universului se acorda în toate privințele cu cunoștințele practice și, în mod reciproc, te

puteai ridica în linie dreaptă de la știința asupra lumii materiale până la cele mai înalte culmi ale religiei, nu era nicăieri nici o contradicție între știință și credință. Un înțelept din vechea Indie sau un preot caldean n-ar putea înțelege ceea ce numim astăzi conflictul dintre știință și religie. Ei nu vedeau nici o diferență între cele două mentalități. La rândul lor, nici egiptenii nu făceau nici o deosebire între ceea ce trebuie numai *să crezi* și ceea ce se poate *ști*. Această deosebire nu a apărut decât atunci când omul s-a adâncit din ce în ce mai mult în materie, când a realizat o civilizație tot mai materială.

Am discutat ieri despre coborârea, căderea omului în lumea fizică. O nouă coborâre s-a produs în clipa când omul a simțit nevoia să aibă, pe lângă cunoașterea spirituală, o știință asupra materiei. Această nevoie a fost resimțită mai întâi de lumea greacă. Pentru un preot egiptean n-ar fi avut nici un sens distincția între știință și religie. Urmăriți noțiunile învățate de Pitagora în Egipt, în Doctrina numerelor. Aceasta nu era matematică abstractă, erau misterele muzicale ale Universului revelate de armonia numerelor. Matematica, care i se pare atât de abstractă omului modern, constituia încă pentru Pitagora o înțelepciune ascunsă, animând un sentiment profund religios. Apoi omul a fost nevoit să coboare, înarmat cu știința sa, în lumea materială. Înțelepciunea spirituală a egiptenilor a apărut din nou, metamorfozată în amintirea noastră, fiind prezentă acum ca mit materialist.

În viitor, se va considera că toate teoriile de astăzi ale omului au avut o valoare trecătoare, așa cum considerăm noi vechile teorii ale omenirii. Dar vrem să sperăm că oamenii de mâine vor fi destul de inteligenți pentru a nu comite aceleași greșeli ca cei de acum care cred că până în secolul al XIX-lea omul a fost în mod necesar lipsit complet de înțelegere în domeniul științific, apoi deodată, cred ei, mintea lui s-a luminat. Ei cred că tot ce s-a spus odinioară despre corpul omenesc, despre anatomie etc. este o nebunie și că numai noțiunile apărute în ultimul secol sunt cele adevărate. Dar în viitor oamenii vor fi mai puțin proști, nu vor pomeni miturile noastre anatomice și filosofice cu disprețul pe care îl avem noi față de cei care ne-au precedat. Trebuie totuși să ne dăm seama că noțiunile actuale pe care le credem atât de bine stabilite sunt și ele niște adevăruri tranzitorii; chiar sistemul lui Copernic nu este decât o imagine trecătoare care va fi înlocuită cu altceva; formele adevărului se schimbă neîncetat; aceasta este una dintre urmările coborârii omului în materialitate.

Deoarece omul nu trebuia să piardă orice legătură cu lumea divină, era nevoie să intervină un impuls spiritual puternic. L-am descris ieri, a fost impulsul dat de Christos. În ceea ce privește știința, omul veacurilor creștine a fost lăsat să se descurce singur. În schimb, elementul religios al omenirii s-a refugiat în credința cea nouă, rezistând în acest fel atacurilor științei. Deci, vedem că pentru un timp s-a produs o sciziune între știința care se referă la lumea materială exterioară și viața spirituală care se continuă în cadrul unui curent religios precis. Aceste două mișcări, *credința* în spirit și *știința* materiei, au progresat în paralel. Remarcăm chiar un moment deosebit al evoluției în Evul Mediu când știința și credința se opuneau în mod conștient una alteia încercând totuși să rămână unite. Este epoca în care a înflorit gândirea *scolastică*.

Scolasticiii spuneau; „Omul a dobândit, datorită lui Christos, un tezaur de credințe de care nu avem dreptul să ne atingem. Această revelație este un dar. Dar toată știința care s-a dezvoltat de-a lungul veacurilor, de când s-a produs o ruptură între știință și credință, poate fi folosită pentru a demonstra, a dovedi adevărurile credinței”. Astfel tendința dominantă a scolasticiii a fost să aplice orice știință pentru a demonstra adevărurile obținute prin revelație. Școala respectivă, la apogeul său, a considerat că știința poate să se amestece până la un punct în comorile revelației, dar că nu trebuie să se treacă dincolo de acel punct și că până la urmă trebuie să te lași în voia revelației. Ca urmare, această ultimă apropiere între știință și religie slăbește la rândul ei; s-a pierdut orice speranță ca aceste două domenii să se pună de acord. Punctul extrem al acestei despărțiri ne apare în filosofia lui Kant, în care știința și credința sunt disociate complet: pe de o parte imperativul categoric cu postulatele sale privind

„rațiunea practică”, pe de altă „rațiunea pură”, absolut teoretică, lipsită de orice legătură cu divinul, ajungând în cele din urmă la această mărturisire a neputinței sale: „Nu există nici o posibilitate de a stabili, prin mijloace științifice, vreo relație între om și adevărurile spirituale”.

Dar în aceasta există un impuls puternic, manifestând prin sine însuși renașterea vechilor forme de gândire proprii Egiptului. Există spirite care caută din nou să reunească știința cu credința, care încearcă să cunoască divinul pe calea aprofundării științifice. Ei se străduiesc în egală măsură să aprofundeze ceea ce este Dumnezeu și să facă ca adevărurile religioase să poată deveni accesibile pentru gândirea științifică. Goethe este tipul de gânditor de acest gen. În el religia, arta și știința confluează efectiv și formează un tot. El simțea în mod religios frumusețea statuiilor grecești tot așa cum simțea în mod religios morfologia plantelor; el regăsea gândirea măreață a divinității manifestată în lumea exterioară.

Vedem astfel cum se reflectă lumea egipteană de-a lungul întregii civilizații moderne până în punctele sale extreme.

Totuși ruptura dintre știință și credință n-a apărut dintr-odată; ea a fost pregătită treptat și pentru a înțelege ce s-a întâmplat trebuie să mai aruncăm o privire în urmă; trebuie să căutăm cum s-a conturat epoca de după Atlantida chiar în sânul epocii Atlantidei.

Am văzut că oamenii care locuiau în ținutul Irlandei de astăzi erau mai evoluți decât alții; ei posedau deja facultățile care s-au dezvoltat apoi în succesiunea civilizațiilor. Germenul *Eului* s-a dezvoltat, după cum am spus, începând din epoca lemuriană. Dar acest grup mic de oameni care putem spune că a transportat curentul civilizației din vest spre est posedă mai ales germenul gândirii logice, al judecății și raționamentului. Aceste lucruri nu fuseseră cunoscute înainte. Când apărea un gând, el era dovedit prin însăși apariția sa. Micul popor despre care am vorbit a avut aptitudinea gândirii logice și a adus-o din vest în est. Expedițiile de colonizare pe care le-a întreprins, dintre care una a avansat în sud până în India, au dus cu ele acele aptitudini. Această gândire logică, acest dar al combinării, a fost transmis civilizației persane, apoi a apărut și mai intens în cea de a treia epocă, cea a Egiptului și a Caldeii. Grecii au adus-o la perfecțiune; ei au clădit monumentul grandios al filosofiei aristotelice. Progresul a continuat însă și darul gândirii logice s-a dezvoltat tot mai mult. Dar el emana mereu din același centru, care trimitea neconținut întăriri. Să ne imaginăm această situație: civilizația a trecut din punctul pe care l-am stabilit în nordul Europei până într-un punct al Asiei de unde au plecat migrațiile: prima dintre acestea, încă puțin impregnată de spirit logic, s-a îndreptat spre India; a doua, mai îmbibată de acest spirit, spre Persia, iar a treia spre Egipt. Din acest din urmă curent s-a desprins poporul Vechiului Testament, care purta în sine tocmai aptitudinea gândirii logice pe care trebuia să o dobândească omenirea pentru a putea să mai facă un pas înainte. Acest lucru este în legătură cu coborârea omului în planul fizic. Cu cât coborâm, cu atât gândirea noastră devine pur logică. Gândirea logică are nevoie de un instrument - creierul. Dezvoltarea creierului a permis deci exercitarea logicii. Chiar când aceasta atinge o desfășurare importantă, ea nu este în stare, de una singură, să sesizeze un adevăr ca acela, de exemplu, al reîncarnării; căci această gândire nu este aplicabilă imediat decât lumii sensibile exterioare.

Desigur logica este aplicabilă în toate lumile, dar nu poate să înțeleagă nemijlocit decât lumea fizică. Ea este legată în mod necesar de instrumentul său, creierul. Niciodată această gândire pur conceptuală n-ar fi putut apărea în Univers, dacă omul nu ar fi coborât în lumea simțurilor. Vedeti așadar, că dezvoltarea gândirii logice este legată de pierderea vechii clarviziuni spirituale; într-adevăr omul a trebuit să plătească prin această pierdere dobândirea gândirii logice. Acum el trebuie să recucerească clarviziunea spirituală armonizată cu gândirea logică. Mai târziu el va recuceri iluminarea, dar va păstra gândirea logică. A trebuit ca mai înainte să se realizeze creierul fizic, ca omul să pătrundă în lumea fizică. Pentru

aceasta capul omului a trebuit să capete forma asemănătoare cu aceea a capului eteric. Pentru salvarea destinului spiritual al omenirii a trebuit aleasă epoca în care nu se dăduse încă ultimul impuls acestei gândiri în întregime mecanică și exterioară. Dacă faptul acesta s-ar fi petrecut cu câteva secole mai târziu, s-ar putea spune că ar fi fost prea târziu, omenirea ar fi coborât prea jos și s-ar fi împotmolit în această gândire mecanică, ea n-ar mai fi fost în stare să-l înțeleagă pe Christos. Christos a trebuit să vină în lume înainte de ultimele impulsuri materialiste. Așa s-a putut ca ceea ce mai rămăsese din religie și spiritualitate să devină credință creștină și să fie astfel salvat. Apoi a fost dat ultimul impuls materialist, gândirea omului a coborât până la străfundurile lumii fizice și a fost total înlănțuită aici. Acest ultim impuls materialist a fost dat de către arabi și mahomedani. Religia lui Mahomed nu este decât un episod special al arabismului și, prin invadarea sudului Europei, arabii au adus aici ultimul impuls al gândirii logice, al gândirii materialiste care nu se mai poate ridica spre nici un orizont spiritual.

Omul este călăuzit în toate acestea prin ceea ce am putea numi conducerea spirituală a lumii, Providența. Viața spirituală a fost salvată datorită creștinismului, apoi arabismul a invadat ținuturile din sud de unde a pătruns în Europa, care urma să devină locul de desfășurare a civilizației actuale. Arabismul nu este capabil să sesizeze decât lucrurile exterioare. Arta decorativă arabă, neputând să se ridice până la izvorul vieții, se oprește numai la formă. Într-o moschee se poate vedea că spațiul a fost în întregime, s-ar putea spune, golit de spiritul său. A trebuit ca omenirea să fie îndrumată să pătrundă în materie și astfel, prin intermediul arabilor, datorită invaziilor acestora, datorită a ceea ce am putea numi confluența cu spiritul european deja impregnat de creștinism, știința modernă și-a găsit primele baze.

Am văzut că străvechea memorie a Egiptului s-a trezit în epoca noastră. De ce această epocă este materialistă? Ce o face să fie o formă de gândire moartă? Acum putem să înțelegem cauzele. Dacă drumul ar fi fost direct, amintirea trecutului s-ar fi deșteptat în noi fără nici o schimbare. Dar drumul s-a despărțit în două. Viața spirituală s-a refugiat în credință, iar cealaltă aripă a spiritului european a căzut pradă materialismului. Reminiscențele egiptene au pătruns prin influențele arabe, au fost transformate în acest cadru și au reapărut în formă materialistă. Copernic a descris sistemul solar datorită amintirilor sale din Egipt. Dar interpretarea lor materialistă, determinând conceperea Universului ca o mașină neînsuflețită care se învâрте a fost darul arabismului care i-a modificat amintirile.

În acest fel, prin canale misterioase, a cincea epocă comunică cu cea de a treia. Chiar principiul inițierii nu este exceptat de la această lege. Lumea modernă a primit principiul inițierii prin rosicrucianism. Ce este rosicrucianismul? După cum am văzut, știința modernă s-a născut din unirea amintirilor din Egipt cu arabismul orientat spre lumea neînsuflețită. S-a realizat însă și o altă unire, cea dintre înțelepciunea pe care inițiații Egiptului o însuflaseră discipolilor lor și viața spirituală a timpurilor creștine. Această însoțire a înțelepciunii antice cu adevărurile credinței, acest acord armonios între înțelepciunea Egiptului și impulsul creștin, se regăsesc în rosicrucianism. În acest fel, străvechea sământă depusă în vremurile Egiptului antic a dat naștere unui curent care nu este o simplă repetare a trecutului, ci o înnoire a sa pe un plan superior.

Toate aceste gânduri nu sunt făcute să rămână simple gânduri, potrivite pentru a ne instrui asupra destinului Universului, Pământului și al omului. Trebuie ca ele să pătrundă în simțirea noastră și până în impulsurile noastre de voință, putem spune că ar trebui să ne dea aripi, căci ele ne arată drumul pe care trebuie să-l parcurgem. Ele ne arată cum pot fi transmise epocilor viitoare cuceririle fizice realizate în mod corect și în sensul cel bun de către om. Vedem cum s-au despărțit căile evoluției, pentru ca apoi să se întâlnească iarăși. Va veni iar o vreme când reminiscențele egiptene și adevărurile credinței creștine vor fi atât de unite încât vor constitui în ansamblu o adevărată știință rosicruciană, care va fi în același timp și o religie, dar când nu va mai exista, alături de această știință rosicruciană, o știință materialistă: ele se vor contopi

într-una singură. Acest fapt este descris profetic și simbolic în cea de a treia epocă sub forma unui mit. Îl găsim nu în Egipt, ci în Babilon. Ni se arată că zeul Maradu, luptându-se cu principiul răului, cu materialismul, cu șarpele din Vechiul Testament, îi taie capul, astfel că am putea zice că Ispititorul din acele timpuri îndepărtate a fost împărțit în două. Regăsim în acest mit simbolul a ceea ce s-a petrecut, separarea elementelor initial unite, reprezentate prin șarpe. În partea de sus, adevărurile credinței, în cea de jos, concepția pur materială a lumii. Cele două vor trebui să se unească din nou: în viitor, știința se va reconcilia cu viața spirituală. Prin înțelepciunea rosicruciană spiritualismul poate fi aprofundat până când va deveni o știință și va putea sta alături de cuceririle pe care le realizează omul pe plan științific. Atunci se va realiza o mare sinteză armonioasă; diferitele curente ale civilizației vor conflua formând o omenire unică; nu vedem oare că deja se zăresc semne premergătoare ale acestei unificări?

Dacă am putea revedea ceea ce se petrecea în cadrul străvechilor misterii ale Egiptului, ne-am da seama că religia, știința și arta formau un singur tot. Evoluția Universului, coborârea lui Dumnezeu în materie erau reprezentate printr-un simbol exterior grandios, de mare dramatism. Cine contempla acel simbol contempla adevărurile științei, căci, văzând imaginile vii, el afla cum a coborât spiritul omenesc în materie, cum s-a revărsat treptat în lumea aceasta. În același timp el contempla frumusețea artei, dar aceste două domenii, arta și știința, se contopeau pentru el într-un singur element care era religia, căci ceea ce vedea îl umplea de un sentiment profund religios. Mai târziu acestea s-au despărțit și știința, arta și religia au pornit pe căi diferite. Dar oamenii vremurilor noastre simt deja nevoia unei sinteze. Acesta este sensul efortului magnific al lui Richard Wagner; este o încercare spirituală, o intuiție grandioasă care tinde să reunească domenii ale vieții care acum sunt despărțite. Egiptenii au avut nevoie de imagini vizuale pe care le cerea ochiul lor. Lumea modernă reproduce o sinteză a diverselor domenii ale vieții spirituale, dar printr-o operă de artă al cărui element predominant este sunetul, manifestarea undelor sonore.

Înțelegem din ce în ce mai bine că, din epocă în epocă, nu se produce o repetare, ci o înălțare, o evoluție continuă a omenirii. Dorința cea mai profundă a omenirii este dorința de inițiere, care de asemenea se dezvoltă, se transformă. Principiile de inițiere din prima epocă nu pot fi identice cu cele ale omenirii actuale. Se spune uneori că egiptenii găsiseră încă din cele mai îndepărtate timpuri adevărurile eterne ale înțelepciunii imuabile, că religiile și filosofia Orientului conțin adevărul primordial și că toți gânditorii de mai târziu n-au făcut decât să repete întocmai acele adevăruri, în vederea unei inițieri superioare. Nu! Este total inexact. Fiecare epocă duce până în străfundurile sufletului omenesc propriile sale impulsuri.

Unii teosofi spun: „Există o inițiere occidentală adaptată la gradul nostru de evoluție, dar aceasta este o realizare târzie; adevărata inițiere nu poate fi regăsită decât în Orient.” Răspunsul la aceasta este că asemenea probleme nu se rezolvă atât de simplu. Mai întâi trebuie să se ajungă la o cunoaștere profundă a lucrurilor despre care se vorbește. Există oameni care spun: „Buddha s-a înălțat în lumile cele mai sublimе, iar Christos nu a adus oamenilor nimic mai mult decât el”. Trebuie să învățăm să recunoaștem faptele pozitive în fața cărora ne aflăm. Întrebați-i pe cei care rămân pe terenul inițierii occidentale dacă ei neagă, resping sau dau deoparte ceva din inițierea orientală, dacă ei îl prezintă pe Buddha altfel decât se face aceasta în sensul inițierii orientale. Vor răspunde că nu. Tot ce are valoare în Orient are valoare și pentru ei. Dar ei înțeleg ce înseamnă progresul, evoluția. Prin aceasta se deosebesc de cei care neagă și resping principiul inițierii occidentale din atașament pentru inițierea orientală. Ei știu care forme foarte avansate au devenit necesare în decursul timpului. Ei confirmă tot ceea ce este de domeniul inițierii orientale și nu dau la o parte nimic. Un reprezentat al esoterismului occidental poate avea asupra doctrinelor lui Buddha o părere care nu se deosebește cu nimic de cea pe care o are reprezentatul esoterismului oriental. Dar ocultistul occidental mai știe și că în Christos a mai existat un principiu, ceva care îl depășea pe Buddha. Acest lucru nu este acceptat de reprezentantul esoterismului oriental. Doar

spunând că Buddha este mai mare decât Christos, nu se poate lămuri această problemă; important este să aduci date concrete. Odată făcut acest lucru, reprezentantul punctului de vedere occidental vorbește despre Buddha exact ca și reprezentantul punctului de vedere oriental. Cel din apus nu spune „nu” învățăturilor celui din răsărit, el spune „da”. Dar el spune „da” la încă ceva.

Se spune uneori: „O, orientaliștii ăștia nu înțeleg nimic din viața lui Buddha, ei cred că trebuie luat ad litteram pasajul în care se spune că Buddha a murit pentru că a mâncat prea multă carne de porc”. Și din punctul de vedere al ocultismului creștin trebuie înțeles că pasajul respectiv nu are un sens literal: este o exprimare simbolică care indică în ce situație se afla Buddha în raport cu cei din vremea sa. El dezvăluie prea multe adevăruri sfinte ale brahmanismului. El a murit pentru că arătase lumii exterioare prea multe adevăruri oculte. A pierit așa cum pierie oricine divulgă ceea ce este ascuns. Acesta este sensul imaginii ciudate la care ne-am referit. Trebuie să susținem din toate puterile: nu aflăm nici o contradicție în înțelepciunea orientală, dar numai esoterismul ne poate da cheia simbolurilor sale. Nu este nici un motiv ca ea să fie desconsiderată. Cine ar avea îndrăzneala să ironizeze Apocalipsa pentru că se spune că autorul său a conceput-o în mijlocul fulgerelor și tunetelor? Dacă cineva ar face acest lucru, i s-ar răspunde că este păcat că ignoră ce semnificație au aceste fulgere și tunete în mijlocul cărora Apocalipsa a fost prezentată pământenilor.

Să reținem deci că ocultismul occidental nu reneagă niciodată nimic; multe lucruri care la începutul mișcării noastre antroposofice păreau enigmatice și-au găsit explicații în esoterismul occidental. Cel care face parte din acesta știe că nu este în nici un fel în conflict cu adevărurile grandioase destăinuite de H.P. Blavatski. De exemplu, atunci când ne reamintim că se distinge la Buddha: Dhyani-Buddha, ani-Buddha și Buddha uman, știm că esoterismul occidental a lămurit pe deplin acest mister. Ceea ce este numit Dhyani-Buddha nu este altceva decât corpul eteric al lui Buddha cel istoric, real, dar posedat de către divinitate. Acest corp eteric era posedat de spiritul pe care l-am numit în conferința de ieri Wotan. Acest lucru este exprimat în misterul respectiv, trebuie numai ca esoterismul occidental să găsească interpretarea corectă.

Mișcarea antroposofică va trebui să se străduiască în mod deosebit să cultive acele sentimente și impulsuri care trezesc în suflet considerații ca cele expuse astăzi; ele trebuie să ne incite să năzuim spre propria noastră dezvoltare fără a mai pierde o clipă. Mișcarea antroposofică n-ar prezenta nici un interes dacă s-ar limita la conservarea unor vechi dogme, sau chiar a unor dogme datând de acum cincisprezece ani. Sensul și scopul său veritabil este să ducă la încolțirea unor gemeni mereu noi, să facă să țâșnească izvoare spirituale tot mai pure. Prin aceasta va fi un curent spiritual viu care va aduce omenirii timpurile viitoare, a căror geneză de lungă durată am schițat-o foarte sumar astăzi. Să luăm cu noi plecând de aici aceste sentimente și aceste impulsuri este cel mai bun lucru pe care îl avem de făcut. Nu este vorba, într-adevăr, să comunicăm oamenilor niște adevăruri teoretice, ci să ne întărim ființa noastră în vederea acțiunii. Am urmărit evoluția Universului, a Pământului și a omului. Ceea ce am reținut de aici, să aplicăm asupra noastră înșine și să fim gata să intrăm noi înșine în orice clipă în șuvoiul acestei evoluții. Desigur că viitorul trebuie să-și aibă rădăcinile în trecut. Voința din viitor trebuie să corespundă cu cunoașterea trecutului. Dar această cunoaștere a trecutului ar fi lipsită de valoare dacă nu s-ar transforma în impulsuri pentru viitor. Tot ce am contemplat poate să trezească în noi nu numai voință și entuziasm, ci și o bucurie a vieții și o certitudine morală. Gândindu-ne la modul în care confluează diversele curente ale omenirii, ne vom spune: mulți gemeni au fost semănați în decursul timpului. Toți trebuie să dea roade. Omul, înaintând pe drumul cunoașterii spirituale, va deveni tot mai capabil să îngrijească, să cultive acești gemeni. Studiul științei spirituale trebuie să fie în orice situație pătruns de acest impuls al inimii și al voinței, care face ca orice cunoaștere să fie destinată acțiunii ferme și sigure. În încheiere, vreau să insist asupra unui punct: învățămintele științei spirituale nu ajung până la adevărurile supreme decât atunci când au

fost transformate, de cel care le primește, în impulsuri ale inimii și în fermitate morală. Țelul nostru nu este să elaborăm teorii, ci să intervenim în mod real în evoluție.